

П 1556/55

Библиотекарска
ШКОЛА

3-4

ЦЕНА 50 ДИН.

Одговорен уредник: **Митко Зафировски**

РЕДАКЦИОНЕН ОДБОР: **Нада Петрова, Рада Митрова, Иванка
Крле, Митко Зафировски.**

Редакција и администрација: Кеј Димитар Влахов — 49, Скопје;
пошт. фах. 154.

Годишна претплата 150 дин., еден број 50 дин., чековна сметка
при Народната банка: 802-Т-667.

Издава Библиотечниот центар при Народната библиотека, Скопје.

Печатница „Гоце Делчев“ П (623) — Скопје. Тираж 500

УЧИЛИШНИТЕ БИБЛИОТЕКИ И НИВНИТЕ ПРОБЛЕМИ

Развитокот на училишната мрежа во НР Македонија во текот на десетте изминати години значи развиток и на библиотеките. Макар и да не е обрнато исто внимание на училишната библиотека како на кабинетите и збирките на училила и помагала, сепак денешната нивна положба е значително подобра од таа во првите години по ослободувањето.

Паралелно со реформата на нашето школство веќе апсолутно е потребно да се изврши целосна реформа и во училишните библиотеки. Сите наши училишта навистина имаат библиотеки, но веднаш може да се забележи дека тие пред сè немаат книжен фонд кој би задоволил како по количество, така и по својата разновидност во проблемите. Покрај тоа нашите училишни библиотеки немаат доволно простории и библиотечен намештај за сместување на книжниот фонд и неговото запазување. Средствата за средување на овие библиотеки се недоволни, а потребите во сите училишта се такви, што може да се каже дека постоењето на овие библиотеки повеќе е формално и денеска значи извесна стагнација во нивниот развиток. Библиотеките немаат читални за своите читатели — ученици. Во библиотеките повеќе години не се купувани нови книги. Тоа нешто може да се види и од овие неколку примери: Ученичката библиотека при осмолетката во Пехчево¹⁾ немала можност да набави нови книги, а во книжниот фонд најголемиот дел е набавен во текот на 1946 и 1947 година. Нарочно педагошката литература за наставниците не може да послужи на сегашниот преподавателски кадар. Таков е случајот и со ос-

¹⁾ Овие моменти ми се познати бидејќи во пролетта 1955 год. ги посетив библиотеките во овие места испратен од страна на Библиотечниот центар на НРМ.

молетките во селата Владимирово, Русиново и Злетово. Раководителот на ученичката библиотека при осмолетката во Винаца се жали по однос на составот на книжниот фонд и потвртува дека многу малку имаат детска литература, а исто така и театрални пиески, како и музичка литература (едногласни, двогласни и хорски песнички).

Училишните библиотеки при осмолетките немаат ни доволно преводна литература за лектира така потребна за надополнување на наставниот програм.

Голем пропуст е исто така што нашите училишни библиотеки немаат ни прирачници, ни детски и младински списанија, како и литературни, стручни и педагошки списанија. Иста е положбата и со енциклопедиите. Последниве се нужни за пополнување извесни празнини по однос познавањето значењата на извесни термини и поими што ги среќаваат учениците во текот на школувањето. Поради ова треба да се има секогаш предвид при купувањето книги за училишната библиотека да се набават и енциклопедии и изврши претплата на неколку списанија.

Се прашуваме на кој начин нашите најмлади ќе ја развиваат својата фантазија, ако немаат погодна литература за нивната возраст? Од друга страна, преку ученикот книгата минува и кај останатите членови од неговата фамилија. Ча тој начин книгата си пробива пат, а од неа, покрај ученикот, во исто време извлекува корист и неговиот дом.

Недостатокот на доволно грижи и средства за потребното разнообразно обогатување на книжниот фонд е очигледен. Затоа е нужно управите на нашите училишта да се зафат за издејствување средства и темелно средување на своите библиотеки. Оваа задача лежи исто така и на училишните одбори.

Ако се гледа пропорцијата помеѓу бројот на учениците и бројот на книгите,¹⁾ веднаш ќе се забележи дека таа сè уште не задоволува, дека книжниот фонд на поголем дел од нашите училишни библиотеки не одговара на потребите на учениците. Од ова се гледа дека се потребни најенергични мерки за подобрување на оваа положба. Управите на училиштата и училишните совети како органи одговорни за напредокот на нашите училишта во целост, треба нешто да преземат. Советите за просвета на околиите, како и на општините треба да им обезбедат средства за да може на тој начин да се реализира замислата за уредување на овие

¹⁾ Не е редок случајот наши осмолетки на село со по 500—600 ученици да имаат 200—300 книги, што значи дека на два ученика би дошла една книга. Во некои осмолетки оваа положба е уште полоша, бидејќи има и такви кои имаат од 130—150 книги!

библиотеки. Библиотечниот центар на НРМ и Друштвото на библиотекарите на НРМ од своја страна ќе можат да помогнат во стручното средување на овие библиотеки, односно преку оспособување кадри за библиотечна работа по пат на семинари и курсеви, како и преку инспектирање и давање инструкции тамо каде ќе се укаже за нужно.

Уште повеќе би требало да се зајакнат и средат училишните библиотеки по селата, затоа што освен читалиште, доколку го има, не постои друга библиотека. Училишните библиотеки по селата ќе можат полесно да се средат со помошта на учителите од основните училишта и преподавателите од осмолетките. Вака средени овие библиотеки би можеле покрај услужувањето на учениците, да им позајмуваат книги и на младинците од селото, се разбира, доколку бараните книги ги нема во селското читалиште и доколку правилата на училиштата библиотека ова го предвидуваат.

Многу индикации покажуваат дека библиотеките на учениците, преподавателите и професорите не се користат колку што би можеле и колку што би било потребно. Затоа овде се поставува прашање да ли би било позгодно овие библиотеки да се слеат со ученичките. Такви решенија веќе има во некои училишта (во Учителската школа „Никола Карев“ во Скопје, Вишната гимназија „Јосип Броз—Тито“ и Шиптарската учителска школа во Скопје). Ваквото решение за единствена училишна библиотека, се разбира, е корисно, само ако се најде просторија за книжниот фонд и за читална. Во поголемите училишта, во случај да се фузионираат две библиотеки, би имало можност да се назначи постојанен библиотекар со стручна и педагошка спрема. По таков начин, во лицето на библиотекарот, учениците ќе го најдат својот втор воспитувач и помошник во сите училишни предмети.

Советувањето за детска литература и библиотеки, организирано од Постојаната комисија при Советот на друштвата за грижи и воспитување на децата и младината од Југославија, што се одржа од 19 до 21 мај 1955 година во Сарај крај Скопје,¹⁾ донесе заклучоци во врска со овие библиотеки. Во нив се подвлекува и потребата за уредување на училишните библиотеки и се препорачува тие подобро да се финансираат, а при инспекциите да се врши темелен преглед на нивната работа и состојба. Исто така се препорачува да се назначат стручни лица што по ранг треба да се изедначат со професорите од средните училишта.

¹⁾ За ова советување е пишувано во бр. 2 на „Библиотекарска испра“ од 1955 год. на стр. 51—52.

Во еден реферат на Првото советување на југословенските слависти во Охрид¹⁾ се потцрта недостигот од добро уредени училишни библиотеки. И овој факт, што и на ова советување стана збор за училишните библиотеки, говори дека е крајно време нешто повеќе да се направи за нивното средување и унапредување.

Макар училишните библиотеки биле мали, составени од книги за лектира предвидена по наставниот програм, од учебници како и од нешто популарно-научна, лесно забавна и поучна литература, таа треба да ја организира својата работа по правилата на библиотечната техника: сите книги мораат да бидат инвентарирани и за нив треба да има азбучен каталог. Добро би било да има и картон на читачот во кој да се впишува кога е книгата издадена и кога е вратена. Водењето извесна минимална статистика ќе даде слика колку се чита книгата, кои книги најмногу се бараат и со што треба да се надополни книжниот фонд. Добро пробраната литература ќе биде основниот услов и за успешната работа на ученичката литературна дружина.

Советите за просвета при народните одбори, инструкторите и инспекторите, како задача треба да ја имаат и инспекцијата на училишните библиотеки, а не само одвивањето на наставниот процес во најтесниот смисол на зборот, прегледот на училишната администрација, раководењето на директорот или управителот со училиштето, разните кабинети по поедини предмети и друго. Значи, една од исто така важните задачи е да го следат и развитокот на нашите училишни библиотеки и се борат за поболагопријатни услови. Дури тогаш нивната задача во смерот на просветата ќе биде потполна и целосна.

На крајот треба да се потцрта дека само преку зголемувањето на средствата, училишните библиотеки би можело да го обогатат својот книжен фонд и се создадат услови за негово пошироко користење. На тој начин навистина библиотеките ќе можат да ја надополнуваат наставата, да ги прошируваат хоризонтите и знаењата на учениците. Тоа го бараат нашите современи прилики, тоа го очекува нашето општество.

Андон Г. Андоновски

¹⁾ Првото советување на славистите на Југославија се одржа од 23 до 28 мај 1955 год. во Скопје и Охрид.

ОРГАНИЗАЦИОНЕН ЖИВОТ

СОСТОЈБАТА И ПРОБЛЕМИТЕ НА НАУЧНИТЕ И СТРУЧНИТЕ БИБЛИОТЕКИ*)

Познато е дека нашиот народ до ослободувањето не беше во состојба да развива скоро никаква своја слободна иницијатива на било кое поле од општествениот живот. И од тука, се разбира, до пред десетина години тој немаше никаква своја национална општествена институција. Доколку постоела под некаква форма извесна граѓанска културна институција на територијата на Македонија, нејзината цел била асимилаторска, бидејќи директно или индиректно била под контролата на поробувачот, на владеачката класа (и покрај тоа што била користена од граѓанството, и покрај тоа што активистите на напредното наше политичко движење работеле во неа за ширење на напредните идеи). Бесспорен е фактот дека до ослободувањето на територијата на НР Македонија не постоела ни една слободна организирана наша општествена институција со директен или индиректен македонски карактер, односно не постоела ниедна наша библиотечна институција.

Кога го имаме предвид значајниот факт дека само за десетина години слободен живот во рамноправна заедница на југословенските народи ние Македонците ја развиваме својата самобитна национална култура на сите полиња од општествениот прогрес, тогаш во никаков случај не можеме да гледаме ни на отпочнатиот наш библиотекарски процес како на случајност, бидејќи и тој е резултат на Народната револуција, на целокупниот наш сестран југословенски социјалистички подем.

Правејќи ја последнава констатација, бездруго ќе имаме на ум дека отпочнатиот наш библиотекарски процес не е којзнае каква значајна величина, а е само неминовен почеток, така да се рече. Тоа е потребно да се рече, бидејќи нашата стварност веќе не гони кон добра волја и за извесен неопходен почеток во некои неразвиени области од општествениот живот.

* Реферат одржан на Советувањето со библиотекарските работници од научните и стручни библиотеки на НРМ на 1 јули 1955.

И така, тргнувајќи од реалноста на работите, во никаков случај не би требало да се залажуваме дека и нашите научни и стручни библиотеки не се во почетна фаза, како и останатите библиотеки во НРМ. Тоа е природно. Особено кога имаме предвид дека скоро сите наши институции се создадоа и продолжуваат да се создаваат и развиваат при прилично специфични услови; недостиг на извесни неопходни традиции и искуство, недоволна стручност, како и недоволни кадрови воопшто. Оттука, се разбира, и немалкуто неразбирање кај извесни општествени фактори, кое неминовно водело и кон извесни пречки за развојот на некои културни сектори, а посебно во библиотекарството.

Кога се нагласува дека и нашите научни и стручни библиотеки се во почетната фаза, се разбира, тоа не треба да се разбере како откажување на нивниот досегашен развој, но, на против, дека тие треба да го продолжат својот развој со уште посистематска работа. Организаторите на тие библиотеки и библиотечните работници во нив треба да се наоружат со уште поголеми организаторски и стручни знаења и така што побргу ги извлечат од почетната фаза и ги постават на потребната висина и на сериозна основа. Важноста да се шири и јакне што посистематски, што понормално нашата библиотечна мрежа, која треба да биде во состојба што позадоволително да одговара на нараснатите веќе потреби, сè повеќе зрее. Во нашата работа треба секогаш да ја имаме како долг таа мисла, а не да се самозадоволуваме со нашата почетна работа. Важноста на тој процес, треба да ни биде јасно, во никаков случај повеќе нема да се допушта небрежност во библиотекарската работа. Нашето библиотекарство веќе бара, и треба постојано да бара, поголемо внимание и поголема сериозност од луѓето кои се zaangażирале во таа работа. Ова нешто треба да се бара и од директните и индиректните оснивачи на библиотеки и од раководителите на библиотеките и целокупниот библиотечен персонал во нив.

Денеска нашето библиотекарство треба да врви во чекор со целокупниот брз развојот на нашата стварност; стварност, која веќе има илјадници луѓе во производството, установите, семојните виши, средни и нижи општообразовни, стручни и научни школи; стварност која веќе ги гони луѓето кон наоружување со неопходни знаења. А за тој факт, нараснаатиот стремеж во нашите луѓе за општокултурно, стручно и научно издигнување, со потребни библиотеки, многу библиотеки, уредени библиотеки, солидни библиотеки во секој однос. Сето тоа може да го има само ако библиотечните работници

бидат на своето место со неопходната општествена и стручна спремност.

Значи постигнатите успеси во нашите библиотеки, без друго не треба да не задоволуваат, да не приспиваат, бидејќи тие успеси сепак претставуваат почетништво. Тие се сè уште далеку дури и од реалните можности на нараснатото наше денешно културно ниво.

Во гледањето на нашите досегашни успеси во нашата библиотекарска мрежа ќе треба да тргнеме од ваквиот аспект. Тоа значи дека само така ќе можеме да дадеме јасна перспективна ориентација воопшто на библиотекарството кај нас. Инаку, сакале или не, ние ќе се јавуваме како извесна кочница во неговиот развој, т. е. како носители на негласен примитивизам.

Пристапувајќи кон разгледувањето на конкретната состојба и проблемите во научните и стручните библиотеки, со желба да се извлечат во секој однос правилни заклучоци за извесен понормален развој на нашата библиотекарска мрежа воопшто, се разбира, не треба да се исклучуваат и некои пропусти и недогледувања. Но, сакам да верувам дека тие евентуални неволности нема да бидат разбрани како некаква тенденција, дека во дискусијата без друго ќе бидат дополнети и, најважно, дека ова наше советување секако ќе донесе корисни и практични заклучоци врз основа на реалната ситуација во овие наши библиотеки.

Во НРМ има над 50 научни и стручни библиотеки, но Друштвото на библиотекарите за сега има евиденција само за 47. Сите тие се најдуваат во Скопје, со исклучок на една во Прилеп (при Тутуновиот институт) и една во Охрид (при Хидробиолошката станица). Од сите тие само една е како самостојна библиотечна установа. Тоа е републичката централна Народна и универзитетска библиотека во Скопје. Сите останати се при разни научни институции: 4 факултетски (при Медицинскиот, Правно-економскиот, Земјоделско-шумарскиот и Техничкиот факултет); 8 институтски и 12 семинарски при Филозофскиот факултет; 6 при самостојни научни институти; 6 при разни заводи; 4 при разни музеи; 1 при Вишата педагошка школа и 1 при Државната архива на НРМ.

Целокупниот книжен фонд на сите тие библиотеки изнесува околу 500 илјади книги и списанија (наслови). Од тој фонд повеќе од половина (околу 300 илјади) припаѓа на републичката централна Народна и универзитетска библиотека. Од останатиот дел (околу 200 илјади) три четвртини припаѓа на факултетските библиотеки при Скопскиот универзитет; околу 45 илјади на Правно-економскиот факултет

(вклучувајќи ги во таа цифра книгите и разните свески-изданија на ООН, кои претставуваат засебен фонд од околу 25 илјади примерци при истата библиотека, но кои воопшто не се обработени); над 30 илјади на Медицинскиот факултет; над 20 илјади на Земјоделско-шумарскиот факултет; околу 8 илјади на Техничкиот факултет; и над 50 илјади на Филозофскиот факултет (при разните негови семинари и институти).

Во останатите библиотеки (при самостојните институции, заводи и музеи) книжниот фонд е следниот: Институтот за национална историја околу 8000; Државната архива на НРМ околу 7000; Земјоделскиот испитувачки институт и Вишата педагошка школа по околу 6000; Економскиот институт и Природонаучниот музеј по околу 4000; Институтот за научно истражување во индустријата и Етнолошкиот музеј по над 2000; Хигиенско-епидемиолошкиот институт, Археолошкиот музеј, Хидробиолошкиот завод, Геолошкиот завод и Заводот за сточарство по околу 1500; Историскиот музеј околу 1000; Градскиот музеј во Скопје околу 600 и Заводот за рибарство и Заводот за лозарство по околу 500.

За 1955 година целокупните буџетски средства (за набавка на книги) на сите тие библиотеки изнесува 33 милиони и 130 илјади динари. Од таа сума на Народната и универзитетска библиотека припаѓаат 5 милиони (таа како депозитна библиотека обогатувањето на својот книжен фонд не го врши исклучиво од буџетски средства); на библиотеките при Медицинскиот и Филозофскиот факултет по 8 милиони; на библиотеката при Правно-економскиот и Земјоделско-шумарскиот факултет по 2 милиона; на библиотеката при Техничкиот факултет 1 милион и 600 илјади; на библиотеката при Хигиенско-епидемиолошкиот институт 1 милион; на библиотеката при Економскиот институт, Институтот за тутун, Институтот за научно истражување во индустријата и Заводот за сточарство по 500 илјади; на библиотеката при Вишата педагошка школа, Геолошкиот завод и Заводот за лозарство по 300 илјади; на библиотеката при Институтот за национална историја, Заводот за рибарство, Природо-научниот музеј и Шумарскиот институт по 200 илјади; на библиотеките при Историскиот музеј, Етнолошкиот музеј — Скопје и Државната архива на НР Македонија по 150 илјади.

Тргнувајќи од ваквата релативна величина на книжниот фонд и на годишните буџетски средства за набавка на книги и списанија при овие библиотеки, бездруго треба да се согласиме дека повеќето од нашите научни и стручни

библиотеки веќе располагаат со прилично добра база за нормален развој, особено кога се има предвид нивната младост и нивниот специфичен карактер како библиотеки со проблематика од ограничен книжен фонд.

Горните елементи, како што се гледа, говорат дека навистина постои прилично задоволителна база, како со основниот книжен фонд така и со неговото годишно растење¹⁾.

Сега да се задржиме на еден друг елемент кој ја прави функцијата на општествената библиотека целосна. Тоа е неговата стручна обработка.

Треба веднаш да нагласиме дека кај нашите научни и стручни библиотеки и по тоа прашање се постигнати релативно добри успеси. Повеќето од тие библиотеки веќе го средиле својот книжен фонд за внатрешна употреба. Се разбира, тука и таму во тие библиотеки сè уште има и извесно количество необработен книжен фонд.

Во врска со средувањето на книжниот фонд скоро кај сите наши научни и стручни библиотеки, се забележува извесно лутање во обработката. Така, на пример, некои библиотеки прво почнале по еден начин да го обработуваат својот книжен фонд, после го изоставиле него и продолжиле по друг начин. Дури има и такви кои и по трет пат го промениле системот на обработката. Се разбира, тоа не значи дека во тој поглед има некаков хаос во тие наши библиотеки. Не. Ние сме далеку од некаква мисла да тврдиме дека не би требало да се преминува од непрактичен кон попрактичен систем. Но, тоа треба да доаѓа исклучиво врз основа на вистинската констатација од ваквата потреба. Во никаков случај не треба да станува случајно, бидејќи тоа не само ја држи во неред библиотеката, но е придружено и од големи материјални издатоци.

Кога е веќе збор за системот на обработката, односно за преминувањето од еден кон друг начин на обработка на книжниот фонд, кон тоа би требало да се определуваме со неопходната сигурност и на време. Најдобро би било тоа да станува веднаш при формирањето на библиотеката. Но бидејќи сè уште повеќето од нашите библиотеки се во извесен процес на формирање, тоа значи дека и сега можат да го вршат во погоре кажаната смисла. Инаку, ако тоа стане покасно, е потешко заради тоа што книжниот фонд ќе биде поголем, а исто така се нарушува и практичната навика при читателите да се служат со системот на дотогашниот

¹⁾ Прираснувањето изнесува 20 илјади примероци годишно само, по пат на покупка, при претпоставка дека секој примерок ќе чини над 1500 дин., имајќи предвид дека научната книга е доста скапа, особено туѓата.

каталог. Наред со сето тоа, би требало да се има предвид и извесно врвeње кон уедначување во обработката на книжниот фонд по системот на најголемата библиотека во нашата Република, кон системот на Народната и универзитетска библиотека на НРМ. Ова е нужно, пред се, заради поцелосна практичност и интересите на целокупната наша општественост кон наличниот книжен фонд во НРМ. Доколку тоа не претставува некаква исклучива пречка за некоја библиотека, би требало по можност, секоја од нив, непоколебливо да тргне кон извесно уедначување во обработката на својот книжен фонд по системот на Народната и универзитетска библиотека. Ова се нагласува како препорака најмногу заради претстојната изработка на Централен каталог на НРМ, кој ќе се наоѓа при Народната и универзитетска библиотека во Скопје.

За извесна јасност по горното прашање, нека се знае дека воопшто не станува збор за некакво уедначување по секоја цена. Но, бидејќи во таа смисла повеќето од нашите научни и стручни библиотеки веќе го имаат воведено системот на Народната и универзитетска библиотека, деломично или поцелосно, тоа најмногу што треба да се направи од истите е прашањето на уедначеност во пишувањето на податоците во фишите и фишите за анонимните дела. Констатирано е дека во повеќето библиотеки фишите се пишуваат најразлично, а не по начинот на Народната и универзитетска библиотека.

Нешто и за каталозите. Скоро во сите наши библиотеки најшироко е застапен азбучниот каталог. Во научните и стручните библиотеки покрај него се застапени и два други каталога — основниот и стручниот. Основниот, покрај азбучниот, го има во четири библиотеки: на Медицинскиот факултет, Институтот за национална историја, Хидробиолошкиот завод и Етнолошкиот музеј. Покрај азбучниот, стручен имаат следните шест библиотеки: библиотеката при Медицинскиот, Правно-економскиот и Земјоделско-шумарскиот факултет, Земјоделскиот испитателен институт, Економскиот институт и Хидробиолошкиот завод.

Неколку од тие библиотеки имаат засебен основен и азбучен каталог и за списанија. При Медицинскиот и Правно-економскиот факултет ги имаат и двата, а Земјоделско-шумарскиот и Техничкиот факултет, како и Земјоделскиот испитателен институт и Шумарскиот институт само азбучниот.

Значи и во тој однос можеме да констатираме значаен напредок во нашите научни и стручни библиотеки, односно и во однос на извесно сериозно ориентирање кон обработувањето на книжниот фонд, и специјално кон воведувањето

на неколку типа картотеки. Се разбира, друго е прашањето до каква степен тие служат корисно на читателите.

Да се задржиме малку и на прашањето со просториите и библиотечниот персонал во нашите научни и стручни библиотеки.

Непотребно е да ја нагласуваме важноста на тоа прашање, бидејќи не исклучуваме дека се знае неговата суштина. Но, сепак треба да напоменеме дека без неговото задоволително решавање е невозможна ни нормална, ни правилна работа воопшто во библиотеката, односно нормалното и сериозно развивање воопшто на нашата библиотекарска мрежа.

Положбата по ова прашање сè уште е далеку од извесна поцелосна задоволителност; сè уште во повеќето библиотеки тоа прашање е прилично конфузно. И од тука, се разбира, се должи извесна несреденост во работата на повеќето од тие библиотеки. Но по ова прашање, независно од тоа дека сè уште не се средени нашите прилики за едно радикално решавање, немалку одговорност носат и самите оснивачи на овие библиотеки. Дури и кај самите нив некако постои извесно недоволно разбирање за солидно уредување на вистински научна и стручна библиотека. Се испушта од предвид дека и тие се библиотеки со општествен карактер. Повеќето од нив сè уште се сместени во зафрлени и тесни простории или во обични соби. Недоволно е исто така вниманието како за стручноста на библиотечниот персонал, така и за неопходниот број. Затоа повеќе од нашите библиотеки личат на некаква обична „кабинетска“ библиотека (во смисла на лична библиотека со шкафови) одошто на општествена библиотека. Во тој однос би требало оснивачите на тие библиотеки или задолжените лица од управите на установите на тие библиотеки да се ослободат од извесните свои несовремени разбирања за уредувањето на библиотеката.

За сега просторно стојат во извесна задоволителна смисла, и покрај недоволната циркулациона практичност, следните неколку библиотеки: при Техничкиот и Правно-економскиот факултет, при Вишата педагошка школа, до некаде таа при Институтот за национална историја и неколку при други институти. Останатите, која повеќе, која помалку, со собичките во кои се сместени и со наместајот со кој се „уредени“ (семожни застаклени и гравирани шкафови) навистина личат, на застарели кабинетски библиотеки. Кон тоа треба да подвлечеме дека скоро ни една од тие библиотеки нема никаква читална, со извесен исклучок на тие при Техничкиот факултет, Вишата педагошка школа и Институтот за национална историја.

По прашањето за читалните би требало да се дискутира сериозно. Не станува прашање само за читални за професорите или научниот и стручен персонал на установите при кои се тие библиотеки, но и за читални за студентите. Тоа особено е потребно во библиотеките при факултетите и некои поголеми институти. Мислењето на некои од оснивачите на тие библиотеки, дека тие се наменети исклучиво само за професорите, односно за научниот и стручниот персонал на установата при која се најдуваат, е погрешно. Таквите разбирања неволно избиваат до границите дури и на некаков егоизам. (Например, по решението на Факултетскиот совет библиотеката при Земјоделско-шумарскиот факултет воопшто не издава книги на користење на студентите?!).

Неопходноста да се отворат читални во библиотеките при факултетите и некои поголеми научни институти се јавува и поради станбената криза. Малку од студентите, па и од другите заинтересирани читатели имаат можност спокојно да учат, односно да работат по своите станови.

Во врска со потребата да се отворат читални при научните и стручните библиотеки, повторуваме, треба да се знае следното: ленеска во Македонија, односно во Скопје има веќе над 7.000 студенти, а читални при сите јавни библиотеки во Скопје има три-четири со околу 350 седишта. Значи отворањето читални при тие библиотеки посебни за професорите, односно научните и стручните работници со неколку седишта, и посебни за студентите со по 20 до 50 седишта, треба да се смета како крајна потреба.

Треба да се смета за апсурдно секое мислење дека книжните фондови за кои се трошат од заедницата големи средства, исклучиво треба да служат само на научните и стручни работници од институциите чии се тие библиотеки. Во таа смисла може да станува прашање само за еден мал дел од тој фонд, кој треба да биде зачуван за подолго користење предимно од тие кои исклучиво се занимаваат со стручна и научна работа. Но што се однесува до целиот книжен фонд, тој треба да биде широко користен и од заинтересираните студенти, т.е. тој не само што не треба да биде ограничен за нив, а напротив да се прави можното интересот кон него да биде подсилуван. Бидејќи токму во тие библиотеки најмногу ќе ја имаат можноста да се користат со литература од областа на нивната потесна специјалност кон која се заинтересирани и ја изучуваат. Тоа ќе им помогне на последните да се запознаат со најдиректна литература околу изучувањето на програмските предмети и околу нивната подготовка за испити.

Извесно нездраво разбирање постои и во врска со прашањето за библиотечниот персонал. Сметаме дека тоа иде од извесно потценување на библиотекарската должност. Има луѓе кои сè уште нажалост, се со разбирање дека библиотекарот може да биде секој случаен писмен човек! Сè уште не се знае дури и од оснивачите на библиотеката дека без добар библиотекарски работник библиотеката може да претставува складиште со подредени книги; дека нивното користење ќе биде проблем, дека ќе пропаѓаат, дека напразно би се фрлале милионски суми за нивното набавување.

Малку, доста малку има библиотеки кај нас, во конкретниов случај научни и стручни, кои поволно го решиле ова прашање. Се разбира, тука не станува збор дека на секоја цена секоја библиотека е неопходно да има толку и толку стручни службеници, како што не станува збор ни за тоа дека секоја библиотека би требало да има библиотекар како редовен службеник. Ние имаме и такви библиотеки на кои не им е потребен редовен библиотечен службеник при книжен фонд од неколку стотини книги. Тоа пак не значи дека тие библиотеки би требало да бидат оставени на било кој службеник од установата чија е библиотеката. И тие треба да бидат поверени на лице, било од установата или од надвор (хонорарно), кое ја познава библиотечната техника, кое ќе се стреми да добива потребни знаења, кое со љубов ќе се грижи за обработувањето на книгите, средувањето, чувањето и услужувањето.

Кога веќе стана прашање за важноста на библиотечниот службеник, треба да се знае дека библиотеките во никаков случај не смеат да бидат места за охлебие. Во тој случај би требало да се има предвид од оснивачите на библиотеки, при назначување на службеници, за следното: во библиотеката многу лесно можат да се закамуфлираат несовесни службеници, без да може да се види дека библиотеката „не живее“ а во сушност да стои библиотеката на едно место во својот развикот, да „живее“ во инертност.

Во заклучок по прашањето за библиотечни простории и службеници треба да бидеме на чисто дека без неопходната постојана грижа, без поенергично залагање од страна на самиот оснивач на библиотеката, решавањето на ова прашање може да се влечка со години и пак да не биде решено. Оснивачот на библиотеката ќе треба да тргне кон решавањето на ова прашање со поголемо разбирање, доволно волја и сериозност. При барањето да се реши прашањето, тој треба да го има на ум, меѓудругото, следното: штом веќе заедницата троши секоја година по неколку десетина милиони динари за обогатувањето на книжниот фонд, природно следува

да бидат обезбедени во текот на неколку години и неопходните неколку десетини милиони динари за престојни библиотечни простории, соодветен намештај, како и за потребниот персонал во нив. Инаку оправданието за трошење секоја година по неколку деесиици милиони динари за книги, затворени во кладовите, кои не можат да ја вршат својата конкретна намена, односно кои ја немале можноста до минимум да бидат користени денеска, губи доста од својата важност.

Меѓу сите до сега нафрлени прашања за дискусија, следува да биде поставено како доста важно и прашањето за набавката и размената на книгата.

Прашањето за набавката и размената на книгата, особено странската, за која се трошат пари и девизни средства бара да се води добра и рационална сметка во секој однос. Инаку ќе испаднеме во ситуација на нелагодна конфузност или да ги полниме рафтовите на библиотеките со неквалитетна литература, или да бидеме измамувани и ги плаќаме прескапо добиените книги.

Ние немаме сведенија која библиотека колку странски публикации набавува, било преку книжарниците во нашата земја кои вршат доставка на таква литература, било направо од странство. Имаме извесни податоци за такви набавки само на списанија.

Од извештаите на научните и стручните библиотеки и извршената анкета во тие библиотеки, во врска со ова советување, врз основа на кое е изработен и овој реферат, покрај констатациите за правилното и неправилното во тие библиотеки, се увидени извесни пропусти и по прашањето на набавката и размената.

На ова прашање се наложува да се пристапи од неколку страни, односно: каква е организацијата на набавката и размената на публикацииите, кои се тешкотиите, како се врши подборот на порачките, каква е сигурноста на редовното добивање на тие порачки, дали тоа кое сме го нарачале веќе не го добива некоја друга библиотека во Републиката, дали имаме обезбедени доволни девизни средства за набавка итн., итн.

Нема да биде преувеличено ако се нагласи дека ниедна наша библиотека неможе да се пофали со добра организација на набавката преку купување и размена на публикации. А ако некако се сложиме со тоа, тогаш неминовно треба да увидиме дека нашата набавна политика повеќе врви на случај и на парче одошто по некаков одреден правец во тој однос.

Кога се има предвид тоа, бездруго се наложува секоја наша библиотека, научна и стручна, да обрне поголемо внимание по однос набавката на разни публикации за установу-

вање правило по кое најдобро, најцелисообразно, ќе може да се добијат практични и корисни резултати.

До сега тешкотиите по ова прашање се поврзуваат исклучиво само со недоволните девизни средства. Последните навистина претставуваат сериозна пречка. И тоа прашање некако ќе мора порационално да се решава од одговорните фактори. И сепак во никаков случај исцело не треба да ја фрламе кривицата само на недоволните девизи, а и на липсата од доволно добра организација во нашата политика за обогатувањето на книжевните фондови, зошто добра организација на набавките во никаков случај не треба да оди исклучиво само преку девизни средства. Во тој однос многу често може да ни помогне размената. Но кај нашите библиотеки и тоа прашање сè уште некако недоволно е средено. До колку размената се врши од некој, тоа е прилично едноставно, непостојано. Пример: библиотеката при Медицинскиот факултет доскоро вршела извесна размена, но се исцрпили дупликатите од нејзиниот книжен фонд и... понатаму престанало да се врши размена! Значи таа ги прекинала своите врски со сродните институции на својата установа, односно ги намалила можностите за евентуална понатамошна размена до минимум. А се знае дека не се создаваат лесно такви врски, бидејќи секоја следна институција сака да одржува постојани трајни врски.

Навистина ли библиотеката при Медицинскиот факултет, а и не само таа, но неа ја зедеме за пример, немала повеќе можности за размена? Тоа ни се чини за невозможно, нереално. Знаеме дека во Југославија има не само доволно антикварни, но и нови публикации кои можат да претставуваат интерес за институциите со кои држиме врска. Треба дури да бараме постојано и нови врски за вршење размена. Во никаков случај не треба да ја разбереме размената само со свои изданија или свои дупликации. Библиотеката при Медицинскиот факултет, на пример, може да ги нуди за размена и изданијата на Друштвото на лекарите на НРМ, и изданијата на Сојузот на Друштвото на лекарите на Југославија, па дури и сите изданија во Југославија од областа на медицината. И сигурно ако не за сите тие понуди тоа за голем број од нив ќе добие реципрочна замена од научни странски публикации. А тоа може да го врши секоја научна и стручна библиотека преку својата институција до сродна таква институција и во странство и во Југославија. Ете, значи и по тој пат можат да се добиваат извесни девизни средства за обогатување на нашите библиотечни фондови со странски научни и стручни публикации.

За техничките тешкотии во набавната политика на нашите библиотеки не би имало смисла да се задржаваме, би-

дејќи ги знаеме сите. Јасно е дека тие доаѓаат, од нашата недоволна подготвеност, или од извесна ненормалност на книжарниците кои се бават кај нас со доставување на странски публикации, бидејќи нашите набавки воглавно се извршуваат од нив. А тие книжарници познато ни е, од искуството што го имаме, не само што не се доволно спремни да одговараат на време, но некако недоволно нормално ги вршат и нарачувањата.

Нешто за порачките. Направените од наша страна порачки обично се на брзина. И од тука тие не се секој пат најдобро подбрани, има лутање, бидејќи малку се тие библиотеки кои имаат можност сè што излегува да го следат и што треба од него да се набави, како најквалитетно и како најпотребно. Значи пак се доаѓа до заклучок дека е потребен подготвен библиотечен кадар.

Неznam дали е оправдано, но кај нас постои пракса да не проверуваме што се добива во другите библиотеки во нашата Република, односно во Скопје, каде се наоѓаат една до друга скоро сите научни и стручни библиотеки; случаите да се набавува една и иста странска публикација од неколку библиотеки, ми се чини се неоправдани. Особено е негативна праксата да нарачуваме од една и иста област од науката со десетици странски публикации. Зошто да не одиме кон тоа да видиме во која странска земја е развиена најмногу соодветната област од науката и набавиме од неа конкретна неопходна публикација за таа област од науката, а не скоро од сите земји.

Да видиме примери во тој однос со списанијата, бидејќи кажавме дека за книги немаме доволно податоци. Во нашата Република се добиваат само од 18 библиотеки над 600 странски списанија¹⁾. Кога се има предвид дека секоја од тие библиотеки опфаќа една област од науката, со исклучок на Народната и универзитетска библиотека, која природно би требало да ги опфаќа скоро сите области од науката, а која во горноит број на списанијата не е вклучена, нам ни се чини дека тој број на толку многу наслови ги префрлува границите и на оправданата и неопходната потреба. Дали по секоја цена е потребно, например, за тутунот да се добиваат десетина списанија?! Зарем не се доволни неколку и тоа од тие земји во кои најмногу е развиено неговото проучување. Ова важи за секоја област од науката. Се разбира не би било лошо да се добиваат и повеќе, но во крајна линија од нив слаба ќе биде користа за вистински научен работник во дадената област, бидејќи тој нема да губи време да чита и проучува

¹⁾ Овие податоци се собрани во текот на месеците октомври и ноември 1954 год. коа се вршеа нарачките на списанија за 1955 год.

работи за кои може да најде материјал во поизвесните списанија; научниот работник може би треба да претполагаме дека нема да има време ни да прелиста толку многу списанија, а камоли да ги простудира. Не треба да го испуштаме од вид и следното: не можеме да бидеме ни најмалку нескромни, да мислиме дека оскудните средства на нашата заедница, кои таа ги доделува за научни публикации во девизи, дека треба да ги трошиме и за нереални барања од тој или оној наш научен работник. Со истите средства би требало да одиме кон тоа да набавуваме што повеќе разноврсни публикации, да откриваме можност за набавка на што повеќе разноврсна литература.

Прегледот што го имаме на нарачените, односно добиваните странски списанија по библиотеките во 1955 година е следниот:

Медицинскиот факултет	168	заглавија
Земјоделско, шумарскиот факултет	95	"
Правно-економскиот факултет	69	"
Техничкиот факултет	55	"
Филозофскиот факултет	123	"
Земјоделскиот испитателен институт	22	"

Прашањето дали се наложува барање некаков пат за извесна координација воопшто во набавната политика на нашите библиотеки, го поставувам отворено за дискусија.

Митко Зафировски

ДИСКУСИЈА И ЗАКЛУЧОЦИ

На 1 јули 1955 год. во Скопје се одржа Библиотекарско советување со службениците од научните и стручни библиотеки во НРМ и претставителите од установите при кои се тие библиотеки.

Советувањето се одржа во просториите на Народната библиотека со дневен ред:

1. Состојбата и проблемите на научните и стручни библиотеки во НРМ — реферат од председателот на Друштвото на библиотекарите на НРМ другарот Митко Зафировски.
2. Дискусија по рефератот.
3. Заклучоци.

Рефератот даде можност да се развие плодна дискусија, која допринесе да се направат важни заклучоци за понатамошната работа во унапредувањето на овие библиотеки, односно за унапредувањето на библиотекарството воопшто во НРМ.

Во дискусијата зедоа учество над десет души, меѓу кои професорот Др. Борис Спировски — управник на библиотеката при Медицинскиот факултет, доцентот Љубен Лапе — директор на Институтот за национална историја, Јован Златановиќ — директор на Центарот за документација, асистентот Петар Илиевски — одговорен за размената на публикации при Филозофскиот факултет, Нада Петрова — шеф на одделението „Македонска библиографија“ при Народната и универзитетската библиотека, Костадин Ванов — раководител на библиотеката при Земјоделско-шумарскиот факултет, Андон Андоновски одговорен на одделението „Страни книги и размена“ при Народната и универзитетска библиотека, Вида Грлиќ — раководител на библиотеката при Техничкиот факултет, Рада Митрова — пом. директор на Народната и универзитетска библиотека, Трајко Ивановски — раководител на библиотеката при Правно-економскиот факултет и други.

Дискутантите се задржаа скоро на сите прашања во врска со состојбата и проблемите на научните и стручни библиотеки, врз основа на рефератот, правејќи извесни забелешки и дополнувања.

Во дискусијата меѓу другото, беше речено:

Др. Спировски Борис (по прашањето за извесно уедначување на библиотечната работа): „Сметам дека треба да постојат општи правила за единственото уредување на библиотеките, бидејќе на тој начин работата ќе биде олеснета“. Понатака, смета дека треба да се постават основи за користењето на книгата. „Ако се постави како правило книгата да не може да излезе од библиотеката би се нарушил основниот принцип: книгата при човекот и човекот при книгата. Ако немаме читални и не ги даваме книгите го оневозможуваме користењето на книгата. Причина за тоа не може да биде изгубувањето на една, две книги. Изгубената книга може да се надокнади, а да му се оневозможува на еден студент да дојде до потребното знаење е поголема загуба“. Предлага да им се даваат на студентите книги надвор, но за тоа да се води добра евиденција и преземат мерки за злоупотребата со книгата. Книгите од голема вредност и од кои нема дупликации, да не се издаваат надвор од библиотеката.

Предлага во иднина рефератите да бидат умножувани и да се даваат неколку дена порано како би се луѓето припремиле за дискусија.

Др. Спировски говореше за значението на финансиските средства за развивањето на една библиотека. Сегашниот буџет за Медицинскиот факултет ги задоволува потребите на библиотеката.

Смета дека дуплирањето на извесни дела не е штета ако има финансиски средства тоа е дури корисно. Набавка-

та на книги со девизни средства е проблем, затоа што доставувачите шпекулираат со набавката.

Ванов Костадин: „Работата покажува дека при набавката на инострана литература се јавуваат како пречка неколку работи: промените на валутната стојност, потоа претплатата на списанија се врши кога библиотеките ги исцрпиле средствата или новите буџетски средства не им се дадени на располагање“.

Меѓудругото тој смета дека дуплирањето во една научна дисциплина во факултетот и во сличен институт настанало поради тоа што не успеале да ги ускладат односите за да се служат со заеднички списанија.

Предлага тие библиотеки што немаат сопствени изда нија да направат списоци на своите дупликати и ги понудат за размена.

На мнение е дека многу практично би било да се создаде можност библиотеките да бидат запознавани со плановите на издавачките претпријатија како би можеле правилно да ја планираат сумата од буџетот.

Предлага што побргу да се образува сервис за набавка на инострана литература за да се избегнат извесни негативни појави. При Земјоделско-шумарскиот факултет како пречка се јавува и расцепканоста на буџетот за набавка на литература по поедини предмети.

Исто така и недостигот на простори и пречи на нормалната работа и користењето на книжниот фонд.

Мисли дека е нужно да се уедначи библиотечната работа преку курсеви и семинари кои би требало во најскоро време да почнат со работа.

Во некои факултети правото на користење на книгите од страна на студентите е ограничено, а во Земјоделско-шумарскиот факултет е официјално скратено, што е сосема неправилно. Ова е направено заради што е изгубен голем број книги. За истата таа постапка дала согласност и студентската организација при овој факултет. Смета дека причините за изгубување голем број книги се должи на небрежниот однос на студентите, а не од слабата евиденција.

Златановиќ Јован говореше за функционирањето на Центарот за документација и научни прилози од списанија. Понатаму зборувааше дека и Центарот работи по децималната класификација. Предлага да се формира координационен одбор кој би се грижел за планско набавување на странски списанија. Говореше и за стручноста на библиотекарот и за потребата од познавање туѓи јазици.

Илиевски Петар, смета дека најтежок проблем е набавката на страна книга. Таа до некаде е олеснета кај оние

библиотеки што вршат размена со сопствени изданија. Би можело списоците со дупликации и трипликации да се доставуваат и до големите антикварни куќи во Италија, Англија и др. во реципрочната стојност да се бараат книги. На крајот предлага и за нашата Република да се организира претпријатие кое би набавувало страна книга за да се ослободат библиотеките од сегашната злоупотреба на ваквите претпријатија во Белград и Загреб.

Љубен Лане, подцрта дека библиотечниот кадар во стручните и научните библиотеки треба да биде составен од луѓе кои имаат образование во соодветната научна област. Во противен случај се наложува тие да се запознаат со специфичноста на дисциплините што ги истражува соодветниот институт. Овие библиотекарите треба да познаваат и туѓи јазици.

Смета дека е нужна поголема интервенција од Народната библиотека по однос уедначувањето на работата во библиотеките (каталози, фиши, класификација и др.). Тоа е нарочно потребно заради устројување Централен каталог на Македонија.

Со размената установите што издаваат свои дела можат многу средства да уштедат и да се афирмираат надвор од земјата. Установата што издава публикации има првенство за размена со сродни установи во странство. Народната библиотека може да врши размена со тие исти дела, но со народните и универзитетски библиотеки. Народната библиотека како македонска централна библиотека треба да бара начини и средства за да ја комплетира литературата за Македонија од сите области и со тоа одговори на својата примарна задача. Тоа важи и за библиотеките при одделните институти кои треба да ја комплетираат литературата на Македонија од своите области.

Петрова Нада: „Обработката на книгата по разни библиотеки се врши на разни начини. Советувањето треба да донесе заклучоци, да се пронајде начин за уедначување. Ова е нарочно потребно за создавањето Централен каталог. Во поедини библиотеки нема доследност во применувањето на веќе одредениот систем. Лабава е евиденцијата на книжниот фонд и издавањето на книгите, заради кое се губат голем број книги. За да се избегне тоа некои библиотеки престанале да издаваат книги на студентите (библиотеката на Филозофскиот факултет).

Неопходно е да се добијат минимум простории (работна и просторија каде се користи книгата). Без тоа книгите стојат неискористени, а од друга страна, Народната и Градската библиотека се преоптеретени со посетители.“

Грлиќ Вида — Нагласува, дека, за да не се губат книгите, треба да се води најточна евиденција во поглед на задолжувањето и раздолжувањето. Истакнува дека во Техничкиот факултет не се губат воопшто книги, затоа што се прават постојани проверки.

Андоновски Андон — Говореше воопшто за размената што ја вршат библиотеките со странство. Поддржа дека исто така и Народната и универзитетска библиотека врши размена со националните универзитетски и разни институтски библиотеки од другите земји. Смета дека е нужно оние институции кои издаваат публикации, освен задолжителниот број примероци да даваат на Народната и универзитетска библиотека уште неколку, како би имала можност и таа да врши размена во случај истите да не може да ги набави од книжарниците поради ограничен тираж, или пак не се продаваат. Народните и Универзитетски библиотеки во Белград, и Љубљана без пречки добиваат уште по неколку примероци за размена.

Во врска со набавката преку покупка од странство најдува за практично, во колку одделни библиотеки немаат доволно финансиски средства да дадат предлог на Народната библиотека кои книги од нивната научна област треба да се набават.

Го поканува Собранието да дискутира за комплетирањето на списанијата по библиотеките.

Во колку не може да се пристапи кон Централен каталог за сите публикации, предлага да се пристапи кон регистрирањето на сите списанија во Македонија.

По однос на подигнатото прашање од доцентот Лапе Љубен за воведување предметот библиотекарство во некои школи рече дека на Годишното собрание од 1954 год. е внесено во заклучоците од Советувањето на библиотекарите и во Резолуцијата од Годишното собрание на Друштвото, а исто така е испратено писмо до Советот за просвета на НРМ со кое се предлага воведувањето предметот библиотекарство во учителските школи и на ВПШ. Резултати уште нема.

Апелира до присатните да пишуваат по извесни прашања за своите библиотеки во списанието „Библиотекарска искра“.

Зафировски Митко меѓудругото рече: „За регулирањето на некои ненормалности во развојот на библиотеките воопшто, доста ќе допринесат за подобрување на нивната положба претстојното изгласување на Општиот закон за библиотеките од Народната скупштина на ФНРЈ“.

Понатаму смета дека не е нужно од некои дисциплини да има по неколку книги на туѓ јазик. Принципиелно не би

требало да се издаваат книги надвор, но ако некаде има добра евиденција може и да се издаваат.

Во заклучоците да се обрне внимание на одговорните фактори во врска со прашањето на девизните средства, за да се оневозможи спекулирањето со нив. За таа цел со отпуштањето девизни средства за набавка на книги, да се регулира и прашањето со девизите, односно да се ускладуваат овие средства и целиот тој износ би бил употребуван за книги, а не значаен дел да им отпадне на разните набавувачи под една или друга форма.

Треба што побргу да се организира побогата размена. Да се создаваат што поголем број врски и не се прекинуваат. Со тоа ќе се афирмираат нашите установи, а и ќе се уштедат девизни средства.

Не би требало едно и исто дело на туѓ јазик да го имаат повеќе установи, затоа што нашата земја е сиромашна. Делата треба да се набавуваат од онаа земја, каде што соодветната наука е најразвиена.

Со формирање претпријатието за набавка на страни книги би се заштедиле средства и би се задоволиле нашите потреби.

Неразбирливо е како можела Студенската организација да се согласи да не се издаваат книги на студенти од Земјоделско-шумарскиот факултет. Потребно е да се свика сотанок со Студенската организација и да се побара помош за поздрав однос на студентите кон библиотеките и користењето на книгата“.

Ивановски Трајко — „Библиотеката на Правно-економскиот факултет им служи на професорите и студентите. Се набавуваат книги во пет примероци за студентите, но и тоа е малку. Се води добра евиденција за издавањето и се применуваат санкции. Библиотеката располага со добар наметштај но нема простории. Неопходно е потребно отворање на читална.“

Митрова Рада; „Кога се врши размената треба да се води контрола дали за испратените книги се добиваат книги во нивната стојност“.

Потоа се јавија уште неколку дискусанти кои зборуваа по прашања веќе зафатени во дискусијата од предходните дискусанти. Врз основа на рефератот и дискусијата, а за да се усмери развитокот на научните и стручните библиотеки во вистински научни и стручни библиотечни институции во нашата Република и, оттука, извршувањето на нивните задачи биде резултатно, советувањето на библиотечните службеници и претставниците на управите од институциите на овие библиотеки, се донесуваат следните

ЗАКЛУЧОЦИ:

1. Нужно е да им се обезбедат на библиотеците задоволителни простории — магазин за книжниот фонд, соба за неговата обработка, читални за користењето на фондот (како од работниот колектив на установата при која е библиотеката, така и од заинтересираните студенти). Само така ќе биде сочуван, обработуван и правилно искористуван книжниот фонд, само така ќе добијат библиотеките права функција на библиотечна институција.

Управите на установите на овие библиотеки заедно со Друштвото на библиотекарите на НРМ треба најенергично да дејствуваат пред надлежните органи за решавање на ова важно прашање.

2. Нужно е библиотекарските кадрови во овие библиотеки да бидат регрутирани пред сè од структурата на научната област на институцијата при која е библиотеката.

Во овие библиотеки исто така е неопходно библиотечните службеници да знаат да се служат со еден од големите туѓи јазици. За ова, како и за нивното стручно оспособување, Управите на установите на овие библиотеки во содејство со Друштвото на библиотекарите, треба да создадат можности за добивање на тие неопходни квалитети.

3. За правилното обогатување на книжниот фонд во овие библиотеки со странска (нова и антикварна) литература, потребно е да се организира во Скопје сервис за странска литература како засебно претпријатие или како одделение при некое од досегашните книжарски претпријатија. Друштвото на библиотекарите и Управите на установите на овие библиотеки треба да дејствуваат пред надлежните органи да се реализира во најблиско време организирањето на ваков сервис. Тоа е нужно од следните причини:

— За да се олеснат набавките на оваа литература за нашата Република (со непосредни информации за побрзото информирање за подбор на порачката, за цените, за девизниот курс, и т.н.) и, оттука, се избегнат и извесни негативни појави на неефективност и некои комерцијалистички тенденции во наличните увозни претпријатија во Белград и Загреб; за набавувањето странска литература нашата Република израсходува годишно над 20 милиони динари, затоа треба да се поведе сметка за рационално искористување на тие средства.

Би требало финансиските средства кои се отпуштаат на библиотеките, односно на нивните установи за набавување странска литература, да бидат ускладувани со задоволителни девизни динари за да се избегнуваат случаите на

нередовности под една или друга форма, та знатниот дел од отпуштените обични динари можат да бидат предмет на шпекулации, за кое се наведоа случаи од праксата, односно се плаќале баснословни суми за еден долар.

4. За обогатувањето на книжниот фонд по пат на меѓународна размена, потребно е институциите на овие библиотеки пред сè да одат кон следното:

— да вршат размена на публикации со сопствени изданија, за кои имаат право за општење исклучиво само со сродни библиотеки во светот, и

— да вршат размена со дупликати преку изготвени списоци, кои пред нивното испраќање до библиотеката во странство треба да бидат понудени најнапред на Централната народна библиотека на НРМ, а по тоа и на останатите вакви библиотеки во ФНРЈ, заради тоа примероците што ги нема во тие библиотеки, да се сочуваат пред сè во нашата земја. Во иста смисла би требало да се врши размена и меѓу сите наши научни и стручни библиотеки. Само така размената би била корисна, а не формална.

5. Земајќи ја предвид денешната состојба на набавната политика на книги на овие библиотеки, а базирајќи се и на финансиските средства со кои тие располагаат, им се препорачува да бидат во меѓусебна врска преку еден координационен одбор за регулирање извесна поправилна набавна политика, односно заради избегнувањето купување трипликати и мултипликати. Овој координационен одбор практично е да биде при Друштвото на библиотекарите на НРМ, составен од претставници на Централната народна библиотека, факултетските библиотеки од Скопскиот универзитет и библиотеките при самостојните научни институции, заводи, музеи и др.

6. Се препорачува на сите научни и стручни библиотеки, а особено на Централната народна библиотека на НРМ, да го комплетираат својот книжен фонд со литература за Македонија (од туѓи и наши извори во врска со националната историја, јазикот, етнографијата, географијата, стопанството и слични материјали).

7. Со донесувањето на сојузниот Општ закон за библиотеки и таквиот републички, потребно е библиотеките во НРМ незабавно да пристапат кон изработување свои правилници за внатрешно уредување и користење на книжниот фонд.

УЛОГАТА И ПРОБЛЕМИТЕ НА ОПШТИНСКИТЕ*) НАРОДНИ БИБЛИОТЕКИ

Во сестраната борба за културно подигање на нашиот народ библиотеките би требало да заземат видно место. Но веднаш треба да се нагласи дека повеќето од нив сè уште се далеку од улогата која што им припаѓа. Тие ни оддалеку не добиле физиономија на жаришта за културно-просветен живот, и покрај тоа што ова прашање е веќе поставено, како пред народните одбори, така и пред општествените организации. Ова особено се однесува за тие на село. Значи дека споменатите фактори сè уште не можат да ја согледаат важноста на библиотеката во борбата за културно издигнување на нашиот народ.

За сега во тој однос може да се констатира дека градските библиотеки, кои што се на буџет на народните одбори, израснаа до извесна степен во културно-просветни институции. Во текот на оваа година како и во претходната, Библиотечниот центар и Друштвото на библиотекарите на НРМ, настојуваат градските библиотеки да ги организираат и стручно зацврстат. И покрај разните проблеми кои што стојат пред нив, сепак повеќето од нив во тој однос прераснуваат и во центри на својата околина и блиската околина (пример: Градска библиотека — Скопје, Куманово, Битола, Штип, Тетово, Титов Велес, Струмица, Прилеп, Ресен и др.). На зацврстувањето и прераснувањето на библиотеките по градовите и општинските центри не работи само Библиотечниот центар, Друштвото на библиотекарите и народните одбори. Тоа нешто е предвидено и во преднацртот на Законот за библиотеките. Истиот, покрај останатите членови кои како целина ќе регулираат нормален развоен пат на библиотечното дело во нашата земја, со членот 27 одредува дека „на територијата на општината по правило постои една општинска народна библиотека, а по потреба можат да се осниваат и повеќе такви“. Тоа значи дека во иднина на територијата на секоја општина ќе има најмалку по една библиотека, како општинска буџетска институција. Општинските народни библиотеки, како и останатите преку книгите и другиот печатен материјал ќе работат на проширувањето на научната мисла и ќе го шират општото образование и културата на населението. Истите се формираат од страна на советите за просвета при народните одбори. Покрај општинските народни библиотеки можат да се формираат библиотеки при

*) Реферат одржан на Второто советување на Библиотечниот центар на НРМ на 17-XII-1955. Следуваат и три кореферата.

општествените организации, културно-просветни друштва, претпријатија, установи и др. Иако овие библиотеки не ги формираат одборите сепак општините се должни материјално да ги потпомогнуваат.

Општинските народни библиотеки, т. е. библиотеките кои се наоѓаат во седиштето на околискиот центар во исто време ја вршат и функцијата на околиски библиотеки. Ова значи дека тие претставуваат извесни библиотечни центри на соодветната околија, со основен задаток да даваат организациона и стручна помош на општинските библиотеки и другите библиотеки на теренот на околијата. Исто така тие ќе даваат на користење книги и друг библиотечен материјал на читателите од општината и околијата преку другите општински библиотеки; ќе позајмуваат книги и други библиотечни материјали од сите видови библиотеки во Народната Република и другите републики преку Централната народна библиотека во Скопје за потребите на своите читатели; ќе организираат и подвижни библиотеки, изложби на книги, предавања, литературни читања и друго со цел, пропагирање на книгата меѓу масите.

Ваквата организација на општинските и околиски библиотеки не го исклучува и тоа и останатите градски библиотеки кои се веќе израснати во извесни центри или ќе израснат, а што не се во центарот на околијата спрема својата внатрешна структура и организација може да делуваат на своето поле и ги запазат сите функции на околиските библиотеки, одржувајќи постојанен контакт со нив.

Неопходноста од побрзо донесување на овој закон е голема и актуелна. И ова советување во своите заклучоци би требало како основно да го постави барањето за побрзо донесување на Законот.

Создавањето на библиотечната мрежа кај нас по ваков пат, без стихија и кампања е најсигурна гаранција за иднината на библиотечното дело. Во моментот во нашата Република постојат 35 општински народни библиотеки со фонд од околу 150.000 книги. Овие статистички податоци се од извештајната анкета од м. јануари 1955 год., што значи прилично застарени, бидејќи во текот на оваа година настанаа значајни промени во однос на бројната состојба на библиотеките, но и покрај тоа проблемите на библиотеките, каде во поголема, каде во помала мера се скоро исти.

Како карактеристични проблеми на поголем број библиотеки е нивната запуштеност, недоволна материјална основа, слаба внатрешна организација и обработка на книжниот фонд и во повеќето случаи нестручен и слаб библиотечен кадар.

Книжните фондови во повеќето библиотеки (исклучок прават градските) се сосема мали, без доволно книги, а што е најважно без погодна и актуелна литература. Тие се состојат воглавно од страна политичка литература, која е без секаков интерес за читателите. Ова нешто иде и од таму што библиотеките, (нарочно оние на село и библиотеките на општествените организации и работни колективи) се сосема слабо материјално обезбедени. Се иде до тоа да не можат да ја имаат ни најнеопходната актуелна литература или да ја купат во сосема мал број. Има библиотеки кои по 2—3 години не купиле ниту една книга. Кога веќе станува збор за книжните фондови се наметнува и потребата од помош која треба да се даде на библиотеките во поглед на нивното расчистување и подредување т. е. да се ослободат од непотребниот материјал, а со тоа да се изврши и извесна размена меѓу нив, така што секоја задруга би зела она што ѝ одговара на потребите. Преку овој начин, со обновувањето на книжните фондови со набавка во нова литература и со меѓусебната размена, ќе се создаде и поголем интерес кај читателите кон книгата.

За да можат библиотеките да заживеат и функционираат, пред народните одбори се поставува како најактуелно во моментот прашањето на финансиските средства за библиотеките. Секоја општинска библиотека би требало да има свој посебен буџет, а во буџетот на општината да е фиксирана ставка за помош на останатите библиотеки (по селата и други). Од ова не би требало да се исклучат училишните библиотеки. Во буџетот на училиштата би требало оваа година да се отвори посебна ставка за набавка на книги, а не книгите да се купуваат од средствата за канцелариски материјали. Решавањето на ова прашање (буџетот на библиотеките) ќе зависи во многу и од тоа како своите за просвета при ОНО ќе пристапат кон него, дали тие нема да ги стават последни во планот, давајќи им предимство на сите други просветни институции, како што беше до скоро. Кај некои совети за просвета се забележува недоволна загриженост и формално решавање проблемот на библиотеките. Во оваа смисла би го навела и примерот којшто не е битен, но сепак зборува за извесна загриженост на советите при Ок. Н. О. кога во Титов Велес и Тетово, каде им беа испратени по 5 броја од списанието „Библиотекарска искра“ за да ги распратат на библиотеките по селата во околицата, истите ги вратија со образложение во иднина да не им се испраќаат бидејќи библиотеките не располагаат со финансиски средства. Кога се знае важноста на ова списание за библиотеките и дека годишната претплата изнесува 150

дин., тогаш е сосема јасно од каде иде враќањето на овие броеви и откажување неговото примање во иднина.

Пред општинските библиотеки се поставува и прашањето за библиотечната обработка на книжниот фонд. За сега само градските библиотеки го обработуваат книжниот фонд по правилата на библиотечната техника. Во општинските библиотеки и тие при работните колективи, општествени организации па и училишта по градови и села со некои мали исклучоци книгите се необработени библиотечки, а доколку се некако обработени, не се запазени ни најосновните библиотечни принципи. Оттука иде до некаде и тоа што книжните фондови за кусо време се разнесуваат и библиотеките остануваат без книги. Нам ни е познато и ние сме сведоци за тоа дека од ослободувањето до сега ние сме постојано во фаза на создавање и организирање библиотеки, потрошени се огромни средства, а од сето тоа многу малку е останато. Во духот на ова ми се чини дека не е пребрзано прашањето за воведување стручен каталог во некои наши градски библиотеки, се разбира првенствено во тие кои вршат функција на околиски. Сметаме дека децималната система ќе биде најпогодна. Ова го поставуваме не заради тоа што некои од овие библиотеки порано или подоцна ќе прераснат во општонаучни библиотеки и што нивната потреба бара создавање на таков каталог, но го поставуваме и поради тоа што се наоѓаме во момент кога на многу наши библиотеки се поставува основата и за да не би се наложило покасно реорганизирање т. е. преуредување на фондовите, подобро е да се мисли уште сега на нивната перспективност.

Порано или покасно нам ни претстои и воведување слободен пристап кон книгата. Ова за сега може би на мнозина од нас ќе ни изгледа чудно и ќе кажеме дека свеста на нашите читатели сè уште не е на нужната висина за чување на книгата и дека слободниот пристап ќе создаде извесен неред, па дури и разнесување на книгите. Ова донекаде е и точно, но го знаеме и тоа, дека сè дури не рескираме извесен број книги, нашите книги ќе стојат по рафтовите во магазините, фишите (картоните) по фијоките, а на масите по библиотекарите—еден определен број книги кои кружат меѓу читателите.

Еден од основните проблеми пред нашите библиотеки е и слабата работа со читателите, како и популаризацијата на книгата.

Нашите библиотекари неволно или несвесно прилично ја запоставуваат оваа работа. Се уште главното внимание им го заангажирава секидневната техничка обработка на книгите, што е нужно, но не и основно, затоа што содржината

на библиотекарската работа не ја сочинува само обработката на книгите, издавањето и примањето. Без организирана воспитна и просветна работа со читателите, библиотекарите ќе бидат само технички извршители. Од запоставувањето на оваа многу важна работа иде и тоа што библиотекарот сè уште не се гледа како воспитач и општественик, а како техничко лице за услуга на читателите. Со наплата работа и залагање со време сами ќе можеме да го измениме ова мислење.

Посебно прашање меѓу проблемите на библиотеките претставуваат и кадровите. Нашите досегашни собранија на Друштвото на библиотекарите од НРМ и советувања на Центарот ова прашање го поставувале како најактуелно. Се бараа форми и начини за неговото решавање, но и до денеска тоа ни оддалеку не задоволува. Во текот на оваа година Библиотечниот центар се занимаваше со прашањето на кадровите, но многу малку постигна. Тој предлагаше на народните одбори да се организираат неколкудневни семинари за раководителите на селските и училишните библиотеки (од кои само Ок. НО — Скопје одржа). Се повикуваа некои раководители на градски библиотеки на едномесечна пракса при Народната библиотека, но одзивот на народните одбори по ова прашање беше многу слаб (пример Кочани, Титов Велес и др.). Библиотечниот центар како единка не можеше да заведе една организирана систематска работа во оваа смисла. Ваква работа, ми се чини, е тешка и неможна сè дури народните одбори не се ослободат од праксата во библиотеките да поставуваат луѓе без секаков интерес за книгата, библиотеките да не им служат за временено збринување на некои службеници или на луѓе без секаква желба за понатамошно усовршување и т.н. Сè уште во библиотеките (мислам на поголемите) каде има кандидати и со средно образование се земаат луѓе без школски квалификации, или со нижо образование, кое нешто пречи во развојот на оваа струка. Усталеност на нашите луѓе по библиотеките сè уште не постои, а тоа иде од горе-наведените причини.

По прашањето за кадровите крајно време е да се земат порешителни мерки и со поголема упорнос како од страна на Библиотечниот центар, така и од Советот за просвета на НРМ, народните одбори и другите одговорни фактори, а имено:

1. Да се настојува пред Советот за просвета на НРМ да се реализира предлогот за воведување предметот библиотекарство во учителските школи, или формирање специјална паралелка (воведувањето да се разгледа и усвои за идната година);

2. Да се пристапи кон отворање курс од 3—6 месеци за раководители на општинските библиотеки и тоа кандидатите да бидат со средно образование и се примаат преку конкурс.

3. Да се продолжи и настојува да се одржат семинари за раководители на библиотеките на село, работните колективи, општествените организации, училиштата и др.

4. Покрај тоа што ќе треба да се оспособи кадар преку разни курсеви, училишта, семинари, Центарот, во содејство со Друштвото на библиотекарите на НРМ, ќе треба да направи план за понатамошното стручно издигнување на библиотекарите воопшто, а посебно на овие во Скопје, каде има услови за секаков вид работа (предавања, курсеви, семинари и др.). Значи дека основен задаток на Центарот во идниот период е оспособувањето на стручен кадар. Во овој однос истиот се обиде да организира еден семинар за книжничарите од внатрешноста кои треба да полагаат стручен државен испит, но поради малиот број на пријавените не се одржа. Потребно е да се настојува на поедини службеници во библиотеките да им се овозможи да си го оформат образованието како би можеле да напредуваат.

Набавувањето на книги се врши воглавно по месните книжарници. Многу малку библиотеки директно се снабдуваат од издавачките претпријатија и тоа воглавно преку нивните повремени преставници. Преку ваквиот начин на снабдување библиотеките зависат воглавно од книжарниците. Тие пак, раководејќи се од своите комерцијални цели, носат она што повеќе им се троши во моментот, не водејќи сметка за она што е нужно за тоа место. Од друга страна издавачките претпријатија не водат сметка за положбата и работата на книжарниците на терен. За нив е доволно книгата да се издаде, а како таа ќе се распродаде и продира во масите, не ги интересува. Бидејќи издавачките планови често на се резултат на потребата за потрошачите, по магазините на издавачките претпријатија и книжарниците лежат голем број непродадени книги или во поголемо количество се продаваат за преработка. Честа е појава многу наши библиотеки по работните колективи каде нема лице кое специјално ќе се занимава со библиотеката и набавката на книги се сретнуваат повеќе книги на српски и хрватски јазик, а македонски изданија нема. Овие не ги купуваат македонските изданија не заради тоа што читателите ги бараат изданијата на Белград и Загреб, но за тоа што тие издавачки претпријатија преку своите претставници за растурање на своите изданија успеваат да ја пласираат сво-

јата книга. Нашите претпријатија сè уште на ова прашање не обраќаат доволно внимание во изнајдувањето разни форми за растурање на книгата, организирање подвижни изложби, испраќање претставници, каталози, добри книжари и т.н. Со непосредно поврзување на библиотеките со издавачките претпријатија ќе се реши и прашањето на тиражот, кое денеска претставува проблем за издавачката дејност. Со ова библиотеките ќе користат рабат кој што ќе им го дадат претпријатијата и на време ќе се снабдат со секое ново и актуелно издание. Делимичното решавање на прашањето на тиражот зависи од материјалното обезбедување на библиотеките. Едностранчивоста во набавната политика иде од таму што тоа важно прашање е препуштено само на библиотекарот. Ова пак значи дека квалитетот на набавените книги зависи исклучиво од неговите знаења и снајдувањата. Управните одбори кои во прв ред го земаат и овој задаток не постојат на секаде.

Ако кон управувањето на библиотеките се пристапи со поголема општествена загриженост најверојатно е дека набавната политика во една библиотека нема да биде проблем. Преку разните организации во тој случај ќе се постави и потребата за повеќе изданија на македонски јазик, или потребата за нови изданија (пример „Село зад седумте јасени“, „Крпен живот“ и др.). А преку тоа заинтересираните (Друштво на писателите и др.) ќе се сообразат со овие потреби.

Друштвеното управување во библиотеките сè уште не е спроведено. Деломично, во духот на општата политика, некако е примено, но ретко каде библиотечните совети живеат и се занимаваат со проблемите кои стојат пред библиотеките. Повеќето од нив постојат формално. Со излегувањето на новата одлука на Одборот за просвета ова прашање ќе се реши. Нејзиното проведување ќе треба правилно да го разберат во прв ред библиотекарите, бидејки тие се најзаинтересирани.

Во управите на библиотеките кои ќе имаат за задаток да се грижат за материјалното обезбедување на библиотеката, популаризирање на книгата, зголемување бројот на читателите, уголемување на книжниот фонд, просториите и друго, ќе треба да се изберат луѓе заинтересирани за ова прашање, а не, како досега, личности заангажирани со многу други работи. На состаноците на управата би било пожелно да се викаат лица кои со својот авторитет ќе помогнат при решавањето проблемите на библиотеката. Ова општествено управување со библиотеките ние сите го осекаме како недостиг и за неговото спроведување најенергично ќе треба да настојуваме.

Меѓу проблемите на библиотеките е и запазувањето на книжните фондови — подврзувањето на книгите. Бидејќи книгите кружат повеќе меѓу читателите, а тие се слабо подврзани, за кусо време се распаѓаат и стануваат неупотребливи. Средствата што ги имаат библиотеките (каде ги има) се сосема минимални, а цените во претпријатијата се многу високи. Во тој случај библиотеките се принудени да ги повлекуваат тие книги од употреба за да чекаат на корицење. Изгледите пак за тоа се сосема безнадежни во случајов. Затоа пред советите за просвета при Ок. НО се поставува и прашањето за потреба од создавање книговезници кои ќе работат за библиотеките без да се основани на оваа комерцијална база. Дали тие ќе се најдуваат при околиските библиотеки или на друго место во околицата, зависи од условите.

Како општ проблем за сите библиотеки е прашањето за библиотечни простории. Скоро сите библиотеки се сместени во простории што не одгавараат на потребите на библиотеките како просветни установи во местото, нити пак даваат можност за некаков позначаен развиток. Може да се каже дека библиотеките се последни по прашањето за простории.

Детски библиотеки, односно оддели при градските библиотеки сè уште не постојат со исклучок на Скопје, Битола и Куманово. Се разбира, при ваквите услови нема можности во блиска иднина да се отворат. И таму каде што се отворени, со исклучок на овие три, работата е сведена во главно на издавање и примање книги без да се развие во нив педагошката и воспитната работа со децата. Во детските библиотеки, или во одделите, покрај останатото е проблем и недостигот на литература за деца на македонски јазик. Овој проблем библиотечниот центар со Друштвото на библиотекарите на НРМ треба да го постави пред одговорните фактори за решавање.

Спрема податоците со кои располагаме во сите стручни училишта и осмолетки постојат училишни библиотеки. Се разбира, сосема е друго прашањето дали тие ја задоволуваат потребата на учениците. Овие библиотеки немаат ни оддалеку задоволителни средства за купување книги. Повеќето училишта немаат ставка во буџетот за покупка на книги. Во овој однос поарно стојат библиотеките при средните школи во Скопје, при Средно-земјоделското училиште во Струмица и др. Во повеќе училишни библиотеки квалитетот на книжниот фонд не задоволува. При набавувањето книги не е правен добар подбор. Се купува она што ќе се најдувало по книжарниците (се однесува повеќе на осмолетките). Во осмолетките недостасува детска литература. Книжниот

фонд не е обработен библиотечки, евиденцијата на издавањето е сосема слаба. Ова нешто доведува книгите да се разнесат. Просториите на библиотеките по училиштата се мали. Книгите се сместени по училиниците и канцелариите. Читални воопшто нема. Во училиштата, покрај ученичките библиотеки, постојат и библиотеки за професорите, кои се многу побогати од првите. Но постоењето на две библиотеки по школите ние сметаме дека е неправдано. Такви професорски библиотеки можат да постојат само како прирачна стручна литература, а не да имаат сè како што е тоа сега.

По однос на училишните библиотеки ќе треба да се извлече заклучок дека Библиотечниот центар во содејство со Советот за просвета на НРМ, односно советите за просвета при народните одбори, треба да обрнат поголема грижа на нивното средување. Не може да има добра школа без добра уредена библиотека. Ова нешто е изводливо во случај ако преподавателите по литература бидат задолжени и одговараат за положбата на библиотеките. За нив библиотеката треба да претставува она што е кабинетот на физичарот и хемичарот, а не како во моментов целокупната работа да ја препуштат на учениците. Тие треба да бидат главни иницијатори меѓу учителите за уредување на библиотеките по училиштата во селата и градовите воопшто. Како голема грижа на советите за просвета (доделување поголеми финансиски средства) школските наставнички совети, младинската организација, а поодделно на преподавателите по литература, школските библиотеки не ќе претставуваат ваков проблем, а што е најважно ќе ги ослободат до известа степен градските библиотеки од преоптеретеност, бидејќи читателите по градските библиотеки се повеќе ученици, така што се тие принудени да купуваат литература потребна за лектира на учениците, а со тоа да ја запоставуваат грижата на останатите граѓани. Положбата на библиотеките при разните општествени организации и работнички колективи не е подобра, макар што во последно време се подобрува положбата и на овие. Голем број од овие библиотеки постојат само на хартија. Често се работи само за книги затворени во шкафови оставени на лице кое ги чува клучевите. Покрај тешкиот проблем за обновување и организирање на овие библиотеки (бидејќи овие се во постојанна организација и реорганизација), покрај слабите финансиски средства, тешкотии во простории, застарелост на книжните фондови и основното прашање е кадарот во овие библиотеки. Констатирано е и тоа дека онамо каде има лице кое што ја води библиотеката, таа работи, а каде што нема и покрај другите услови истата не работи. За подобрувањето на работата по

овие библиотеки, односно нивното заживување, се поставува прашањето за кадарот во прв ред пред општествените организации, работничките совети и други заинтересирани фактори. Во тој однос најмногу треба да помогнат учителите и преподавателите. Тие се во извесна смисла, засега и најспремните луѓе кои можат да придонесат да отпочне нормален живот по библиотеките од овој тип. На народните одбори и разните организации останува да ги наградат било со редовен месечен хонорар, или повремени награди.

Ова се само најбитните проблеми кои во иднина ќе треба да се решаваат. Колкав и каков успех по ова ќе се постигне ќе зависи со каква ширина и сериозност ќе се пристапи од сите одговорни по ова прашање, а посебно од библиотекарите.

Рада Митрова

РАБОТАТА НА БИБЛИОТЕКАРОТ СО ЧИТАТЕЛИТЕ

За сестрано просветување и културно издигање на нашите луѓе видно место заземаат и библиотеките.

Разгледувајќи ја работата на една библиотека како установа за културно издигање на луѓето во местото, не можеме да не го гледаме библиотекарот како психолог, педагог, општествен работник, како тој ја развива својата културно-просветна дејност меѓу читателите и какви се неговите односи со нив. Успехот на библиотеката зависи баш од тоа како библиотекарот ја исполнил својата должност како посредник меѓу книгите и читателите, како ја создава или веќе создадената љубов кон книгата ја разгорува кај нив. Библиотекарот е душа на својата библиотека и ако тој сознателно ја врши својата должност можеме да бидеме сигурни во успехот на неговата библиотека. За да одговори на задачите кои пред него се поставуваат, библиотекарот треба да биде со широко образование и добар познавач на читателите. За да стане библиотеката идеално оружје за културно издигање, библиотекарот треба да има план за работа. За остварување на тој план треба да се придобијат читателите, а тие ќе се привлечат со педагошки правилен однос кон нив. Но бидејќи се тие со различна возраст, различен степен на образование, различна средина и менталитет, тоа и односот кон нив треба да биде посебен. Значи, библиотекарот треба да се приготви и на сите правилно да одговори. Навистина, како што рековме, библиотекарот треба да има сестрани познавања за да ја одигра улогата на учител во најполното значење на зборот. Како советник библиотекарот треба да не ги навреди чувствата на читателот, ами да се труди да постигне преобразба

кај него на што поприроден начин и без да ги потценува неговите барања.

Работата на библиотекарот како советник и педагог треба да се осетува во индивидуалната работа која тој треба да ја спроведува со секој читател посебно. Првите контакти помеѓу читателот и библиотекарот најповеќе влијаат на тоа колку тој ќе успее да го придобие читателот и колкав успех ќе има во понатамошното оформување на неговиот литературен вкус. Значи, кога од тоа зависи неговиот успех, тогаш тој треба да ги знае и начините по кои ќе дојде до неговата цел.

Сите наши читатели не се еднакви ни по возраст, ни по степенот на образованието и културата. Затоа на секој читател треба да му обезбедиме литература која му одговара.

Како би изгледала првата средба меѓу читателот и библиотекарот? Најважно е библиотекарот да има пријатен и пристапен однос. Уште по првиот разговор треба да ја запознае литературната наобразба на својот читател. Тоа ќе го направи низ разговорот со него. Од разговорот треба да се види како му се бендисува оваа или онаа книга, кои книги од оние што ги прочитал оставиле на него најдобар впечаток итн.

Понатму, должност на библиотекарот е да го запознае читателот со прирачните средства (кртотеката) кои ќе му помогнат за полесно пронајдување на бараната книга. Овие разговори и разменувања на мислењата помеѓу библиотекарот и читателот за поедини дела, писатели и правци во литературата треба и понатаму да се продолжат, зошто тие се еден од најефикасните начини преку кои читателите ќе си оформат одредени мислења за поедини прашања од литературата.

Библиотекарот треба да води сметка за тоа што ќе му препорача на читателот зошто само преку добри препораки тој ќе успее да стекне доверба кај него. Тоа во главно би било она што би ја сочинувало индивидуалната педагошка работа на библиотекарот со читателите.

Должностите на библиотекарот одат паралелно со потребите на читателот и поради тоа во границите на можностите тој треба постојано да го пополнува својот книжен фонд, да ги усовршува каталозите и другите прирачни средства како би им помогнал што повеќе на читателите при изборот на книгите.

Својата мисија библиотекарите ја остваруваат преку набавката на добра книга во библиотеката, со различна културно-просветна работа: литерарни вечери, предавања, изложби, часови на читање, дебатни состаноци итн. Природно за оваа така сложена и разноврсна работа библиотекарот

сам не ќе може да направи сè. Поради тоа се поставува прашањето за учество на културно-просветните работници во работата на библиотеката, а специјално преподавателите по книжевност. За таа цел би било пожелно во нашите библиотеки да се оформат „Одбори за културно-просветна работа“ односно потесен круг на интелектуалци, редовни читатели на библиотеката, како и членови на ученичките литературни дружини кои се грижат за целаа окултурно-просветна работа во библиотеката. Просветните работници мораат на библиотеката да гледаат не само како на ризница на многу-вековното благо на човечкиот ум наменето на секој човек, туку како на трибина од каде се разгласува значајот и улогата на книгата. Нашите луѓе под различните ненародни режими останувале непросветени, но кај нив живее непрекинатата желба таа заостанатост што побргу да се ликвидира. Да ја помогнеме оваа благородна желба, тоа значи и книгата да ја направиме пристапна на секој човек, да му помогнеме да ја разбере и усвои.

Приказите на книги, литературните вечери и др. во тоа ќе придонесат. Такви форми кај нас не се застапени, а и онаму каде што се обидувано, после првите тешкотии истите се запоставени. Ова се должи и на тоа што библиотекарите не ја разбрале нивната вистинска улога.

Литературните вечери треба да се организираат во сите популарни библиотеки, барем еднаш месечно. За теми може да се земаат поедини прашања од нашата и странската книжевност. При тоа треба да се трудиме приредбите да бидат на уметничка висина како би привлечле поголем број слушатели. За нивното изведување потребно е да ангажираме писатели, драмски и други уметници. Љубители на книгата. Дури и почетници од редовите на ученичките литературни дружини можат да земат учество. Тука би дошла до израз и работата на веќе споменатиот одбор за културно-просветна работа при библиотеката, во колку сме го образувале. Овие литературни вечери и предавања треба да се приредуваат во просториите на самата библиотека. Во исто време можат да се организираат и изложби на книги во врска со темата која ќе се обработува. Програмот треба да содржи и читање на извадоци од дела, рецитации, музички точки и изведување на поедини сцени. На вакви вечери можат да се обработуваат литературни теми од делата на поедини писатели, може да се прикаже и некое ново дело итн. На пример од нашата литература би можело да се обработуваат писателите Глигор Прличев, Кочо Рацин и др. Значи, тоа би биле творби и дејност од најстарата до најновата наша и странска литература. Добро приготвени, доволно разгласени од нашите редовни и нередовни читатели вечерите ќе бидат посетени, а тоа е до-

каз дека и книгите од рафовите ќе бидат употребувани од населението.

При организирањето на овие форми на културно-просветна работа треба да се води сметка под какви можности тие се организираат, колкави се силите со кои располага соодветната библиотека, па спрема тоа да се одреди и литературната вечер. Исто така треба да се води сметка и уметничкиот приказ да одговара на културната висина на слушателите. Сите овие форми на работа мораат да бидат припремени, за да можеме да постигнем она што сме сакале.

Библиотекарот треба да се труди да привлече што повеќе читатели — работници и селани. Обично овие луѓе мислат дека библиотеката е само за интелектуалци и дека нивното образование е недоволно. Библиотекарот е должен тие предрасуди да ги замени со доверба, а тоа ќе го направи ако не чека читателите сами да му доаѓаат ами тој треба да појде во фабриките, во селото, основните организации на Социјалистичкиот сојуз и др. каде ќе одржи некое предавање со кое ќе ги запознае со користа од оваа или онаа книга. За таа цел библиотекарот треба исто така да ја користи и разгласната станица во колку таа постои во местото.

Овие и уште многу други форми се работи кои библиотекарот низ своето искуство ќе ги пронајде, треба да се применуваат во библиотеките затоа што тие ќе направат да станат вистинско жариште од кое ќе зрачи просвета и култура, ќе направат кај нашите луѓе да се вроди и развие вистинската љубов кон книгата и читањето. А библиотекарот ќе биде награден со тоа што читателите ќе го почитуваат како нивен советник, пријател и просветен работник.

Димче Атанасовски

ЗА ПРЕСТОЈНОТО ВОВЕДУВАЊЕ НА ДЕЦИМАЛНАТА КЛАСИФИКАЦИЈА

Развитокот на науките, развитокот на целокупната човешка култура, обусловува постојано развивање на библиотекарството.

Библиотекарството бара секогаш нови начини и форми за средување на книжниот фонд. Во светот постоеле и постојат повеќе такви системи за средување на книгите. Меѓу нив најпознати се: Буквениот стручен каталог и Децималната класификација. Кај нас во Југославија се служат со овие два каталога.

Како сите каталози така и децималниот стручен каталог се појавува и претставува одраз на културата и потребите што се наложуваат по библиотеките.

Децималната класификација (Д. К.) постои веќе 100 години и скоро во целиот свет како на запад, каде што е најрано воведена, така и на исток се применува и тоа не само во големите централни библиотеки, туку и во сите помали библиотеки. Во помалите се служат со специјални скратени табелици, кои содржат помал број поими, што одговара на големината на библиотеката. Д. К. насекаде се покажала најнаучна, практична и корисна.

Во нашата земја Д. К. за прв пат е воведена по ослободувањето од Библиографскиот институт на ФНРЈ. Покасно почнале да ја воведуваат и некои централни библиотеки меѓу кои и Народната и универзитетска библиотека во Скопје. Денеска скоро по сите масовни библиотеки Србија и Словенија се применува Д. К.

Д. К. е највисокото стапало во развитокот на библиотекарството, Таа е најсовршена форма за средување на библиотеките. Порастот на науките и разните проблеми и прашања што се третираат, наложиле да се појави таква класификација како што е Д.К. да одговори на таа разноликост и поврзаност на реалноста што е одразена во науките.

Во неа наоѓа место секој проблем што се третира од човешкиот ум. Конструкцијата на Д.К. е погодна за ширење, што одговара на постојаниот развој на науките и уметноста.

И во нашата Република престои воведување на Д.К. во масовните библиотеки. За таа цел потребно е да се разгледаат можностите на нашите библиотеки за нејзиното воведување.

Потребно е да се подвлече дека:

1. Д.К. претставува за сега највисоко стапало во развитокот на библиотекарството како по својата форма така и по својата содржина.

2. Нејзината конструкција позволява класирање на сите најопшти поими. Тоа се десетте главни групи. Од друга страна Д.К. позволява да се оди од најситни детали во класирањето со комбинирање и поврзување главните табелици, како и со дополнителните табелици.

Во помалите и масовните библиотеки се применуваат најопштите групи. Тоа се 10 и од секоја група по една до две подгрупи. Вкупниот број на поимите е 200—300, во зависност од големината на книжниот фонд во библиотеката.

Практичната страна

За научните работници Д.К. преставува огромно олеснување во проучувањето на проблемите. Во еден концентриран вид тие го добиваат целиот материјал што ги интересира, а со тоа се свршува голем дел од работата.

За обичните читатели, односно за читателите во популарните библиотеки може да се оствари пристапот и преку Д.К. сам да ја побара книгата во соодветната група. Со тоа се побудува интерес кај читателот за друга книга; било од таа проблематика што го интересира или од соседните групи. Побудување интерес кај читателот кон книгата треба да биде цел на секој библиотекар.

Како што рековме погоре, кај нас во масовните библиотеки претстои воведување на Д.К. Затоа би требало библиотекарите да се запознаат со Д.К. преку скратени табели што би требало да ги изработи Библиотечниот центар.

Во нашата Република постојат 86 општини и 7 околии. По мое мислење би требало во секоја поголема градска библиотека, а нарочно таа која врши функција на околска библиотека, да се воведи и Д.К. покрај азбучниот каталог, а сигналирањето би можело да остане исто како и досегашното.

Додека во популарните библиотеки (во ранг на градски) со слободен пристап би требало сигнатурата да биде бројот на Д.К., практично е книгите по рафовите да бидат подредени по главните групи на Д.К. како што е тоа сторено во Србија, но покрај ова апсолутно треба да постои и азбучен каталог.

Како што се развива и добива сè понаучен израз библиотекарството во светот, така и кај нас перспективно гледано секоја наша библиотека постојано се развива: фондот се зголемува, а библиотечниот кадар постепено се усовршува. Затоа многу полесно и подобро е да се премине кон воведувањето на Д. К. во една библиотека со помал број книги, отколку во поголема библиотека. Кога ќе се зголеми фондот многу брзо може да се премине кон деталното класирање на книгите, затоа што книгите се еднаш класирани во најопштите групи и подгрупи на Д. К. и затоа што се запознава библиотекарот со најопштите контури, со структурата на Д. К.

Со воведувањето на Д. К. во масовните библиотеки на библиотекарот му се наложува да ја прегледа книгата, да се запознае со нејзината содржина, а со тоа ќе помогне и на читателот.

Петар Петровски

ЗА ПОПУЛАРНИТЕ БИБЛИОТЕКИ ОД ШИРОКОНАРОДЕН ТИП

Покрај мрежата од научни и популарни библиотеки — државни институции, во нашата Република постојат и треба да се шират и ред библиотеки од широконароден тип, библиотеки при семојни општествени организации и работни колективи (културно - просветни и уметнички друштва, читалишта, задруги, фабрики и слични). Улогата на овие библиотеки во подигањето културното рамниште на работниот човек е голема и пионерска, толку повеќе што тие делуваат во средина во која не постојат навики за читање. Создавање навика за читање кај оние што не биле заинтересирани за книгата, или поточно речено немале можност да читаат, е основна задача на библиотекарите од широконароден тип.

Меѓутоа за голем број од нив може да се рече дека не го нашле своето место и со обзир на тоа, каква е нивната внатрешна положба, не можат да ја одиграат својата основна улога во народното просветување. Тие допрва треба да го освојат своето право место во нашиот културен живот. Дека тоа може да се постигне сведочи примерот на библиотеките при печатницата „Гоце Делчев“ и фабриката „Кузман Јосифоски — Питу“ во Скопје и библиотеката во с. Негорци, Гевгелиско, кои се добро средени и постигнуваат солидни резултати во работата со читателите.

За да можат овие библиотеки да станат вистински жаришта на културно-просветниот живот во средината во која делуваат нужна е организирана и координирана акција на сите заинтересирани фактори — организацијата „Народна просвета“, Заедницата на работничките културно-просветни организации и други општествени и политички организации. Меѓутоа помошта што може да ја пружи нашето Друштво во организирање библиотеки од широконароден масовен тип заслужува посебно внимание и треба да најде место и во дискусијата на ова наше советување.

Членовите на нашето Друштво, независно од тоа каде живеат и работат треба да бидат иницијатори за организирање вакви библиотеки. Нужно е нашите библиотечни работници да ги надминат тесните рамки на библиотекте во кои работат и да прераснат во библиотекар-општествени работници, заинтересирани за развитокот на библиотекарството насекаде каде за тоа постојат макар и минимални услови. Тие не треба да дозволат развитокот на библиотеките од масовен тип да врви покрај нив, туку напротив тие треба да бидат на чело на нивниот развиток. Организирање библиотеки во селата, градовите, задругите, претпријатијата, кул-

турните домови и секаде каде за тоа постојат услови, треба да биде грижа на членовите на нашето Друштво, на библиотечните работници.

Покрај иницијативата што нужно нам ни припаѓа во создавањето на овие библиотеки, помошта што Библиотечниот центар и градските библиотеки можат да ја пружат во организацијата и стручното средување на библиотеките кои постојат од овој тип е од посебна важност. Луѓето што раководат со овие библиотеки најчесто немаат ни најелементарно знаење за библиотечната обработка на книгата и тоа најчесто го прават како сами најдат за згодно, не придржувајќи се за никаков библиотечен принцип. Затоа е неопходно нашите библиотечни работници да пружат помош на заинтересираните организации во одржувањето стручни семинари за раководители на библиотеките при претпријатијата, културните домови, задруги, села и сл. Стручни семинари организирани без помош на Библиотечниот центар и нашите градски библиотеки како центри на културниот живот во околијата, не можат да постигнат нужни резултати.

Друго во што би можеле да ги помогнеме овие библиотеки секако е помошта што треба да им ја пружиме во изборот на литература што тие ја купуваат. Средствата што овие библиотеки ги добиваат за купување нови книги се многу сиромашни и затоа е неопходно тие рационално да се користат и да се избегнува купувањето на секаква некавалитетна литература. При тоа е неопходно да се има предвид културната израснатост и интересот на читателите во овие библиотеки за кои е наменета новокупената книга. По тој начин би се избегнало купување неразбирлива литература за читателите. Се случува нашите масовни библиотеки да купуваат добри и скапи книги кои потоа стојат затворени во некој орман, бидејќи нивниот јазик е недостапен за читателите на овие библиотеки. Затоа помошта на нашите библиотекарите во избор на книга за масовните библиотеки од широконароден тип е неопходна.

Помагајќи ги масовните библиотеки во нивниот развој, нашите градски библиотеки по тој начин создаваат свои идни членови, бидејќи добиената навика да читаат ќе ги тера да ја бараат книгата и надвор од својата библиотека, а секако ќе ја најдат во градската библиотека.

Не мислејќи дека со овие неколку нафрлени прашања се исцрпува проблемот околу неопходноста да се помага организационото и стручното средување на библиотеките од широконароден масовен тип, ние се надеваме дека дискусијата ќе се запре и на ова прашање.

Иванка Крле

ДИСКУСИЈАТА НА ВТОРОТО СОВЕТУВАЊЕ НА БИБЛИОТЕЧНИОТ ЦЕНТАР

На 17-XII-1955 год. Библиотечниот центар на НРМ одржа еднодневно советување со библиотекарите и претставителите на советите за просвета при околските народни одбори. На советувањето беше одржан еден реферат и три кореферати.

Рефератот „Улогата на општинските народни библиотеки“ го изнесе другарката Рада Митрова, а корефератите: „За педагошката работа на библиотекарот“ Атанасовски Димче, „За популарните библиотеки од широконароден тип (при културно-просветните и уметнички друштва, фабрики, задруги исл.)“ — Крле Иванка и „За престојното воведување на стручен каталог“ — Петровски Петар.

По прочитаниот реферат и корефератите се разви дискусија околу проблемите кои беа изнесени во нив. Во неа учествуваа голем број од присутните меѓу кои Зафировски Митко, Митрова Рада, Петрова Нада, Марковски Димче и др.

Воа фочетокот на дискусијата беше поставено прашањето за улогата и задачите на Библиотечниот центар. На овие прашања одговорија другарот Митко Зафировски и другарката Нада Петрова запознавајќи ги присутните со улогата и задачите на Центарот.

Во понатамошната дискусија околу работата на Библиотечниот центар стана прашање дека три службеника во Библиотечниот центар се малку поради неговата обемна работа. Меѓу другото се истакна потребата да се врви кои формирање на околиски библиотечни центри барем со по едно лице, или при советите за просвета при околиските народни одбори да се назначи референт, кој ќе одговара и се грижи за библиотечната работа. Тоа лице треба да биде добро запознато со проблемите кои се однесуваат до библиотеките. Со тоа работата на Библиотечниот центар многу би се олеснила.

На ова Советување понатаму беше решено, во идната година да се испраќаат поголем број библиотечни службеници од внатрешноста во Скопје, каде ќе се упознаат со техничката обработка на книгата, бидејќи во тој поглед нашиот кадар сè уште не е доволно оспособен.

Во текот на дискусијата се зборуваа за библиотеките од широконароден тип и детските библиотеки. Се потцрта дека библиотеките од широконароден тип треба да се организираат при разни општествени организации, фабрики, задруги, културно-просветни и уметнички друштва итн. Освен тоа дискусијата ја подвлече потребата од формирање

детски библиотеки или барем детски оддели при поголемите библиотеки.

Во врска со воведувањето на Децималната класификација извесен број дискусанти изразија сомневање поради тоа што во внатрешноста нема доволно оспособен кадар. Но од други се истакна дека веќе треба сериозно да се мисли по овој проблем. Исто така стана збор и за слободниот пристап кон книгата. Оваа форма за работа овозможува читателот да биде поблизу до неа.

Се разви дискусијата и за формирање централна книговезница во Скопје. Се констатира дека такво нешто е невозможно, а дека треба да се оди кон тоа во секоја околија да се создава таков погон при тамошните печатници.

На крајот на Советувањето беше истакната слабата соработка помеѓу библиотеките и издавачките претпријатија. Ако библиотеките се претплатуваат при издавачките претпријатија, нивниот тираж ќе се наголеми, а со тоа цената на книгата ќе падне. При составувањето на своите планови, издавачките претпријатија не бараат забелешки од страна на библиотеките.

Врз сите овие работи библиотекарите ќе треба да помислат затоа што една таква соработка ќе биде многу корисна.

Бидејќи на Советувањето се изнесоа многу актуелни проблеми, од кои извесен дел беа продискутирани поопстојно, а други бегло, се искажа мислење идните советувања да се одделат од годишните собранија на друштвото.

ЗАКЛУЧОЦИ ОД ВТОРОТО СОВЕТУВАЊЕ НА БИБЛИОТЕЧНИОТ ЦЕНТАР

Библиотечниот центар на НРМ на 17 декември 1955 година одржа Советување со библиотечните работници од популарните библиотеки на НР Македонија и претставителите на советите за просвета при околските народни одбори.

На ова советување беа изнесени еден реферат и три кореферати. Врз нивна основа како и дискусијата се донесоа следните заклучоци:

I.

1. Од I до II советување (1954—1955) се постигнати видни успеси во мрежата од популарни библиотеки, а особено во градските библиотеки во Скопје, Битола, Куманово, Штип, Прилеп, Титов Велес. Овие библиотеки почнуваат веќе да прераснуваат во специфични библиотечни центри за

извесна идна организациона и стручна помош на библиотеките во соседните општински територии.

2. Постигнатите успеси во библиотеките по градовите се резултат на укажаната им стручна и организациона помош од Библиотечниот центар и Друштвото на библиотекарите на НРМ, како и нивното залагање пред народните одбори за повеќе материјални и морални грижи библиотеките. Од тука тие почнаа да прераснуваат во вистински културно-просветни институции на територијата на општините.

3. Мрежата од популарни библиотеки во 1955 година покрај постигнатите успеси во своето проширување сè уште е слаба и не може да ги задоволи нараснатите потреби на нашите работни луѓе како по број така и по квалитет.

Потребно е библиотеките да располагаат со задоволителни простории и намештај, со богат и стручно обработен книжен фонд и подготвен персонал.

II

Врз основа на горните констатации и во врска со член 27 од преднацртот на Општиот закон за библиотеките, во кој се зборува дека во општината треба да постои по, право една општинска народна библиотека, а по потреба можат да образуваат и повеќе такви библиотеки, треба да се преземат следните енергични мерки:

1. За обогатувањето на библиотечните книжни фондови со задоволителен број нови и антикварни книги, зборници, списанија и весници; да не се заборава дека сегашните книжни фондови по нашите популарни библиотеки се мали и со доста застарела и неактуелна литература.

2. За задоволителни и пристојни библиотечни простории и намештај и

3. За доволен број библиотечни службеници.

III

За нормално и солидно развивање на нашата мрежа од популарни библиотеки, неопходно е:

1. При набавување литература особено внимание да се обрне на купувањето поголемо количество детски книги, кратки уметнички и популарно-научни творби. По можност тие да бидат на македонски и српскохрватски јазик и тоа на кирилица бидејќи тоа го наложува нивото на писменоста во нашата Република.

2. За средување и обработување на книжниот фонд раковоодно правило треба да бидат прописите на библиотечната техника.

3. При поставување библиотечен персонал треба да се подбираат лица кои одговараат на позивот библиотечен работник, лица кои можат перспективно да се развиваат во библиотекарски стручњаци, а не да бидат случајни луѓе кои не вложуваат никаков интерес во библиотечната работа, кои работат без волја, без чувство на општествена одговорност во просветно-културната дејност на библиотеката, кои бараат обично охлебие во неа.

При наградувањето на библиотечните службеници да се води сериозна грижа за нивното стимулирање во работата на библиотеката.

4. При работењето се читателите да се пристапува педагошки, бидејќи само таква работа дава трајни резултати.

Бидејќи библиотеките се ефикасно средство за ширење култура и идеолошко-просветна работа сред народот, покрај создавањето популарни библиотеки како буџетски установи на општинските народни одбори, треба да се создаваат и библиотеки при сите училишта, при културно-просветните и слични организации, при задругите, фабриките итн.

МАТЕРИЈАЛИ ОД ШЕСТОТО ГОДИШНО СОБРАНИЕ НА ДРУШТВОТО НА БИБЛИОТЕКАРИТЕ НА НРМ

I ИЗВЕШТАЈ

на Управниот одбор на Друштвото на библиотекарите на НРМ

Друштвото на библиотекарите на НРМ во началото на 1955 година броеше 75 редовни члена. Освен тоа во текот на годината изјавија околу 36 души дека сакаат да се учленат, што значи бројот на членовите до шестото годишно собрание се искачи на 111.

Управниот одбор на Друштвото, избран на последното Годишно собрание, се состоеше тукуречи само од нови луѓе, осем претседателот. Сепак тој навлезе во проблематиката на Друштвото.

Во првата половина на месец мај 1955 год. уследи една промена во составот на Управниот одбор на Друштвото. Петар Кушевски, кој беше негов член, даде оставка, по истата не се уважи. До крајот на годината тој остана само формален член на Управниот одбор.

Непосредно после барањето оставката на споменатиот член од Управниот одбор на Друштвото, се дојде до извесно неразбирање со библиотечните работници од научните библиотеки, кои сметаа дека нивната дејност единствено е можна ако сами групирани во дотогашниот актив ги решаваат проблемите на тие библиотеки вон од Управниот одбор и Друштвото како целина. Оваа тенденција на сепаратизам е во противречност со принципите на нашето Друштво, како и воопшто со Сојузот на друштвата на библиотекарите и нашата социјалистичка реалност.

На еден свој состанок овој актив од библиотечни работници од научните библиотеки, без знаење на Управниот одбор, изврши избор за свој раководител, бидејќи споменатиот Кушевски Петар, кој беше раководител на овој актив и член на Управниот одбор на Друштвото, побара да биде ослободен. На овој состанок поведена била исто така дискусија во врска со статијата „Библиотекарството во НРМ и неговите проблеми“ (печатена во списанието „Библиотекарска искра“, број 1 од 1955), во која се прави извесна констатација за недоволната уреденост на научните библиотеки, та затоа било разгледано и прашањето зошто Управниот одбор испратил група да ги посети научните библиотеки, без да се основува на тоа дека таа требаше да прибере податоци врз чија основа да се направи реферат за советувањето со библиотечните работници од овие библиотеки. Тие дури напишаа и испратија до Управниот одбор на Друштвото протестно писмо и некаква „резолуција“. Управниот одбор сметаше дека оваа работа и заклучоци од овој состанок не е во компетенциите на неколкуте потписници на записникот и „резолуцијата“ што се достави до него и најде дека последнава е неоснована, неодржлива и како таква безпредметна за да се каже појак збор.

На практика во рамките на Друштвото не се покажа некоја особена активност на спомнатиот актив, кој беше со претензија дури да биде и засебна секција и има засебна печат! Таква секција не постои ни при Сојузот на друштвата на библиотекарите на ФНРЈ.

На состанокот што го одржа Управниот одбор со членовите на „активот на библиотечните работници од научните библиотеки“ на 23 мај 1955 год. кога се претресуваше споменатиот случај со „резолуцијата“ и записникот од нивниот состанок, стана збор и за организирањето советување за кое примија задача да приготват реферат. Истата задача не ја извршија докрај, ами неколкуина поднесоа непотполни податоци. Поради ова Управниот одбор се зафати и исцело го организира советувањето, кое се одржа на 1 јули 1955 г.

Најголема пречка за заеднички организационен живот, како и за стручна дејност во рамките на ова Друштво се јавува распрснатоста на членството. Праксата покажа дека единствено заедничка активност би можело да развие само членството од Скопје, додека тоа од нашите помали градови треба да е поврзано со останалите просветни работници таму.

Пред Управниот одбор во текот на 1955 година имаше доста проблеми за решавање поставени во резолуцијата од претходното годишно собрание, првото советување на Библиотечниот центар, а исто така и од советувањето со библиотекарските работници од научните и стручните библиотеки.

Реализирањето на годишниот план се одвиваше и со повремени комисии по поодделни проблеми, а делум административно (по пат на писмено општење со библиотеките од теренот на НР Македонија). По пат на преписка воглавно се прибирани разни податоци за да може да се изврши анализа и преземат мерки.

Во годишниот план за 1955 год. покрај задачите што се во тек, беа предвидени и следните: 1) Да се приготви нацрт-Закон за библиотеките во НРМ врз основа на преднацртот за Општ закон за библиотеките во ФНРЈ; 2) да се отпочне со издавање библиотекарско списание, како орган на Друштвото; 3) да се приготви Прирачник за библиотечна техника; 4) да се изготват правилници за два-три типа библиотеки во нашата Република; 5) да се одржи советување со библиотечните работници од научните и стручните библиотеки; 6) да се одржат две идејно-политички и две стручни предавања пред членството; 7) да се изведе стручна екскурзија со членови на Друштвото до некои библиотеки од другите народни републики во ФНРЈ; 8) да се работи на отварање детски библиотеки по градовите, односно детски оддели при градските библиотеки; 9) да се одржи второ советување на Библиотечниот центар со библиотечните работници од популарните библиотеки од НРМ и 10) денешново шесто годишно собрание на Друштвото.

Освен овие покрупни проблеми Друштвото имаше уште безброј поситни, кои произлегуваа од секидневниот негов организационен живот, како и низа задачи кои произлегуваа од врските со Сојузот на друштвата на библиотекарите од ФНРЈ, како и од соработката со други општествени организации.

Извршувањето на Годишниот план се одвиваше со извесни исклучоци нормално. Некои од проблемите се реализираа целосно (издавањето на стручното библиотекарско списание; советувањето со библиотечните работници од на-

учните и стручните библиотеки; стручната екскурзија; второто советување на Библиотечниот центар; шестото годишно собрание на Друштвото), други делумично (преднацртот-закон за библиотеките на НРМ; предавањата, детски библиотеки и оддели), а некои беа отпочнати, но по недостаток на доволно сили беа изоставени (Правилникот за библиотечна техника, правилници за градските библиотеки).

За изработката преднацртот на Законот за библиотеките беа формирани три комисији, по една со секој негов дел. Истите го проучија преднацртот на Општиот закон за библиотеките и изработија преднацрт Општ закон за библиотеките во НРМ. Тој не беше даден за разгледување на Народното собрание на НРМ поради тоа што се чекаше да се изгласа најнапред сојузниот во Сојузната Народна скупштина. Како истиот уште не е внесен за разгледување, односно не изгласан, овој проблем останува за решавање и во 1956 година.

Во врска со изготвувањето Прирачник за библиотечна техника беше формирана редакција која изработи проект-план што ќе содржи тој. Истиот беше разгледан од Управниот одбор на Друштвото кој направи извесни измени. Така променет требаше редакцијата да го организира неговото изработување. Покасно членовите на оваа редакција се искажаа дека тешко ќе може да се приготви бидејќи самите тие не биле начисто по низа прашања. Треба да се напомене дека е нужно овој прирачник да се изработи. Друго е прашањето да ли по планот што го имаме или не! Во нашите библиотеки има промени секоја година. Новите библиотечни работници треба да имаат вакво нешто за консултирање, зошто не е доволно само обучување по пат на пракса, односно запознавање со библиотечната техника преку постариот библиотечен работник.

Советувањето со библиотечните работници од научните и стручните библиотеки се одржа на 1 јули 1955 година. На него се разгледа состојбата на тие библиотеки. Констатирано беше дека овие библиотеки во својот десетгодишен развиток постигнале извесен напредок како во своето организационо поставување, така и во квантитативното и квалитативното обогатување на книжните фондови. Врз основа на заклучоците од ова советување претресено е прашањето за координационен одбор кој би се грижел за понатамошното обогатување со научна литература на книжните фондови од овие библиотеки.

На база на заклучоците Друштвото направи напори да се организира сервис за набавка на инострана литература. Во тој однос уште во текот на годината се реализира првиот чекор — отпочна организирањето книжарница за странска

книга при книгоиздателството за уметничка литература „Кочо Рацин“. Но тоа сè уште не значи дека ова прашање за набавка на инострана литература кај нас веднаш ќе биде олеснето, дека е решено. Треба уште многу да се направи за да се дојде до вистински сервис.

Што се однесува до отворањето детски библиотеки или детски оддели при нашите градски библиотеки, може да се рече дека е направен извесен чекор. Во текот на 1955 година до денешново Годишно собрание во нашава Република се отворија два детски оддели — еден при Градската библиотека во Битола и еден при библиотеката во населбаат „Автокоманда“ во Скопје.

Од предвидените четири предавања во годишниот план (2 од идејно-политички карактер и 2 од стручен) одржани се три. Четвртото беше изоставено поради тоа што по истата тема во број 3—4 на „Библиотекарска искра“ ќе се помести статија, а на второто советување на Библиотечниот центар се изнесе кореферат од таа проблематика („За претстојното воведување на децималната класификација“).

Извон годишниот план пред библиотечните работници од Скопје е одржано предавањето „Трансфузијата и нејзиното значење“ по иницијативата на Градскиот црвен крст. Проектиран е исто така и норвешкиот филм „A la découverte de livre“ („Кон откривањето на книгата“) што ни го достави Сојузот на Друштвата на библиотекарите на ФНРЈ.

Доколку позволяваа техничките можности на Друштвото на предавањата беа поканувани само библиотечните работници од Скопје. На жалост, треба да се забележи дека на овие свикнувања не присуствуваше сето членство на Друштвото од Скопје. Вкупно на четирите предавања дојдоа само 125 члена.

Потребно е нешто повеќе да се направи за активизацијата на нашето членство и поголемо учество на предавања. Секако ќе треба ова прашање да се решава со изнаоѓање теми кои го интересираат и привлекуваат библиотечниот работник.

Стручната екскурзија се изврши во две групи од по пет члена. Едната група посети некои библиотеки во НР Хрватска (Загреб) и НР Словенија (Љубљана). Втората група посети некои библиотеки во НР Србија и АП Војводина (Белград, Земун, Сремски Карловци, Нови Сад, Зрењанин, Кикинда и Крагујевац). Исто така посети и некои села (село Ново Милошево — околија Кикинда, Нови Бечеј и Меленци).

Учесниците на екскурзијата од обете групи видоа најразлично уредени градски и селски библиотеки, се запознаа со нивната организација и работата во библиотеките од

споменатите места. Тие имаа можност да се запознаат со начинот на обработката и подредувањето на книжните фондови како и со работата со читателите.

Екскурзијата многу допринесе исто така и за меѓусебното запознавање на библиотечните работници од нашата Република со оние од другите народни републики во ФНРЈ.

Корисноста од оваа екскурзија во зајакнувањето на врските со библиотечните работници од другите народни републики се состои во размената на искуствата на ова поле. Поради тоа сметаме дека и во иднина ваквата иницијатива треба да се подржува.

Друштвото на библиотекарите оваа година го покренува својот орган, списанието „Библиотекарска искра“. Покренувањето на ова списание има своја предисторија: тоа не се јави само како резултат на заклучоците од минатогодишното прво советување на библиотечните работници од нашата република, ниту од минатогодишното петгодишно собрание на Друштвото. Веќе ред години се поставува прашањето околу неговото издавање.

Најпосле, откако се добија неопходните средства од Советот за просвета на НРМ, тоа отпочна да излегува.

Ова списание во иднина ќе треба да го поврзе сето наше членство, а тоа пак да земе поголемо и поактивно учество во соработката. За неговото понатамошно издавање неопходно е потребна поголема иницијатива и активизација на нашето членство, пошироко учество и поголем број имиња на соработници од целокупната територија на нашата народна Република. Јасно е дека е потребна и поголема волја и иницијатива да пројави и редакцијата на списанието за да може да собере и групира околу себе поголем број соработници.

До денес „Библиотекарска искра“ има 325 претплатници. Ако овој број се покачи, тогаш нејзиниот тираж од 500 би можел да се зголеми за уште некоја стотина.

На своите состаноци Управниот одбор се занимаваше и со проблемот околу кадарот во нашите библиотеки. Уште во првите денови Управниот одбор го запозна Советот за просвета на НРМ со проблемите на Друштвото и побара да ги разгледа условите и можностите за отворање паралелка по библиотекарство при Учителската школа во Скопје, потоа да се заведе предметот библиотекарство во учителските школи, на ВППШ и евентуално на Филозофскиот. Досега ништо не е сторено по ова од Советот за просвета. Дури не е одговорено што мисли, а покрај тоа ние не пригответиме веднаш никаков конкретен предлог за наставен план и програм. Така овој проблем останува да се реши во 1955 година

за која цел се вршат извесни припреми и во однос на неопходните програми.

Сметаме дека и во 1956 година проблемот околу кадарот треба да биде во центарот на вниманието. Императивно се наложува организирање повеќемесечен библиотечарски курс и отворање паралелка при Учителската школа во Скопје, или да се воведе предметот библиотечарство во учителските школи, па дури и на ВПШ.

На поранешните околиски народни одбори им беше препорачено да стипендираат ученици во Средната библиотечарска школа во Белград, но не е сторено ништо.

Друштвото на библиотечарите заангажира од своите редови преку Библиотечниот центар, 14 души за обиколка на теренот за разгледување положбата на повеќе библиотеки. Истите беа ангажирани во својство на инструктори при Библиотечниот центар. Тие во етапи посетија не само јавни библиотеки, туку доста и училишни. Посетени беа градските библиотеки во Куманово, Крива Паланка, Кратово, Делчево, Пробиштип-Злетово, Берово, Пехчево, Титов Велес, Свети Николе, Струмица, Штип, Битола, Ресен, Охрид, Струга, Прилеп и Крушево. Во Скопје беа посетени библиотеките на осмолетката „29 ноември“, Албанската учителска школа, осмолетката „Тефејуз“, гимназиите „Јосип Броз—Тито“, „Цветан Димов“, економскиот техникум „Борис Кидрич“, осмолетката „Гоце Делчев“ и др.

Овие инструктори ја констатираа положбата на библиотеките, но со тоа сè уште не се решени нивните проблеми.

Во текот на 1955 година беше предложено на повеќе бивши околиски народни одбори да испратат луѓе на времената практична работа во библиотеките во Скопје (при Народната библиотека или Градската), но тие не испратија. Во 1956 година Библиотечниот центар и Друштвото на библиотечарите повторно треба да апелира и настојува сегашните околиски народни одбори да испратат во Скопје лица од библиотеките на практична работа воколку порано не се организираа повеќемесечен курс.

Во текот на 1955 година Друштвото му даде на Библиотечниот центар помош во предавачи на тридневниот семинар за оспособување раководители на библиотеките по селата во Скопска околија што се одржа на 23, 24 и 25 април 1955 година. Четири члена на нашето Друштво одржаа предавања за организацијата на такви библиотеки, односно читалишта.

На овој семинар учествуваа 11 учители и 1 службеник, сите од селата на Скопска околија.

Друштвото на библиотекарите живееше секидневно со проблемите на Библиотечниот центар на НРМ.

Управниот одбор на Друштвото одржуваше врска по пат на преписка и повремени лични контакти со Сојузот на друштвата на библиотекарите на ФНРЈ, со неговата секција за библиографија и документација, како и со друштвата на библиотекарите од другите народни републики. Потоа со Земскиот одбор на единствените синдикати на НРМ и со Месниот синдикален совет на Скопје. Активна врска Друштвото одржуваше со организацијата „Народна просвета“, Заедницата на работничките културно-просветни организации и др. Во последните се ангажирани како активисти во раководствата доста членови на нашето Друштво.

Екскурзијата исто така ги зајакна врските на нашите членови-учесници во неа со библиотечните работници од другите народни републики во ФНРЈ.

Членови на нашето Друштво учествуваа на повеќе конференции и состаноци на некои општествени организации.

Од буџетот на подружницата за Скопје парично беа потпомогнати една другарка и двајца другари-членови на нашето Друштво.

Од изложеното во овој извештај се гледа дека новиот Управен одбор на Друштвото ќе наследи низа започнати и третирани проблеми кои ќе треба да ги доврши. За ова несомнено е потребна поголема упорност за полна активација на членството, бидејќи пред него, покрај веќе започнатите и третирани прашања, претстојат и доста други проблеми за разрешување и претресување.

Во 1956 година треба да се обрне поголемо внимание особено на идејно-политичката работа со членството на Друштвото. За таа цел во новиот годишен план ќе треба да се предвидат повеќе предавања од идејно-политички и стручен карактер. Ако се успее да се создаде интерес, ќе може да се постигне и поголема активизација на нашето членство, а со тоа ќе се дојде и до поголеми успеси.

Управен одбор на Друштвото на
библиотекарите на НРМ

II.
ИЗВЕШТАЈ
на Надзорниот одбор на Друштвото на библиотекарите на
НРМ за 1955 год.

А

Бројот на членството и членскиот внос во 1950 и 1955 година
(показател за растењето на Друштвото)

Година	Членови	Приходи		
		членски внос	дотации	Расходи
1950	52	3.640	25.000	24.000
1955	104	11.290	300.000	193.323

Б

Остварени приходи и извршени расходи
(од 12-XII-1954 до 15-XII-1955 година)

ПРИХОДИ

I	1. Членски внос и упишувања		
	а) за 1954 год.	1.500	
	б) за 1955 год.	6.190	7.690
II	1. Дотација од Советот за просвета:		
	а) за 1954 год.	141.000	
	б) за 1955 год.	300.000	441.000
III	1. Разни приходи:		
	а) лихва	3.552	3.552
	Пари во касата	4.290	4.290
	Салдо на сметководната книшка	1.978	1.973
	Вкупно приходи		458.510

РАСХОДИ

I	Лични		
	1. Собрание и советување	70.739	
	2. Службени патувања	2.148	
	3. Научна екскурзија	107.021	179.908
II	МАТЕРИЈАЛНИ		
	1. Канцелариски материјал и ПТТ издатоци	5.348	
	2. Такси за парични издатоци	990	6.339

III

Издатоци за меѓународни врски

1. Издатоци за странски делегати	4.991	4.991
----------------------------------	-------	-------

IV

Квоти за повисоките форуми

1. 15% за Сојузот на друштвата на библиотекарите на ФНРЈ:		
а) од членскиот внос за 1954 г.	1.152	
б) од членскиот внос за 1955 г.	933	2.085
Вкупно расходи		193.323
Пари во касата на 15-XII-1955 г.		2.237
Салдо на сметководната книшка на 15-XII-1955 год.		262.950
Вкупно		458.510

Членови на надзорниот одбор

1. Пановски Миле
2. Мусли Абдула

Благајник,

Андреевска Викторија

III.

ДИСКУСИЈА

На 18 декември 1955 година во просториите на Народната и универзитетска библиотека се одржа VI годишно собрание на Друштвото на библиотекарите на НРМ, кое го отвори претседателот на Друштвото Митко Зафировски при следниот дневен ред:

Извештаи на Управниот и надзорниот одбор,
Дискусија по извештаите,
Заклучоци од собранието и

Избори за нов Управен и надзорен одбор и избор на делегати за III Конгрес на Сојузот на друштвата на библиотекарите на ФНРЈ.

По изнесувањето на извештаите се разви дискусија во која зедоа збор повеќе присутни меѓу кои: Митко Зафировски, Рада Митрова, Нада Петрова, Димче Марковски, Слободан Михајловиќ, Андон Андоновски, Драгица Спасовска, Милка Буквиќ, Тодор Ѓоргов, Костадин Ванов, Елица Павлова и др.

Предмет на дискусијата беа воглавно проблемите кои по својата сериозност и актуелност бараат решавање и во текот на идната година. Во врска со тоа се искажа мислење и по однос на работата на Управниот одбор на Друштвото

на библиотекарите, задржувајќи се на некои пропусти и слабости.

По прашањето за стручната спремност на библиотекарските кадрови се искажаа доста мненија, односно дека таа сè уште не е задоволителна, дека извесен број библиотечни работници сè уште не задоволува со својата стручна спремност на сегашното ниво на библиотеките во кои работаат. Во врска со тоа беше наведен пример на лоша техничка обработка на книги во повеќе библиотеки од нашата Република и нарочно тоа што скоро во секоја библиотека книгите се обработуваат на различни начини. Врз основа на горното се даде предлог Друштвото на библиотекарите да организира семинар или курс преку кој да се спроведе извесно унифицирање на техничката обработка на книгата. За оспособување библиотечни кадрови беше предложено да се организираат семинари и курсеви и да се настојува нај-енергично пред одговорните просветни власти за отворање паралелка по библиотекарство при учителските школи или најмалку за воведување предмет библиотекарство во последните класови на истите школи.

Во врска со истото прашање се искажаа мненија да се направат усилби во 1956 година да се изготви и издаде прирачник за библиотечна техника, прашање кое повеќе пати е дискутирано на нашите собранија и советувања во чии заклучоци влегувало.

На собранието се дискутираше за полагање на државните испити и службеничките звања во библиотеките.

Откога се образложи дека кандидатите за тие испити немаат литература од каде да учат, се предложи Друштвото на библиотекарите да набави такви материјали, да ги контролира и умножи.

За библиотечните звања се искажаа неколку мненија, покрај двете досегашни звања библиотекар и книжничар да се бара одобрување и за трето звање — помошник книжничар. По тоа прашање беше дискутирано и се даде објаснение дека не е можно да се добие трето звање, бидејќи не е во склад со нашиот напреднат развиток, кој бара сè поголеми и посолидни школски квалификации.

Како актуелно прашање се истакна проблемот за службениците во библиотеките кои немаат завршено средно образование. Овие, по силата на својот досегашен работен стаж се оспособиле во библиотечната работа, а мораат да полагаат испит како административни службеници, кое пак нема никаква врска со нивната служба.

Во врска со ова од повеќе дискусанти се настојуваше да се бара во програмата за полагање овој испит да се внесат предмети од библиотечната струка.

Дискутантите понатаму се изјаснија за потребата од изготвување правилници за внатрешниот ред на библиотеците и за помошта која за таа цел треба да им ја пружи Друштвото на библиотекарите.

За запознавање со развојот на библиотеките кај нас и во странство и взаемно пренесување на искуствата и во идната година е потребно да се организираат научни екскурзии.

Во дискусијата стана збор исто така и за отпочнувањето со работа на ретроспективната библиографија, потоа за уредување сервис за странска литература на малцинските јазици и потребата од поврзување на библиотеките со издавачките претпријатија од Космет.

Засегнато беше и прашањето за редовното излегување на списанието „Библиотекарска искра“ и за проширувањето бројот на неговите соработници.

Засегнато беше и прашањето за редовното излегување на списанието „Библиотекарска искра“ и за проширувањето бројот на неговите соработници.

По дискусијата се пристапи кон изгласување заклучоци и избор на членови за нов Управен и надзорен одбор, како и делегати за III Конкрес на библиотекарите од ФНРЈ.

За членови на новиот Управен одбор на Друштвото на библиотекарите се избраа следните другари и другарки: Зафировски Митко, Петрова Нада, Ѓузелова Лилјана, Андреева Викторија, Павлова Јелица, Мусли Абдула, Ивановски Трајко, Јовевски Славко и Атанасовски Димче, а за надзорен одбор: Попадиче Киро, Стојчева Лепа и Петровски Петар. За делегати на III Конгрес на Сојузот на друштвата на библиотекарите на ФНРЈ беа избрани 12 другари и другарки.

Со ова заврши Шестото годишно собрание на Друштвото на библиотекарите на НРМ.

IV

ЗАКЛУЧОЦИ

од VI годишно собрание на Друштвото на библиотекарите на НРМ

На 18 декември 1955 год. во просториите на Народната библиотека во Скопје се одржа VI редовно годишно собрание на Друштвото на библиотекарите на НР Македонија. На собранието Управниот одбор поднесе извештај за едногодишната работа на Друштвото. Врз основа на извештајот, како и дискусијата беа донесени следните заклучоци:

1. Друштвото на библиотекарите во 1956 година треба да продолжи активно да работи на зајакнувањето и проширувањето на библиотечната мрежа во НР Македонија, а особено:

- а) на популарните библиотеки (општински буџетски установи);
- б) на масовните библиотеки од широконароден тип (читалишта, односно семожните самостојни библиотеки при културно-просветните и слични организации, при работни колективи, фабрики, задруги и слични стопански претпријатија).

На овие библиотеки треба да им се даде стручна и организациона помош.

2. За горната цел Друштвото на библиотекарите, координирајќи ја и работата на Библиотечниот центар на НРМ, во тој однос треба да се поврже и активно да соработува со народните одбори на општините, организациите „Народна просвета“, „Заедницата на работнички културно-уметнички друштва“, „Народна младина“ и слични заинтересирани за зајакнувањето и проширувањето на библиотечната мрежа за да стане ова прашање благороден општествен долг на секој просветен граѓанин во нашата Република.

3. Друштвото на библиотекарите треба да дава полно содејство на Библиотечниот центар на НРМ и во стручното издигнување на библиотекарските кадри. За таа цел ќе треба да се организираат:

- а) едномесечен или двомесечен стаж на работа во поголемите и поуредени библиотеки;
- б) семинари и курсеви
- в) предавања и консултации

Исто така тоа треба да се застапи пред просветните фактори за отварање паралелка по библиотекарство или воведување предметот библиотекарство во учителските школи во НР Македонија.

4. Друштвото на библиотекарите и во 1956 година треба да се погрижи за организирање екскурзија низ Југославија за библиотекарските работници со цел да се овозможи размена на искуствата како и усовршување во поодделни специјалности од библиотекарството.

5. Друштвото на библиотекарите потребно е да работи освен на стручното и педагошкото издигнување на своите членови и за нивното идејно издигнување, бидејќи работата на библиотекарскиот работник по својата суштина е активност на јавен просветен работник.

6. Друштвото на библиотекарите треба да се заложат пред надлежните фактори на народната власт за создава-

ње и зајакнување на постојанен и редовен библиотечен персонал. За таа цел треба да се избегнува до минимум;

- а) често сменување или преместување на службениците во библиотеки кои веќе навлегле во библиотечарската работа;
- б) необрнување доволно грижи за унапредувањето на библиотечарските работници, нивното задоволително наградување со платни принадлежности, особено со дополнителни плати спрема должноста и тежината на работата која ја вршат.

7. Во 1955 година Друштвото на библиотекарите треба да настојува пред одговорните општествени фактори преднацртот на Општиот закон за библиотеките да биде што поскоро изгласан од Сојузната народна скупштина на ФНРЈ, односно да биде донесен сличен законски пропис и од Народното собрание на НР Македонија, врз чија основа ќе треба да се донесат и правилници за работата во библиотеките.

8. Друштвото на библиотекарите треба да направи можното да се продолжи со работа за изготвување прирачник за библиотечна техника независно од тоа што и во иднина во списанието „Библиотечарска искра“ треба да се публикуваат материјали од стручен карактер.

9. Редакцијата на списанието „Библиотечарска искра“, орган на Друштвото на библиотекарите треба да направи сè што се може:

- а) да го прошири кругот на своите соработници, особено од редовите на библиотечарските работници;
- б) да донесува што повеќе статии кои го пренесуваат искуството од постигнатите резултати во библиотечарството како и нови форми на работа;
- в) да го зголеми бројот на претплатниците на списанието „Библиотечарска искра“.

10. Друштвото на библиотекарите треба да ја продолжи иницијативата за организирањето книжарница за странска и антикварна книга, било при некое книжарско претпријатие кое веќе постои или како ново претпријатие, бидејќи тоа е потребно за натамошниот развиток на библиотечарството кај нас.

11. Друштвото на библиотекарите треба да направи постапка пред одговорните фактори да се регулира положбата на службениците со недовршено средно образование, кои се водат како административни службеници. При полагањето стручен државен испит треба да се внесе во програмата предмет од библиотечарската струка.

12. Друштвото на библиотекарите треба да ги изготви неопходните материјали нужни за полагање стручен државен испит по библиотечарската струка, односно за библиотечар и книжничар.

СТРУЧЕН КАТАЛОГ

Добро подредената библиотека покрај азбучниот и основниот (топографскиот) каталог би требало да има и **стручен каталог**, во вид на картотека. Тоа го бара, особено денеска, развиеноста на науките.

Како што е познато азбучниот каталог во библиотеката го ползува, пред се, читателот, но, се разбира, ако го знае името и презимето на авторот на бараната книга, односно преку азбучниот каталог читателот може да дојде до бараната книга во библиотеката само ако го знае името и презимето на авторот. А што се однесува до основниот (топографскиот) каталог тој служи во библиотеката единствено на библиотекарот.

Важноста, секоја уредена библиотека да има стручен каталог е неопходна со оглед да се помогне на читателот да дојде што полесно до книгата која го интересира, — до литературата која го интересира, бидејќи во него се даваат податоци за книгата во библиотеката од поодделните области на науките.

Во пристапувањето кон формирање на стручен каталог, односно во пристапувањето кон обработувањето на книжниот фонд во стручен каталог најважно е сериозно да се процени по кој систем во него ќе бидат класирани библиотечните книги. Тоа е потребно највеќе заради јасноста во неговата работа при класирањето на книгите, бидејќи постојат семожни системи, кои во текот на времето од создавањето и развивањето имаат претрпено сериозни измени и дополне- нија а некои од нив дури и напoлно се напуштени, заради нивната непрактичност.

Во врска со развитокот воопшто на системите за библиотечната класификација до сега, практиката покажала дека тие треба да бидат, пред се, **еластичи** — со својства за лесна измена во нив; при потреба да ни pozwолуваат да извршуваме дури и коренити промени, но без да го измениме логичниот ред, односно да можеме да внесуваме непредвидени во системот прашања и во случај на потреба да исфрлуваме и извесни непотребни групи. Во тој однос до сега најголем напредок има постигнат системот Децимална класификација (десетарна класификација). И денеска најшироко приложе-

ние во меѓународната пракса на библиотекарството има тој систем. Овој систем добива широко приложение во светот благодарение на својата раздробеност и еластичност како и можност за употреба на дополнителни знаци, — броеви, односно неговата разделба дава можност да се вршат приспособувања кон непрекинат развој на човешкото знаење и умеене.

Поставен е од американскиот библиотекар Дјуј во 1886 г. неговата употреба во Америка (во 19.000 библиотеки) покажува дека тој доживеал голема популарност и се задржал доста долго, што не е случај со многу други системи кои се појавуваат и брзо исчезнуваат. Наскоро после неговото појавување тој си пробива пат и во Европа, иако во европските земји имал голем број противници. Во 1895 год. во Брисел се оснива Меѓународен библиографски институт кој ја усвојува Децималната класификација за уредување на целокупната светска литература. Огромниот библиографски материјал 25.000.000 библиографски единици, барал тој систем да биде пораздробен. На неговото проширување работат голем број стручњаци кои во 1905—1097 година издаваат еден прирачник за Децималната класификација со сите помошни таблички и дополнителни броеви познат како „Бриселска варијанта“ под заглавие „Manuel du répertoire bibliographique universelle“ — Раководство за универзалниот библиографски каталог. Ова издание, кое било доста разработено, останало во употреба се до појавата на другото издание, кое било припремено во 1927—1933 год. како „Classification décimale universelle — Универзална Децимална класификација“.

Меѓународната Децимална класификација има големи предности од првобитната Дјуева класификација. Особено важно е тоа дека Меѓународната класификација покрај главните индекси има голем број на помошни кои даваат можност еден предмет да биде потполно аналитички прикажан т.е. осветлен од сите страни.

Меѓународната Децимална класификација навистина го оправдува своето име како таква, бидејќи таа бргу навлегла не само во Европа но и во сите останати континенти каде бидува применувана не само за средување на библиотеки и библиографски материјал туку станува неопходна и на полето на документацијата како и на други слични грани.

Во нашата земја Децималната класификација — ДК — навлезе доста касно; одвај по ослободувањето. Од неколку години по тој систем веќе работат неколку Републички Централни библиотеки (меѓу кои и нашата — Народната и универзитетската библиотека на НРМ), Библиографскиот институт на ФНРЈ, како и Библиотечните центри на НРС и

АПВ, кои се ориентираа по него да ги средуваат книжните фондови на најзначајните популарни библиотеки во Србија и Војводина.

Во библиотечните системи за класификација на книгата, односно за класификација на науките (било во Децималната, Буквените или другите што постојат, се сретнуваме со една основна делба, која се деталзира, која се раздробува. Таа основна делба во библиотечната терминологија го добила името група (оддел) а непосредно потчинетите на неа делби го носат името подгрупи (пододдели). Така што, во таков случај, ботаниката воопшто, например, ќе биде главна група, а физиологијата на растенијата или систематиката ќе бидат видови, односно подгрупи, подгрупа.

Надвор од таа делба за сега друга не постои, односно не постои друга одредена терминологија за понатамошната делба на библиотечната класификација.

Во библиотечните системи, независно од степенувањето на раздробеноста, секоја група има свој знак. Тој знак се вика индекс (шифра). Нивните видови се два: единствен и комбиниран (мешан). Единствениот се бележи со бројки или букви (од која и да е азбука). Пример: единствениот — А.Б.В.; Ц.Д.Ф.; 581; а комбинираниот (мешаниот) — IV.Б.; 2.А.Б.

Горните примери на тробуквени, троцифрени, и троцифрено буквени индекси на единствениот и комбинираниот систем се знакови: првиот ја бележи групата, вториот подгрупата а третиот подразделението на групата или подгрупата. Тој пример при Децималната класификација изгледа вака: 581 — 5 е Природни науки, 58 е Ботаника а 581 е Општа ботаника. При буквената истиот поим т.е. Општа ботаника би била означена со А.Д.Г. или при комбинированата с — IV. В.а. — каде IV ќе ги означува Природните науки, В — Ботаника, а малото а. — Општа ботаника.

Индексите, како што ќе видиме и во понатамошното излагање, играат важна улога во библиотечната класификациона работа. При нивно ползување библиотекарот ги реди библиотечните фиши (картички) во картотеката, а во извесни случаи, особено при мали библиотеки, заедно со тоа (по индексите) се врши средување на книгите по рафтовите.

Лесното манипулирање на библиотекарот со индексите станува навика единствено по пат на пракса, односно пишувањето, читањето и запаметувањето на индексите доаѓа единствено во текот на постојана работа со нив.

Најпрактични индекси се покажале цифрените. А во тоа имаат предимство, особено при нас, арапските цифри кои се општо познати а, меѓудругото, и лесно се пишуваат и изговараат. Покрај тоа при пишувањето на фиши и редувањето

на фишите по нив, полесно се запазува последователноста. И уште нешто, цифрите ги прават упростени — едноставни индексите. А тоа е неопходно особено со оглед на читателот; колку повеќе се упростени индексите толку полесно читателот може да се ориентира во библиотечниот каталог, за кој, меѓу другото, користењето на индексите е неопходно за да ги најде нужните раздели во каталогот.

Во овој напис основен предмет во врска со стручниот каталог ќе биде разгледуван како систем за библиотечна класификација **Децимална класификација**, а меѓудругото по нешто и за другите системи, меѓу кои со извесно поконкретно задржување и за Буквениот систем, бидејќи тој до пред неколку години воглавно бил во пракса кај нас т.е. врз основа на него до пред неколку години воглавно се развивала кај нас библиотечната класификација.

Децималната класификација макар да има исто така извесни свои „недостатоци“ (во смисла на тоа дека при спроведувањето и во секоја земја по најразличен начин трпи некои измени односно се вршат некои одклонувања — како во Англија, СССР, Белгија, Чехословакија, Данија и други земји, па и во ФНРЈ, зависно од нужноста и умението) таа сепак во својата основа останува целосна; се отстапува тука и таму по нешто од нејзиниот оригинал, но најкарактерното — **нејзините основни групи** си остануваат; — во нив, при евентуална измена, се изоставува тоа што е непотребно а се додава тоа што е потребно. Во таа смисла за нашите — југословенски потреби се изработи **југословенска варијанта** — од Библиографскиот институт во Белград, која меѓудругото, во пракса до сега претрпе и извесни промени.

Основната карактеристика на Децималната класификација е таа, што во неа сета содржина на науките и практичните знаења е изложена по систематски ред, кој оди од општото кон посебното, од целината кон делот. Кон тоа се тргнува преку десетте знака — 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Знакот 0, например, ги бележи поимите воопшто за науките и културата, односно воопшто за работата на нив и големите институции на знаењето потоа книгата, воопшто, библиографијата и општите колекции од различен карактер. Потоа иде знакот 1 — филозофијата, која го третира мислењето, неговата сушност и системите. Следува 2 — религија; Група 3 ја формираат друштвените науки; потоа иде групата на јазик 4 — филологија или лингвистика; следува 5 групата на природните науки која ги содржи науките на физичкиот свет, тие се групирани посебно но исто така служат и како основа за применетите науки; потоа следуваат применетите науки — 6, тука се опфатени сите технички дејности, во истата група е опфатена и медицината, како и преобразу-

вачката дејност на човекот врз природата и неговата средина; следува групата на уметноста — 7, архитектурата, сликарството, скулптурата и применетата уметност; потоа 8 — литературата; и 9 — групите историја, географија, биографији.

Во Д.К. не е доволно да се подредат само групите и зборовите кои ги изразуваат групите и тие треба да бидат одбележени. Одбележувањето по Д.К. како што и самото нејзино име покажува, станува со класификациони броеви наречени Д.К. индекси (0—9) подредени помеѓу себе спрема децималниот принцип. Секоја група на класификацијата, секое прашање, секоја поделба на било која материја е претставена со еден број кој го означува нејзиното место во големиот Д.К. систем.

Во својата основна делба заедно со индексаијата Д.К. изгледа овака.

- 0. Општа група
- 1. Филозофија
- 2. Религија
- 3. Друштвено политички науки
- 4. Јазикознание
- 5. Природни науки
- 6. Медицина, Техника, Земјоделие
- 7. Искуство. Игри. Спорт
- 8. Литература
- 9. Географија. Биографији. Историја.

Како што веќе рековме на секоја од горните групи следат 10 подгрупи, пример:

- 6. Применети (практични) науки
- 61. Медицина
- 62. Техника
- 63. Селско стопанство
- 64. Домаќинство
- 65. Техника на трговијата и сообраќајот
- 66. Хемиска технологија
- 67.

Разни индустрии и занаети

- 68.
- 69. Градежништво.

Понатаму секоја од овие групи се дели на 10 помали, при кои првата цифра од лево секој пат ја означува основата група, втората — подгрупата; третата — поделбата на подгрупата, на пример.

- 61. Медицина
- 611. Анатомија
- 612. Физиологија

- 613. Хигиена
- 614. Народно здравје
- 615. Аптекарство
- 616. Патологија
- 617. Хирургија
- 618. Акушерство
- 619. Ветерина.

Сите овие подподели понатаму се делат во 10 други подгрупи итн.

Доколку имаме повеќе од троцифрени броеви, заради поголема прегледност и полесно читање после трите знаци се става точка и се чита како децимален број: 624.97

Броевите во Д.К. се стални и не се менуваат. За дополнување се грижи Меѓународниот институт. Децималната класификација е многу широка. Таа денеска опфаќа преку 100.000 поими.

Рековме дека голема предност на Децималната класификација ѝ даваат помошните табlici кои се употребуваат со главните индекси со цел предметот поблиско да се определи. Со нивната употреба добиваме сложени Д.К. броеви, кои можат еден исти предмет да го осветлат од различни страни. Постојат два вида дополнителни броеви: специјални и општи. Специјалните дополнителни броеви важат само за поедини гранки на Д.К. и се одбележуваат со знакот .0 (точка нула), или со - (црта). Како пример ќе ги земеме специјалните дополнителни броеви во 616 — патологијата:

- 616 — патологија
- 616-022 инфектиологија
- 616-053.2 детски болести
- 616-089 хируршко лечење
- 616-073.75 рентгенологија
- 616-002.5 туберкулоза

Ако сакаме да објасниме заболување на еден дел од тело или орган тогаш употребата на специјалните дополнителни броеви ќе изгледа вака:

- 616.24 болести на дробовите
- 616.24-053.2 болести на дробовите кај децата
- 616.24-089 операции на дробовите
- 616.24-002.5 туберкулоза на дробовите
- или со дополнителниот знак .0 (точка нула) пример:
- 591 општа зоологија
- 591.08 експерименти во општа зоологија
- 591.086 микроскопски набљудувања
- 591.089 дисекција

Употребата на специјалните дополнителни броеви изгледа многу компликувана, но всушност тие многу лесно се употребуваат. Специјалните дополнителни броеви со - (црта) се многу повеќе во употреба од колку со .0 (точка нула). Воопшто специјалните дополнителни броеви се употребуваат само во извесни групи во големиот Д.К. систем, особено во патологијата 616 и техниката 62. Нивната употреба е секој пат нагласена во началото на групата кога и каде т. е. до кој број можат да се применуваат.

Општите дополнителни броеви можат да бидат за јазик, форма, место и гледиште. Секоја од ознаките си има свој специјален знак за сврзување со главниот Д.К. број. Ознаката за јазик е =; за форма (0); за место (); за време “ ”; за гледиште .00. Да го земеме на пример — шумарството, кое има во Д.К. индекс 634.9. Овој предмет може потполно аналитички да биде објаснет вака:

634.9 шумарство

634.9(021) прирачник по шумарство

634.9(091) историја на шумарство

634.9(437.1) шумарство во Југославија

634.9(075.8)=2 учебник по шумарство за виши школи на англиски јазик

634.9“19“ шумарство во XX век. итн.

Комбинациите со помошните табели односно броеви можат да бидат бескрајни. Нивната употреба особено има големо значење по Институтите и големите стручни библиотеки каде е детализацијата на предметот особено нужна.

Методика за класификацијата на книгите. Класификацијата на книгите е еден од најважните моменти од библиотечната обработка. За да ја класираме правилно книгата, потребно е да се запознаеме со нејзината содржина (тематика) и потоа да ѝ определиме место меѓу другите нејзини сродни или различни по содржина книги. Затоа класификацијата се врши со книгата вака. За содржината на книгата никогаш не треба да судиме спрема заглавието. Заглавијата се често пати куси, неразбирливи и можат многу лесно да не наведат на грешка. Во извесни случаи класификаторот треба да се запознае не само со содржината на книгата но и да ја прочита. Библиотекарот кој работи на класификацијата на книгите треба да има општа претстава за секоја област на науките, исто така е должен добро да ги познава класификационите табели. Паралелно со тоа од него се бара да притежава извесни лични квалитети, како внимателност, општо знаење, постојанство во работата и прецизност.

При класирањето на книгите се сретнуваат и такви на кои е тешко да се определи местото. Во такви случаи се пре-

порачува библиотекарот да побара помош од поедини стручњаци кои ја познаваат литературата, односно од стручњаци по предметите. Се случува и тоа поедини книги да содржат материјали од областа на разни науки. Во таков случај при класирањето се даваат броеви од разни области на науките и тие броеви можат да се сврзат на два начина: или со знакот плус (+), или со знакот две точки (:). При вакви случаи книгата добива две фиши, кои се подредуваат во двата оддела.

Структура: фишите за стручниот каталог се пишуваат истовремено кога и фишите за азбучниот каталог. За секоја книга се пишува по две сосема еднакви фиши. Едната фиша се внесува во азбучната картотека, а другата во картотеката на стручниот каталог.

Класирајќи ги книгите, библиотекарот на секоја книга го запишува индексот, на првата страница, со молив (за полесно бришење во случај на грешка). Индексот се пренесува и на фишата исто со молив, и тоа во десниот долен агол.

Пример:

Сл. II 37079	
ПРВАНОВИЌ, Станко	
Аритметика, за V разред осмогодишње школе и I разред гимназије. Београд, (изд.) „Знање“, „Југоштампа“, 1954, стр. 178,80.	
Инв. бр. Н. 316/54	511 (075.3)
○	

Долголку на книгата има два индекса потребни се две фиши за стручниот каталог.

Во овој случај едната фиша ќе биде средена во одделот 634.8-1.55 што значи во групата виноградарство и тоа брање на грозје, а другата во 663.25 — во хемиска индустрија, односно преработка на вино. (види сликата на стр. 67)

Средувањето на картотеката на стручниот каталог, ако е во прашање Децималниот каталог, станува преку индексите кои се одбележени на фишите, одејќи по принципот од 0—9, така прво ќе бидат средени фишите со индексите од главните групи на пример 61 па потоа 62, 63, 64, 65, 66, 67,

Пример:

Сл. II 39790

БЕРБА. — Берба и прерада грозња.

Неготин, (изд.) Народни одбор среза
Крајинског, (штамп. Графичко предузеће —
Зајечар), 1954, стр. 32,8°.

Инв. бр. 3626/55

631.8 — 1.55.663.25

68, 69; до колку во групата 61 имаме комбиновани индекси т.е. со дополнителни броеви се средуваат прво тие со дополнителните броеви а след тоа подгрупите на 61, значи:

61.001 — медицина од теоретско гледиште

61(497.1) медицината во Југославија

61 "19" медицината во XX век

61 "021" медицински прирачник

61=3 медицина на германски јазик

А след тоа ќе дојде : 611 — (анатомијата) па 612 — (физиологија), 613 — (хигиена), 614 — (народно здравје) итн. пак по принципот од 0—9.

Во колку во една група или подгрупа имаме повеќе фиши тогаш внатре во групата средувањето ќе стане по азбучен ред на авторите, исто како и во азбучниот каталог, и заглавието на книгата, односно спрема првата именка доколку книгата нема автор.

Подредени фишите се слагаат во посебни кутии за стручен каталог, кои треба да бидат нумерирани за да не се грешат при вадењето и повторното ставање на кутиите.

За подобро и полесно снаоѓање внатре во одделите се употребуваат специјални картвни наречени **разделители**. Тие се ставаат меѓу секој оддел и пододдел. Разделите на стручниот каталог се разликуваат од разделителите на азбучниот каталог. Место букви и слогови на разделителите на стручниот каталог се пишува текст од класификационата система; на некои места тој може да биде и во скратена форма. Во стручните каталози се употребуваат два вида разделители „средни“ за одделите и „странични“ за подделите.

Средните, како што веќе рековме, се употребуваат само за главните оддели. Тоа се обични фиши со насреде малку

издаден дел. На тој дел се пишува индексот и заглавието на одделот, а понатаму се редат пододделите:

5 ПРИРОДНИ НАУКИ

- 51 Математика
- 52 Астрономија
- 53 Физика
- 54 Хемија
- 55 Геологија

продолжува

Ако содржината на одделот не ја собира на еден разделител, тогаш се преминува на друг, а на првиот се пишува „продолжува“.

- 56 Палеонтологија
- 57 Биологија
- 58 Ботаника
- 59 Зоологија

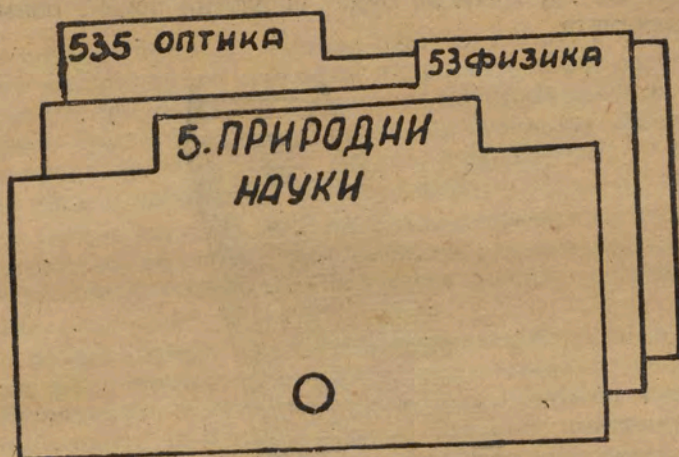
За подгрупите се ползуваат странични разделители. Тие се редат од десната страна на кутијата. Како и кај разделителите на одделите и тука се става таблицата на подразделенијата:

53 ФИЗИКА

- 531 Механика
- 532 Механика на течности
- 533 Механика на гасови
- 534 Акустика
- 535 Оптика

продолжува

За понатамошните подгрупи разделителите се редат од левата страна на кутијата:

Се препорачува разделителите да бидат во разни бои за полесно забележување на групите.

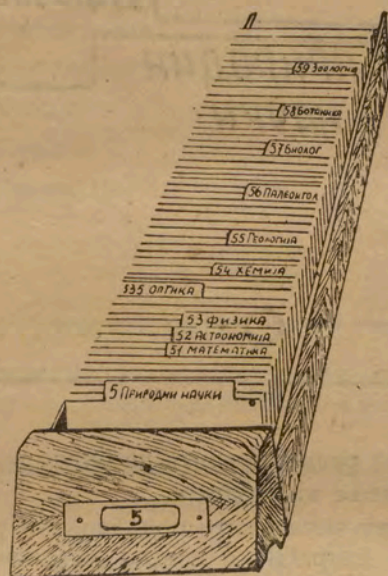
За да се снајдат читателите подобро при употребата на стручниот каталог потребно е покрај каталогот во вид на плаката на зид или во вид на свеска да се даде кратко напатствие за користење на каталогот. Во библиотеките каде што персоналот е поголем, се препорачува да се направи прирачна картотека од поимите на класификацијата. До колку е применета Децималната класификација, картоните за прирачната картотека би изгледале вака:

Рибарство 639.21	Алгебра 612	Свиларство 683.2
------------------	-------------	------------------

Фишите за прирачната картотека на поимите ќе бидат средени по азбучен ред:

Амбуланти	614.88	
Анатомија	611	
Банки	332.1	
Ботаника	58	
Вулкани	551.21	
Гулаби	636.596	
Диета	613.24	ИТН.

Таа картотека би претставувала предметен показател кон Децималната класификација. На место картотека библиотекарот може да состави азбучен регистар во вид на тетрадка во кој треба да бидат опфатени повеќе поими од Д.К. системата.

СТРУЧЕН КАТАЛОГ

При започнувањето работа со Децималната класификација не треба библиотекарот да очекува дека таа ќе ја усвои исцело веднаш. Најдобар начин за усвојување на ДК е самата пракса. Колку повеќе работи, толку подлабоко навлегува во познавањето на Децималната класификација.

Покрај Децималната класификација како што рековме постојат и многу други системи, кои ја немаат таа популарност и практичност како ДК системот. Треба да напоменеме дека во Европа Германија е земја која има најповеќе и најразлични системи за стручни каталози. Американците исто така не изостануваат зад Германците и масовно ги применуваат додека во Англија, Франција и Италија сè уште не се потполно определени за стручниот или предметниот каталог.

Од постарите германски системи ќе го споменеме Франкеовиот систем од 18 век, па Шлаермаховиот систем кој постанал основа за стручниот каталог на Берлинската државна библиотека. Од француските системи да го спо

менеме Гарниевит, кој служи као основа за сите системи кои постојат во Франција. Од англиските Брауновиот а од американските најважен е веќе споменатиот и опишаниот систем на Мелвил Дјуј но покрај него постојат и многу други.

Карактеристично за сите тие системи е тоа што науките воопшто ги делеле на природни и духовни. Како гранична област меѓу природните и духовните науки се наоѓала географитјата. Групите во овие системи се бележеле обично со големи букви од која и да е азбука, а подгрупите со мали од тука им е и називот на овие системи — буквени.

Врз основа на овие системи библиотекарите од разните библиотеки во светот со комбинирање создавале, спрема своите услови и потреби, библиотечни системи од локален карактер.

Во нашата земја, во Универзитетската библитотека во Белград, Свеучилиштната во Загреб и во некои други поголеми библиотеки, е исто така во употреба буквена система или комбинована со букви и бројки. Големит книжен фонд на овие библиотеки не им дозволува преориентација кон Децималната класификација; но и покрај тоа донесено е решение новопристигнатите книги, кои се наоѓаат во процесот на обработување да бидат класирани по Децималнит систем, односно за нив да се формира стручен каталог по ДК системот.

Буквените системи воглавно сите науки и практични знаења ги делат на дваесетина групи (означувајќи ги групите со римски броеви или големи букви), а внатре во групите извршена е распределба на науките односно секоја група се дели на подгрупи кои биваат одбележувани со мали букви. Вакво делење на науките во тие системи не е секогаш строго научно изведено и често пати е ограничено така што не одговара на секојдневнит процес на развојот на науките. Оттука и нивната несовременост и непрактичност. Но и покрај тоа во поедини библиотеки тие системи и денеска се во употреба.

Со цел нашите библиотекари да се запознаат со една буквена система, ќе дадеме една шема која е приспособена за примена во помалите библиотеки каде што фондот не бара голема и прецизна раздробеност на материјалот. Истата е составена врз основа на буквени системи кои веќе постојат во нашата земја.

А. Политичко општествени науки (марксистичко-ленинстичка литература; политичкиот живот на нашата земја пред и после 1941 г.; славјанските и сите останати земји; комунистички и други организации.

Б. Економски науки (учебници од општата и политичката економија; предкапиталистички формации, капитализам, империјализам, социјализам и комунизам; стопанските системи во нашата и останатите земји; задругарство, кооперации, планирање; финансии; труд — сè што се однесува до капиталистичките и социјалистичките односи; работни договори, плати, награди, работна дисциплина, социјално осигурување, заштита на работниците и работата, натпреварување, кадрови и др.; синдикати; социјални грижи).

В. Книжевност а) Белетристика (романи, раскази, новели, фелтони, песни, пиеси, драми, патеписи, дневници, биографии, автобиографии, народни умотворби, песни, приказни и бајки, поговорки и гатанки).

б) Детска книжевност

в) Историја и теорија на книжевноста (книги-учебници кои го опфаќаат животот и работата на писателот, како и книги за изучување на јазикот: граматика, читанки и др.).

Г. Уметност (историја на уметноста, сликарство, вајарство, театар, музика, игри, филм, народна уметност и уметничка фотографија).

Д. Философија, психологија и педагогика (дијалектички и историски материјализам).

Г. Историски науки (историја, географија, етнологија).

Е. Природни науки (физика, хемија, геологија, биологија, зоологија, ботаника) и математика со астрономија.

Ж. Медицина, фармација и ветерина.

З. Агрономија, шумарство и сточарство (земјоделие, шумско стопанство, дивеч и лов, крупен и ситен добиток, живинарство, пчеларство, ратарство и млекарство).

И. Технички науки (машинство, механичка и хемиска технологија, електротехника, градежништво и архитектура, сообраќај, пошта, рударство, металургија, војништво и војна техника).

Ј. Правни науки (устава, закони, правилници, судови).

К. Воопшто за науката и културата (музеи, библиотеки, картини галерии, општествени организации од професионален и културен карактер, библиографски и други институции).

Л. Фискултура (физичко воспитание и сите спортски игри) предвојничка обука и хигена.

М. Разно (адресари; именици; календари; каталози; прирачници: лексикони, речници; зборници; ценовници; проспекти; мустри; кувари; стенографија; шах; филателија и книги со верско содржание).

Горната шема ја даваме како пример преку кој нашите библиотекарски работници и читатели ќе можат да се запознаат со еден буквен систем. Истиот може да послужи и за

средување на поедини библиотеки, особено во тие каде што нема доволно книги за извесни подразделенија, за да се примени подетализирана класификација. Но, наше мнение е дека, од практична гледна точка е многу важно, уште сега, пред да се пристапи кон формирањето на стручните каталози во нашите градски и во ранг на градски библиотеки, да се пристапи кон извесна ориентација на релативно единствен систем за класификација на библиотечните книги, кон тој на Народната и универзитетска библиотека во Скопје. Одењето кон извесно единство во системот на стручното обработување на книгите, го наложуваат, пред сè, интересите на читателите, за кои е многу важен фактот, да се запознаат со системот по кој е уреден стручниот каталог на една библиотека, па макар и глобално, бидејќи со тоа ќе му се олесни користењето на каталозите на една побогата со книжен фонд библиотека. Единството во системот го бара и координационата работа помеѓу Народната и Универзитетската библиотека во Скопје со другите библиотеки во НРМ, бидејќи во неа веќе се вршат припреми за изработување и на Централен каталог на НРМ, кој бездруго ќе биде среден по ДК, која со успех неколку години веќе се применува во Народната и Универзитетската библиотека на НРМ. Исто така во иднина се смета дека повеќето од библиотеките, ќе ги добијат скоро сите новоизлезени книги, готово обработени, односно ќе добијат од Народната и Универзитетската библиотека за минимални средства печатени фиши за повеќе од своите книги.

Народната и универзитетска библиотека во Скопје ги добива како депозитен материјал сите книги кои се печатат на територијата на ФНРЈ и ги обработува по библиотечната класификација на Децималниот систем; фишите ќе ги печати на печатарска машина за себе, што значи ќе може да ги печати во повеќе примероци — и за другите библиотеки. Со тоа ќе потпомогне да се навлегува сериозно кон запознавање на библиотечната класификација од сите наши библиотекарски службеници во библиотекарската мрежа во НРМ, од една страна, а од друга страна со тоа тие ќе бидат ослободени за поефективна работа со читачите. Ете зошто сме на мнение да се изврши ориентација на сите наши библиотеки кон системот за класификација на книгите кој е применет во Народната и Универзитетската библиотека во Скопје како единствен систем во НРМ. Меѓу другото тоа ќе потпомогне за развивање на солидно библиотекарство во НРМ, односно на солидни библиотекарски кадрови.

Зорица Петровска

Преглед на литературата за децималната класификација која може да се најде во Народната библиотека во Скопје:

1. Горфункелъ Х. Д. — Десятичная библиотечная система и ее применение в библиотеках различного типа. Москва, 1920.
2. Кононов, А. В. — Библиотечная техника, Москва, 1947.
3. Цветанов, Ценко и Икономова, Диана. — Таблица за десетичната класификација за масови библиотеки. София, 1951.
4. Classification décimale universelle. Tables abrégées. Principes et règles de la classification. Bruxelles, 1947.

Статии во списанија

1. Милаковиќ, Бранко. — О' децималној класификации и библиографији. Билтен о резултатима истраживачких радова, 1949, 2, стр. 48-52.
2. Поповиќ, Емил. — Universal decimal classification. Abridged english edition. Библиотекар, 1950, 1, стр. 92—97. Приказ на сократеното издание на МДК од 1948 год.
3. Поповиќ, Емил. — Децимална класификација: Библиотекар 1952, стр. 41, и 139; и 1953 год. стр. 37.

НЕШТО ЗА УРЕДУВАЊЕТО НА ПЕРИОДИКАТА ВО БИБЛИОТЕКАТА

Периодиката — дневните, неделните, двонеделните, месечните и полувремениет весници и списанија, зборници, журнаи и слични публикации, во книжниот фонд на библиотеката, заземаат значајно место. Тој дел од книжниот фонд ја има таа можност што преку него може многу да се допринесе за масово културно-просветно и идеолошко воспитување на луѓето.

Имајќи го предвид сето ова, грижата за набавување периодика и нејзиното совесно уредување во никој случај не треба да биде подценето ниту во една библиотека — од најмала до најголема.

Библиотечниот службеник, особено во популарните библиотеки, треба да бара и пронаоѓа семожни начини периодиката да биде секој пат најблиску до читателот, ненаметливо, непосредно, достапно. Тој треба да се стреми да предизвикува кај читателот интерес кон периодиката, тој сам да бара новини и го следи интересното во периодичните публикации. Само така тој може да смета дека ја извршил својата библиотечарска должност.

Чувањето на периодиката преку годината претставува посебен задаток на библиотечарскиот службеник. Од една

страна службеникот треба да се труди да ги набави сите броеви од тие публикации и да тежи кон тоа тие да бидат ставени на располагање на читателите. Од друга страна за издавањето треба да се води евиденција на кого се издаваат, кога треба да се вратат, и дали се исправно вратени. Затоа најдобро е истите да се издаваат за читање само во библиотечните простории.

Техниката околу обработката е едноставна. Библиотечниот службеник треба да има контролен картон, преку кој ќе го следи пристигнувањето на изданијата во текот на годината и преку него ќе ги врши евентуалните рекламации. Секој весник, секое списание итн. треба да има свој одделен картон. На првиот дел од картонот се забележуваат податоци кои го карактеризираат весникот или списанието.

- На пример: а) „Нова Македонија“. Орган на Главниот одбор на Социјалистичкиот сојуз на работниот народ на Македонија, Скопје, Излегува дневно, освен во среда.
б) „Земјоделски буквар“. Издава „Народна задруга“, Скопје. Излегува месечно.

Долниот дел на картонот е одреден за бележење пристигнувањето на весникот. Хоризонтално се поредени датите, а вертикално месеците. Графички претставено би изгледало вака:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	и т. н.
Јануари												
Февруари												
Март												
Април												
и т. н.												

Пополнувајќи го со крстчиња пристигнувањето на весниците- ние ќе знаеме со еден фрлен поглед врз картонот, од кој ден ги немаме добиено, бидејќи тие делови ќе останат празни. На овој начин рекламациите можат веднаш да се извршат, како редакцијата би можела да го испрати повторно. Во деновите кога весникот не излегува, (на пр. „Нова Македонија“ не излегува во среда), се става коса црта (/). Така празните полиња ќе укажуваат на тоа дека весникот за тој ден не пристигнал. Исто така ќе направиме и со весниците кои излегуваат неделно (на пр. „Стопански весник“, „Репортер“, „Вечер“, „Спортист“ и др.). Во деновите кога

весникот не излегува ќе стои коса црта (/), во деновите кога излегува крстче (+), а празнината ќе означува дека весникот не е добиен.

Горниот дел на контролниот картон за списанието е ист со картонот на весниците т.е. ги содржи истите податоци. Но во долниот дел на картонот има битна разлика. Тој изгледа вака:

	I	II	III	IV	V	и т. н.
1952	1	2	3	4	5	
1953	$\frac{1}{2}$		3	4	5	
1954	$\frac{1}{2}$		$\frac{3}{4}$		$\frac{5}{6}$	
1955	1		$\frac{3}{4}$		$\frac{5}{6}$	
и т. н.						

Хоризонтално се ставаат месеците, а вертикално годините на издавањето. Ако списанието излегува месечно, природно е бројот на списанието да се става во месецот кој му одговара. Но понекогаш од списанието во текот на годината ќе излезе еден број во два месеца, во еден месец двојрој, а идниот месец нема да излезе, двојрој за два месеца и сл. Кај списанието во колоните ќе ги ставаме броевите на списанието и тоа во онаа колона за кој месец списанието излегува. Косата црта и тука означува дека списанието во тој месец не излегло, а празното место означува дека списанието не пристигнало и дека треба да се рекламира. (Види пример на табелата).

Со уредно водени контролни картони библиотечниот службеник може точно да утврди кои весници се изгубени од читателите.

На крајот на годината списанието и весниците се инвентарираат само како комплетни годишнини. Поради тоа службеникот треба да се труди да ги сочува сите броеви.

Инвентарисувањето на периодиката во популарните библиотеки би требало да се врши во инвентарна книга, во која се инвентарираат и книги, бидејќи во сите овие библиотеки книгите се наредени по „numerus curens“ така што инвентарниот број не означува и сигнатура на книгата.

Преку годината службеникот на одделението за периодичните изданија ја чува периодиката на некое привремено место, а по инвентарирањето ја сместува на полица каде ги чува годишнините.

Големината (форматот) на списанијата и весниците се одбележува како и кај книгите.

Сето ова погоре изнесено има за цел да му помогне на библиотечниот службеник на теренот на кој начин да го евидентира пристигнувањето на периодичните изданија и на кој начин ќе може на време да рекламира за непристигнатите материјали. Како се инвентарираат списанијата и весниците, како се води азбучната и основната картотека, ќе биде објаснето во друг напис.

Драгослава Стојановиќ

ВНИМАНИЕ!

Редацијата на „Библиотекарска искра“ обрнува внимание на библиотеките, училиштата и поединци кои го примале списанието да ја внесат претплатата од 1955 година до крајот на месец април 1956 година. Претплататата за 1956 г. е иста како и во 1955 година (150 дин.)

Старата претплата од 1955 год. како и новата за 1956 г. да се внесува на чековната сметка при Народната банка Скопје бр. 802-Т-667 со ознака „За Библиотекарска искра“.

Од редакцијата

БИБЛИОТЕКАРСТВОТО ВО МИНАТОТО НА МАКЕДОНИЈА*)

Предговор

Историјатот на библиотекарството во Македонија без известен историски преглед воопшто на културниот развиток на нашиот народ, сè уште е невозможен, за сега. Ете зошто пред да пристапиме кон нашата цел ќе направиме извесен краток преглед и на целосната културна историја на нашиот народ, бидејќи библиотекарство не можело да има пред да постои писменост и литература, пред да отпочнало развивање на школство. Се разбира, сè тоа не би требало да се сфаќа во денешната смисла на зборот „библиотекарство“, „школство“ итн., а само како неопходна општествено-историска етапа.

Кога македонската писменост и литературата се појавиле на општествената историска сцена (IX век), во Европа на секаде веќе владеел феодалниот систем, што значи дека и во Македонија тој дошол од соседна Византија. Словенските племиња кои се населиле во Македонија во VI и VII век, до тогаш имале сè уште племенски општествен поредок; со примањето на христијанството и при општувањето со современата култура нашите предци го примиле постепено и феодализмот како општествен поредок.

Во Македонија по време на VII—IX век постоеле две македонско-словенски полусамостојни кнежевства: Словинија и Берзитија. Еден од управниците на Словинија во IX век бил и Методија, братот на Кирила, пронајдувачот на првата словенска азбука — глаголица. Тие две кнежевства во средината на IX век биле освоени од бугарскиот хан Омортаг и присоединети кон Бугарија. Во X век на историската сцена се јавува македонската држава — империја на цар Самуила, која даде и политичка основа на македонскиот културен и литературен живот. Во почетокот на XI век таа паѓа под Византија, но културата и литерату-

*) Редакцијата го објавува овој материјал со надеж дека тој ќе биде дополнет и осветлен со нови материјали и мислења од наши општествени работници.

рата македонска останува, бидејќи македонските сизерени го променија само суверенот, а целиот општествен поредок, културен и црковен — остана истиот.

Во текот на XII, XIII и XIV век Македонија често ги менува своите политички господари, но никој од нив — ни Грци, ни Бугари, ни Срби не се мешал во внатрешните работи на земјата.

По битката на Марица 1371 Македонија го доби својот крал Марко, кого народот епски го опева така славно во своите песни, потем песните за него се разнесуваат од Македонија по сите соседни земји и така почнува и во нивната епика да се слави како нивни национален јунак. Во негово време манастирите, како литературни жаришта, толку многу напреднале та се јавиле нови препишувачи, преводачи и писатели, и се обогатил книжниот фонд на манастирските и црковните библиотеки. Во 1394 година крал Марко загинава во борбите за Турците и Македонија цела потпаѓа под турска власт, со кое настапува и пропаѓањето на културниот и просветниот развиток во Македонија.

Од 1394 до 1944 година, точно пет и пол века, Македонија беше под ропство; и тоа исклучиво под власта на ориенталско-феудален реакционерен поредок, при којшто законите за нашиот народ немаа никаква законска сила; секоја неправда над нашиот народ не им беше доволна на тие власти.

Но и при тие необично тешки животни услови во градовите и во поголемите села ние развигме напредно занаетчиство и напредна трговија. Нашето стопанско производство не ги задоволуваше само месните нужди, ами остануваше и за извоз во странство. И при тие несносни околности не само наоѓавме начини да работиме културно-просветно со отворање на многубројни училишта во XIX век, туку отворавме и читалишта, односно библиотеки. И тоа не само што не бевме помагани, туку државата ги гонеше нашите културно-просветни институции и работниците на тоа поле ги затвораше или интернираше во далечните пустини на Сирија, Арабија и Северна Африка. Да не бидеме голословни, ќе го споменеме примерот на „прочуениот велешки даскал“ Јордан Хаџи Константинов-Џинот, кој бил интерниран во Ајдин и по патот толку малтретиран, што со удар со бич така му било повредено окото што цел живот останал едноок.

Турските власти често може би и не би биле толку беспричино жестоки, да не беа клеветењата на фенерските епископи и митрополити во Македонија, кои беа најголеми

непријатели на нашата и воопшто на словенската просвета и литература. Но имајќи непријатели во лицето на турската официјална власт и грчкото духовенство во Македонија, ние имавме и пријатели.¹⁾ Тоа беа нашите словенски браќа, особено Бугарите, Србите и Хрватите. Тие ни помагаа во дните на тешкото ропство и со книги²⁾ и со учители и со секаков вид марална и материјална поддршка. Безбројни учители од Бугарија, Србија и Хрватска во текот на XIX век пливнаа по Македонија и дадоа голема помош за културно-просветното издигање, додека не се оспособија наши луѓе да ја преземат таа ролја на себеси. Среќа беше за нас дека тогаш не беше се јавила уште меѓу Срби и Бугари онаа национална суревниност, која стана причина за толку војни меѓу нив. Нашиот народ денес ја увидува таа братска несебична помош и ја цени од историска гледна точка.

Благодареејќи на таква братска помош македонскиот библиотекар храбро и совесно ја вршел својата висока просветно-културна и патриотска мисија, макар да немал образование и теоретска и практична спрема, што ги имаат денешните библиотекарите, макар што висела над него како Дамоклов меч стална опасност од турските власти, и од фенерското духовенство.

Библиотекарот тогаш бил учител-библиотекар-мисионер. Со своето самопрегорно залагање, со својата беззаветна преданост кон маченичкиот живот на својот народ проширил во Македонија мрежа од училишта и библиотеки кои и денеска говорат за завидна писменост, просвета и култура во една земја каде не бил сигурен ни голиот живот.

На ред со сето тоа, се разбира, се развива и нашиот јазик. Нашите писатели се служат со црковно-словенската варијанта скоро до XVI век, кога веќе во книгите влегуваат особености на денешниот македонски јазик: полна деструкција на синтетичните црти од деклинацијата, губење на инфинитивот и појавување на постпозитивниот член.

*) За илустрација на тие братски жртви за нашите библиотеки ќе наведат два примера:

1. Натанаил од с. Кучевиште (Скопска Црна Гора), посетил охридски митрополит, од Бугарија добил подарок 3000 книги за распраќање по македонските училишта и библиотеки²⁾. Од книгата „Краткое сказание по 200 екземпляра биле испратени на скопското и велешкото народни училишта³⁾).

2. Во Државната архива во Белград постои писмо од кумановскиот митрополитски намесник до скопскиот митрополит од 23 мај 1867 год., во кое се соопштува дека турските власти, на патот од Куманово за Кочани, конфискувале 4 товари српски книги, што биле пратени од Србија за кочанските училишта и библиотеки.⁴

Од почетокот на XIX век се јавуваат писатели кои пишуваат на простонароден јазик, помешан со црковно-словенски јазични црти. Во средината на XIX век новите писатели на современи теми пишуваат на чист народен јазик, но без определена тенденција за унификација и создавање литературен јазик. Новосоздадените балкански држави — Грција, Србија и Бугарија — го забрануваат пишувањето на тој јазик. Во 1944 година, кога беше Македонија ослободена од НОВ на Југославија се установи литературен јазик од централното македонско наречие. Од 1944 година до денес на тој јазик се разви богата оригинална и преводна литература, та сега и Македонија во своите многубројни библиотеки има и голем број книги на својот литературен јазик.

На крајот од предговорот треба да кажеме нешто и рго *domo sua*. За да се напише историјат на библиотекарството во Македонија, треба да има многу прелиминарни работи: монографии за библиотеките во секој град, секој манастир, секоја околија, за бројот и содржајниот карактер на книгите, нивната состојба и служба итн. Потоа треба да има податоци за организацијата и работата на тие библиотеки, за нивното ползување од народот, бројот на читачите итн. За сите тие прашања кај нас не постои ни една колку годе исцрпна и со сигурни факти работена монографија.

Навистина, ја имаме сериозната студија на проф. д-р Ѓорѓи Шоптрајанов за библиотеката на Јордан Х. Константинов-Цинот⁵⁾, но една ластовица не чини пролет. Покрај тоа треба да се споменат и многубројните прилози на проф. д-р Х. Поленаковиќ.

И затоа при својот преглед на библиотекарството на Македонија јас бев оставен скоро сам на себеси и упатен да се послужам со литература која може да се најде во Скопје. Тука има доста извори, доста материјал, но сето тоа е фрагментарно и затоа се плашам дека целата моја работа околу прегледот на библиотекарството на Македонија ќе има, до голема степен, фрагментарен карактер, та затоа може да даде само една општа контура за појавата, развојот и состојбата на библиотекарството во нашата земја во разните историски периоди, така различни по дејност и ефект.

I. ОД ПОЧЕТОКОТ ДО ТУРСКОТО РОПСТВО

Од сите словенски народи Македонците дошле во најблизок допир со Византиците и по место и по време. А Византија во средниот век била најкултурна држава на светот. Невозможно е таа близост да не се одразила на раз-

војот на Македонците и културно и општествено и политички па и стопански. За тоа се доказ споменатите во предговорот две полусамостојни држави — Славинија и Берзитија. Во таква состојба жителите на тие кнежевства од самите околности биле принудени први да примат христијанство — некои уште во VII век, а други подоцна. Но, се разбира, тоа христијанство било мајсторски адаптирано кон словенската митологија. За црковни потреби, а можеби и за практични нужди, грчката азбука била приспособена „неуредно“ кон словенската фонетика. Црноризец Храбар во првата половина на X век јасно ни кажува дека Словените, откако се покрстиле, за пишување словенски зборови се служеле со грчки и римски (латински) букви. И тоа долго траело. Пишувањето било „неуредено“, бидејќи во грчката азбука нема букви за сите словенски гласови. Тоа било нешто слично со она што се случило кај Хрватите, Словенците, Чесите и Полјаците, кои за пишување словенски зборови се служеле со латинската азбука, која исто така нема букви за сите словенски гласови.

Но во IX век се јавуваат браќата Кирил и Методи кои биле едни од најобразованите луѓе на своето време, ја познавале добро словенската фонетика и за секој словенски глас пронашле буква. Таа азбука денес ја викаме глаголица.

Така, првата словенска азбука и писменост се јавила во Македонија, и затоа Македонија е наречена лулка на словенската култура. Првите словенски писатели се јавуваат во Македонија: Кирил и Методи, Климент и Наум и др. Познато е дека Климент Охридски, освен писател и преводач, освен организатор на духовниот живот во некогашната Берзитија (Кутмичевица), бил и неуморен учител, кој за седум години подготвил 3500 души школуван персонал за служба на црквата, државата и особено народната литература. Тогаш почнува да се развива во Македонија и манастирскиот живот, и тоа не само како аскетско убежиште за одделни религиозни фантасти, ами како главни огништа на просветата. Еден од првите е манастирот Пантелејмон и Света Богородица Перивлепти (преславна) во Охрид и манастирот Св. Наум на спротивниот брег на Охридското Езеро.

Главното предназначение на манастирите, покрај богослужението, било да воспитуваат персонал за литературна работа: пишување, препишување и преведување на книги. Секој манастир во тоа прво време имал и специјална соба за библиотека и училиште за приготвување на идниот клир.

Во втората половина на X век, во царството на Самуила, Македонците дошле и до политички израз во највисоката степен на тој збор. Сега се засилува литературната дејност во нашата земја. Се мисли дека особено многу се размножила богомилската литература, од која денес наоѓаме само некои слаби траги.

Во Самуиловото време е основана и Охридската Архиепископија, која има мошне големо значење за подигање на литературната активност во Македонија. Се градат нови манастири и цркви и при нив се отвораат училишта и библиотеки.

Во 1018 година Самуиловото царство било освоено од византискиот цар Василиј II, но интензитетот, со којшто се развивала литературата, просветата и културата не изгуби ништо, бидејќи византискиот цар со указ ги потврди сите права што ги имаше црквата, манастирите и световните болјари во времето на Самуила и неговите наследници.

Во XIV век, во времето на крал Марко, културниот живот во Македонија станува поинтензивен, при сите борби што ги води населението со башибузушки турски чети, и тие борби се така убаво опеани во нашата народна епика. Во дворот на крал Марко се создава круг од хроничари и други писатели и препишувачи и една доста јака и карактеристична група на пеачи народни и гуслари, која како и кај современите западноевропски феодали го придружувала својот господар во неговите блиски и далечни походи како васал на султанот и после неговите подвизи ги опевала во своите јуначки епови, кои по пропаѓањето на самостојната македонска држава, биле разнесени по целиот Балкански Полуостров.

А во манастирите и по црквите мирно работеле трудољубивите калугери и предано ги чувале наследените и новопридобиевите книги во библиотеките. Тогаш во Македонија имало главно два културно-просветни центри: во Охрид — во државата на крал Марко и во Кратово — во државата на Оливеровите синови. Во тие книжевни центри се продолжувала традицијата на Климента и Наума, се богателе манастирските и градски црковни библиотеки со нови оригинални дела, нови преводи и нови преписи. Најдените ракописи од тоа време говорат дека се работело интензивно, нервозно, како да се предосекал скорниот крај — турското нашествие.

Но, на жалост, немаме ни еден современ опис на тие манастири и нивните библиотеки, опис за бројот и имињата на културните работници. Имаме описи од XIX век, кога веќе тие манастири беа преживеале најголема катастрофа,

од која многу биле разрушени до основа. Но по запазените до денес книги има записи за постоењето на тие манастири, често само едно голо име, или по населеното место каде што се наоѓал манастирот, или по името на светецот, комушто бил посветен манастирот.*

Познато е дека Охридската архиепископија имала богат фонд од словенски ракописи, а подоцна и од старопечатни книги. Рускиот научник Виктор И. Григорович при своето патување во 1845 г. се задржал неколку дена во Охрид и од бившата архиепископска библиотека нашол повеќе грчки и само неколку словенски ракописи. Димитар Миладинов во „Своето писмо“ до познатиот бугарски журналист Александар Егзарх вели дека „во Виена некои Грци и Албанци го обвиниле Григоровича дека крадел книги од македонските библиотеки“, а всушност, — вели Миладинов, — „моите соотечественици му подарија со задоволство некои книги“. Скопскиот професор Х. Поленаковиќ 1938 година бил во Охрид, ги прегледал сите цркви и манастири и во манастирот Св. Климент нашол 67 грчки ракописи (евангелија, апостоли, минеи, псалтири и др.) а на словенски јазик само еден Октоих. Тука се и ракописите од некогашната архиепископска библиотека⁸.

За Кумановскиот манастир Прохор Пчински австрискиот патеписец Хан (1868 г.) вели: „На средниот и горниот кат

*) Како произвесни манастири во Македонија ги наводиме следните:

I. Манастири во Охридско:

1) Пантелејмон, 2) Света Богородица Перивлепта (Св. Климент), 3) Женски манастир во маала Болница, 4) Свети Наум, 5) Свети Наум, 6) Калиста, 7) Свети Никола, 8) Свети Илија, 9) Света Петка, 10) Лакоцеровски манастир, 11) Сви Свети, 12) Св. Богородица крај езерот и 13) Скребатно.

II. Манастири во Преспа:

1) Слимнишки, 2) Богородица на остров Ахил, 3) Манастир во Горица при с. Попли, 4) Св. Марина, 5) Св. Богородица во с. Јанковец.

III. Манастири во Битолско:

1) Слечче, 2) Зурџе во Демир Хисар, 3) Топлица во Демир Хисар, 4) Добромир (по В. И. Григоровиќ), 5) Градисте, 6) Св. Апостол 7) Стрезево, 8) Диово, 9) Буковски манастир и 10) Христофор.

IV. Манастири во Прилепско:

1) Трескавец, 2) Св. Архангел, 3) Зрзе, 4) Слечче, 5) Св. Никола до с. Прилепец, 6) Св. Илија до с. Кривогаштани, 7) Мелнички во Мариово, 8) Св. Атанаси при с. Бело Поле.

има приличен број ракописи; тие што ги видовме сите беа пишани на хартија и ни една меѓу нив не беше на пергамент⁹. Д-р Јован Х. Василевиќ 1900 год. го посетил манастирот Св. Прохор Пчински и во својот опис вели: „Книги кревал кој како стигнал. 1825 г. скопскиот митрополит зел еден номоканон на прочитание, и тој номоканон сега е во Русија. Во времето на егуменот Неша доста книги дигнал некој туѓинец, Русин или Германец. Околу 40-те години еден товар книги дигнал пак некој Русин. И грчките владици многу книги кревале: во 60-те години дигнале наеднаш еден товар книги. 1878 година Фирмилиан и Ефрем Илиќ зеле 33 најдобри книги, кои сега (1955 год.) се наоѓаат во Белградската народна библиотека од бр. 327—360. Од нив 31 се на хартија, а две на пергамент; 30 се српска, а три — бугарска рецензија“.

„Покрај толку разграбени книги, во манастирот има уште доста книги и ракописи. Од нив 27 се цели, а повеќе од 80 се делови од ракописи. Само еден дел е на пергамент, а другите на хартија и сите се постари од XV век. Како на ракописите што се во манастирот, така и на оние што се во Белградската народна библиотека има доста записи од разни години, а тоа докажува дека во манастирот се водел доста интензивен и непрекинат живот. Манастирот имал и подвижна печатница“.

V. Манастири во Велешко:

- 1) Св. Димитар во Долни Град, 2) Оресиц при с. Ветрено, 3) Орле или Цицевски, 4) Св. Константин при с. Свеќани, 5) Св. Богородица во Азот.

VI. Манастири во Кичевско:

- 1) Пречиста, 2) Кнезински над с. Кнезино, 3) Роздество Богородицино при с. Манастирец, 4) Св. Илија при с. Брод.

VII. Манастири во Дебарско:

- 1) Богородица (егуменот од овој манастир 1018 година станал ахридски архиепископ), 2) Св. Јован Бигорски, 3) Модрици.

VIII. Манастири во Тетовско:

- 1) Св. Богородица во гр. Тетово, 2) Лесоцки, 3) Волковски 4) Благовестение до с. Елосник, 5) Св. Атанасии околу с. Ласце, 6) Св. Илија при с. Рогацево, 7) Св. Богородица над с. Церово — Дервен, 8) Св. Недела до с. Тејново, 9) Св. Атанаси во Гостиварско, 10) Св. Спас во Гостиварско, 11) Манастир при с. Србиново, 12) Св. Мина при с. Вруто 13) Гостиварски манастир.

„Манастирот, — завршува Васиљевиќ, — има и три кодички (поменици). Најстарата кодичка е од XV век, издадена е од Стојан Новаковиќ (Споменик Српске краљевске академије, кн. XXIX)“¹⁰.

Ја цитирав констатацијата на д-р Ј. Х. Васиљевиќ само за да се види какво и колкаво книжно благо се криело по нашите манастири до потпаѓањето на Македонија под турска власт. Ќе дадам уште неколку такви описи на некогаш славни манастири во нашата земја, богати културни средини.

Во 40-те години на XIX век, во време на управата на Авзи-паша, Лесновскиот манастир го посетиле двајца Срби и нашле голема и многу богата библиотека со ракописи и старопечатни книги. Ефрем Каранов раскажува дека тие натовариле три товара манастирски книги; посетиле некои кратовци го замолиле Авзи-паша да се вратат книгите во манастирот и тоа така е и сторено, но сè пак позволено им било да си изберат гостите и да си земат по една книга за спомен¹¹.

Рускиот научник Феодор Успенски во својата книга „За некои словенски ракописи во Лондон и Оксфорд“, 1877 година, раскажува дека во одделот „Словенски ракописи“ под број 150, 151, 152 и 153 се заведени 4 словенски рако-

IX. Манастири во Скопско:

1) Нерески, 2) Марков манастир, 3) Сисевски, 4) Матка, 5) Св. Андреја, 6) Побуски манастир, 7) Куцевиски, 8) Вунес кај с. Љубанци, 9) Св. Никола при с. Горњани, 10) Св. Јован при с. Љубанци, 11) Виргински св. Георги, 12) Св. Никола во Скопска Црна Гора, 13) Св. Јован Златоуст во с. Козарево, 14) Св. Богородица во с. Водно, 15) Св. Тодор во с. Водно, 16) Св. Богородица при с. Крусица, 17) Св. Богородица при с. Кожле.

X. Манастири во Кумановско:

1) Матејце, 2) Св. Прохор Пчински, 3) Св. Петар над с. Ораховица, 4) Старонагоричански манастир Св. Георги, 5) Карпино над с. Орах, 6) Забел до с. Старонагоричано, 7) Бељаковицки на пл. Козјак 8) Градиски над с. Градисте, 9) Гуриски во Овче Поле, 10) Св. Илија во Овче Поле, 11) Св. Богородица при с. Думановци.

XI. Манастири во Кривопаланечко и Кратовско:

1) Св. Јоаким Осоговски — Сарандапорски, 2) Лесновски, 3) Пирг на река Злетовица.

писи (стр. 2). Г. Курзон ги добил тие знаменателни ракописи на Атон во 1838 гд. (стр. 12—13). Во манастирот Св. Павел (Атон) библиотеката се наоѓала во една мала светла собичка, книгите се чувале на чисто место и биле наредени на чамови полици. Таму имало само еден грчки ракопис... бројот на српските и бугарските ракописи достигнувал до 250. „При збогувањето егуменот изрази желба да ми подари нешто за спомен на мојата посета на манастирот Св. Павел. Јас почувствував дека би ми било многу пријатно да добијам книга; „О, да, — рече игуменот, — кај нас старите книги стојат и никој за ништо не ги употребува, и нам ќе ни биде многу пријатно ако вие бидете така љубезни да примите книга“. Оттука отидовме во библиотеката. Егуменот извлече каква да е книга и ми ја пружи. Јас му реков: „Ако за вас е сеедно која книга ќе ми ја дадете, тогаш позволете ми да ја земам онаа книга што ми се бендисува“. Говорејќи така јас го извлеков Бугарското Четвороевангелие со слики и одвај можев да поверувам дека ова се слуша не во сон, кога егуменот ми ја предаде таа книга во моите раце. Беше веќе крајно безобразие од моја страна, што јас потоа побарав да ми продадат една друга книга: но и неа ми ја дадоа на дар. И јас го зедев споменатиот горе ракопис-Евангелие ин фолио. Просто неудобно ми беше да го примам и тој последниот ракопис; но можеше ли човек

ХII. Манастири во Кочанско, Штипско и Струмичко:

- 1) Св. Димитар во Кочани, 2) Св. Пантелејмон во с. Пантелеј,
- 3) Св. Архангел Михаил во Штип, 4) Св. Богородица над с. Коце,
- 5) Вељуски над с. Вељуса, 6) Св. Леонти при с. Водоца, 7) Манастир при с. Цам-цифлик, 8) Св. Никола.

ХIII. Манастири во Тиквешко:

- 1) Полоски до с. Полоско, 2) Босавски при с. Босава, 3) Моклиски при с. Моклиста.

XIV. Манастири во Леринско, Воденско и Ениџе — Вардарско:

- 1) Михаил и Гаврил при с. Ајтос, 2) Мегленски манастир
3. Св. Апостоли во Меглен, 4) Св. Иларион до с. Бахово, 5) Олсански над с. Бериславци, 6) Св. Атанаси во Ениџе — Вардарско,
- 7) Кованец при с. Кованец во Меглен.

XV. Манастири во Костурско:

- 1) Успение на Св. Богородица до гр. Костур, 2) Богородица на Костурското Езеро, 3) Св. Враци при с. Цересница, 4) Св. Никола

да му се спротиви на искушението кога знае колку ниско ги ценат калугерите тие работи и дека тие книги доаѓаат на пазар во Цариград, Смирна, Солун и други соседни градови? Но напуштајќи го манастирот јас, за да ми олекне на совеста, внесов извесна сума пари во полза на црквата“. — Читателот без сомнение се досетува дека тука е раскажана историјата на наоѓањето и добивањето од Курзон на бугарското Четворевангелие т. е. ракописите под бр. 152 и 153“ (стр. 14—15).

Во манастирот Каракал (Атон) библиотеката се наоѓала во една темна визба при влезот во црквата. По душмето и на скршените полици Курзон нашол до 500 тона книги¹².

В. И. Григорович бил во Зографскиот манастир на Атон и констатирал дека отец архимандрит Анатоли во манастирот ја уредил библиотеката со црковни книги¹³.

Митрополитот охридски Натанаил соопштува во својата Автобиографија: „Поживеав кај Анатолија додека ги наредивме пренесените од него од Петербург разни книги и ги запишавме во тефтерот и ги туривме во црковната библиотека“¹⁴.

В. И. Григорович раскажува дека свратил (во Зографскиот манастир) кај старецот Амвроси, кој 25 години проживеал во совршена осамотеност, во медитации и молитви. Го зачутила неговата скромна келија со една избрана библиотека од словенски, руски и грчки книги¹⁵.

при с. Сливени, 5) Ционацалници до с. Сливени, 6) Св. Атанаси до с. Зиковиста, 7) Св. Михаил и Гаврил до гр. Хруписта, 8) Св. Јован Претеца до с. Нестрам, 9) Св. Богородица до гр. Клисура, 10) Кременски манастир Успение Богородицино до с. Герман, 11) Пророк Зена при на пл. Грамос, 12) Св. Јеремија при с. Блага.

XVI. Манастири во Анаселичко и Гребенско:

1) Св. Параскева при с. Домовиста, 2) Преображение над с. Дреново, 3) Успение Богородицино до Сисани на Север од гр. Сатиста, 4) Св. Георги при с. Бурбуцик, 5) Св. Атанаси на север од Селица, 6) Спелејски на пл. Спелео, 7) Преображение во Гребенско.

XVII. Манастирите во Корчанско:

1) Бобостински во с. Бобостица, 2) Св. Богородица околу с. Бобостица, 3) Рождество Богородицино во Корчанско, 4) Св. Јован Претеца при Москополе, 5) Св. Петар и Павел до Корца, 6) Св. Никола во Корчанско.

Библиотеката на прилепскиот манастир Трескавец ја опишале Еничерев и Ј. Х. Васиљевиќ. Првиот 1867, а вториот 1902 година.

Еничерев вика дека количината на книгите во Трескавец била многу голема. Манастирскиот клир му раскажувал дека по црковните тронове (седалишта) и по олтарите имало натрупани големи купишта со книги-ракописи; исто така и зазиданите кубе и олтар биле преполнети со ракописни книги. Такви книги имало расфрлени по калугерските келии и по таваните. Владиката Турко-Герасимо, Грк, заповедал тие книги да се соберат и да се изгорат, оти божем гревота било да се тркалаат по правот. Служителите од манастирот две недели ја палеле манастирската фурна за леб со нив — Ј. Х. Константинов-Цинот зел од тие книги неколку товари (сигурно, торби). Во 1867 година, кога бил таму Еничерев, во Трескавец уште имало книги, меѓу кои и кодиката (поменикот), јако подврзана — паметник уште од пред турското време¹⁶.

Ј. Х. Васиљевиќ бил во Трескавец 1902 год.; тој вели: „И ние ја видовме манастирската библиотека (во Трескавец). Во стариот веќе изгниен ковчег има 11 цели книги на хартија (4 минеја, 2 евангелија, 1 требник, 2 поуочења, 1 апостол и слова на Јован Златоуст) и многу делови од некогашни книги... Сите делови се пишани на хартија, но и по нив се гледа дека едно време оваа библиотека била голема и богата со книги. И од овој манастир се изнесувале книги на разни страни. Освен ракописи во манастирската библиотека се наоѓаат и фрагменти од старопечатни книги: 1 евангелие, 2 псалтира и 1 минеј...“¹⁷

Како што се гледа, книгите од богатите манастирски библиотеки пропаѓале масово (со горење, со уништување од самиот манастирски персонал), но многу книги ги дигале и носеле далеку од Македонија, во книгохранилиштата на покултурните блиски и далечни земји. И тоа е среќа за тие

XVIII. Манастири во Бератско и Елбасанско:

1) Св. Димитар при некогашниот град Главеница, 2) Св. Богородица во Музакија, 3) Св. Јован Владимир при Елбасан.

Поради тоа што немав при рака материјал не се внесени многу манастири, особено од југоисточниот дел на Македонија (Серско, Драмско, Џумајско, Петричко, Мелничко, Разлошко, Неврокопско и др.). Со тоа бројот на манастирите во Македонија знатно би се наголемил.

На овој далеку непотполн список на манастири во Македонија треба да ги додадеме и двата видни манастири во Света Гора: Зографскиот и Хилендарскиот, кои со своите богати библиотеки биле долги векови чувари на скапоцени ракописи.

книги: биле спасени од сигурна пропаст во земјата, каде што биле осудени на пропаст, каде што и човечкиот живот ништо не вредел.

Имав при рака некои описи на странски библиотеки, ги прегледав и во тие описи во повеќето случаи е кажано од каде и како е добиена книгата, како што беше случајот со Курзон во Лондон.

1858 г. Мартинов ги прегледал сите книги во Париската Народна библиотека и таму нашол 6 стари ракописи, добиени од нашата земја: Бр. 10 е ракопис од XIII век, 247 листа, 8^о, купен од Хилендарскиот манастир на Атон. Содржи житие на Св. Симеон Мироточиви (Немања) од Стефан Првовенчани и други аскетски дела. Бр. 11 е глаголски ракопис од XII век: бревијар, мисал и др. Бр. 12 и 22 се минеи. Бр. 25 е евангелие, српска рецензија од XIII век. Бр. 27 е евангелие и апостолски дејанија од XV век.¹⁸

Б. Цонев 1920 година ги опишал ракописите и инкунабулите на Народната библиотека во Пловдив и констатирал дека: Бр. 6 се 9 пергаментни листови, добиени од Македонија. Бр. 16 е четвороевангелие од XV век, добиено од Македонија. Бр. 25 се 9 пергаментни листови од апостоли од XII век, добиени од Ман. Слџе. Бр. 57 е постен триод од XII век добиен од Битола. Бр. 59 е еден пергаментен лист од постен триод од XIII век, добиен од Кичево. Бр. 63 е постен триод од XV век, добиен од Македонија. Бр. 98 е катавасиче од XV—XVI век, добиен од Солун. Бр. 91 е еден хартиен лист од требник од XIV век, добиен од Македонија. Бр. 102 е типик од XV век, добиен од Македонија. Бр. 111 е македонско зборниче од 1810 год., добиено од Македонија. Бр. 129 е писмо од егуменот на Св. Јован Бигорски. Бр. 179 е книгата на Х. Јоаким Крчовски „Различна поучителна наставленија“.¹⁹

Истиот бугарски научник Цонев 1910 година ги опишал ракописите и старопечатните книги во софиската Народна библиотека. Тој таму нашол околу 40 разни ракописи (евангелија, апостоли, минеи, псалтири, катавасии и др.), добиени по разни начини од разни краишта на Македонија. Освен ракописите нашол и 4 старопечатни книги: 1) „Огледало“ од Кирила Пејчиновиќ, 2) и 3) „Различна поучителна наставленија“ од Јоаким Крчовски и 4) „Служение еврејско“, печатено 1838 година во Солунската печатница на Хаџи Теодоси Синаитски.²⁰

1916 год. Цонев ги опишал ракописите на Бугарската академија на науките и ги нашол таму следниве ракописи, добиени од разни краишта на Македонија:

Ракописот под бр. 3 е Изборен апостол, најден е во Серскиот манастир. Ракописот под бр. 4 е службен минеј за март и април, добиен од Македонија. Ракописот под бр. 6 е номоканон и требник, добиен од Македонија. Ракописот под бр. 8 е „Зборник“ (велешки) подарен од Г. Владноецов. Ракописот под бр. 9 се Григоријеви слова, подарен од Г. Владноецов. Ракописот под бр. 10 се богословски трактати, подарен од Г. Владноецов.

Вака би можеле да се наредат резултатите од описи на сите поедини библиотеки во СССР, во Германија, во Австрија, Унгарија, Италија, Франција, Англија, Србија (Белград). Хрватска (Загреб) итн.

Таква била ситуацијата на библиотекарството во Македонија до крајот на XIV век, ситуација, на којашто би можел да ѝ завидува секој тогашен културен народ. Со таа на срцето си замислуваме какво би било денес библиотекарството во нашата земја, ако не беа оние тешки 550 години. — од 1394 до 1944 година!

ОД КРАЈОТ НА XIV ДО КРАЈОТ НА XVIII ВЕК

Крајот на XIV век го донесе долговековното ропство под Османлиите како за Македонија така и за целиот Балкан. Многубројните војни со завоевателот причинија големи опустошенија. Многу културни и стопански развиени градови и богати оклии беа преврнати во рушевини. Населението, доколку го спасило животот, се криело во збегови по оддалечените шуми. Пострадаа исто така и манастирите: училиштата нивни се растурени, библиотеките станале жртва на многубројните пожари. Интелигенцијата или погинала во борбите, или побегнала во соседните уште слободни држави. И оние малубројни библиотеки што го избегнале опустошението, се лишиле од свои литературни работници: писатели, преводачи и препишувачи. Од сега тие библиотеки не само што не ќе можат да се богатат со нови книги, ами дури пропаднале и многу од оние книги, со коишто библиотеките до тогаш располагале. Само во оние манастири и цркви, кои биле склонети во длабоките дипли на планините, опколени со гаси шуми, непреодни, далеку од сообраќајните линии, можеа да останат цели некои библиотеки и училишта, каде што од сега ќе вирее оскудната македонска книжевност. И таа состојба ќе трае до крајот на XVIII век.

Во XVIII век македонските библиотеки, доколку беа останале, ги снајде нова напаст: тогаш на историската сцена се јавува фанариотската мегали идеја — за возобновување

на византиската империја, оживотворена со новогрчкиот националистички дух. Сега веќе целата грчка интелигенција, грчкото духовенство на чело со цариградската патријаршија, водителите на грчкиот стопански живот, па природно и грчките културно-просветни раководители — сите тие мислат само за едно, се носат само со една идеја: целиот Балкански полуостров е грчки и, доколку не е, мора да биде, мора да се грцизира. Словените на полуостровот се во сашност славофони Елини, тие само зборуваат словенски, а по сè друго се Грци.

За да се постигне сè тоа — сè се стави во дејство, а особено цариградската патријаршија, која беше единствена претставителка на сите христијани во Отоманската империја пред официјалните турски власти. И како таква таа имаше единствено право да го штити населението — рајата — од своеволијата на распуштените и корупционашки османски власти. И ете таа патријаршија, со таква власт и со таков авторитет, ја презеде ролјата на елинизатор на Македонци, Албанци, Цинцари, Срби и Бугари.

Првиот акт на таа патријаршија со ролја на главен елинизаторски фактор било затворањето на Охридската архиепископија во 1767 и на Пеќската патријаршија во 1766 година.

Вториот акт на таа елинизаторска патријаршија и на нејзините многубројни владици по Македонија, Србија, Бугарија е уништувањето на словенската литература, на словенските книги и споменици. Сега грчките владици како диви зверови се нафрлаат на секоја словенска книга и на купишта ги горат, како што имавме случај веќе да чуеме за книжниот фонд на библиотеката на прилепскиот манастир Трескавец. Тоа уништување се продолжува во Македонија од втората половина на XVIII век тукуречи до крајот на XIX век, оти тие мислеле дека, ако ги уништат словенските книги и библиотеки, со тоа ќе го затрат и словенскиот елемент во Македонија. Англичанките Макензијева и Ирбиева раскажуваат (по преводот од Чеда Мијатовиќ на српски): „Кажу да има једна велика збирка старих рукописа, сакривена у једном од велешких манастира... Книге што су биле у Велсу нагомилане, сачуваше се од пропасти кроз више од 400 година потчињести Османлијама, али њихов хришћански посредник — Грк владика, беше онај који заповеди да се изнесу на трг те ту спале“.²²

В. К'нчов раскажува дека кон средината на XIX век велешкиот владика Игнати (Грк) ги обиколил сите манастири и цркви во својата епархија и сите словенски книги и ракописи ги изгорел.²³ Тој се обидел да го стори тоа и со библиотеката на Јордан Х. Константинов—Џинот.²⁴

Тоа била кратковидна политика на фанатизираниите фанариоти, која со таа своја акција апсолутно ништо не постигнале во полза на својата мегали-идеја, а меѓутоа нам ни нанесоа огромна штета: словенската наука ја лишија од ретки документи за минатото на словенските народи. Среќа беше, како што реков веќе, дека некои странски патници земаа од понекои библиотеки ретки ракописи и потоа во својата земја ги направија достоинствени на славјанската наука. Инаку, тие книги ќе беа уништени, како што се уништени толку многу, чии наслови и содржина никогаш не ќе се дознаат, оти се без трага изгубени и за литературата и за науката.

Петнаесетти век ја затече Македонија во полно ропство. На југ Грција и на северо-исток Бугарија беа совршено потчинети од турската воена сила. На запад Ѓорѓи Кастриот и на север потомците на кнез Лазар даваа отчаен отпор пред конечното потпаѓање на Албанија и Србија под турска власт. Во Македонија племството или изгина во борбите, или избега кај уште слободните соседи, или пак се истурчи за да ги сочува своите економски и политички привилегии. Остана само покорената народна маса, обезглавена, само со понекој свештеник во селските и градски цркви и со понекој калуѓер во манастирите.

Писменоста, литературата и библиотекарството конечно, за долги векови, се оттеглија во манастирите, скриени во дупките на планинските венци. Покрај разрушените, во нашата земја останале доста манастири, расположени во чудни планински ландшафти, далеку од главните друмови, достапни како за редовната турска војска, така и за башибозуците, кои крстосувале на должина и широчина, грабејќи сè што им се гледа поарно и убивајќи го секогаш не дава да му се грабне.

Во тие манастирски прибежишта се пријутиле остатоките од нашата литература и библиотекарството и последните остатоци од нашето школоство. Од длабочината на тие манастири и манастирски метоси, последните чувари од нашето библиотечно благо, ги слушаме стенкањата по записите на книгите од ретките наши писатели, преводачи и препишувачи, особено овие последниве.

Но и за нив, во нивното последно уточинување, настапија тешки времиња: нема материјал за пишување. Пергаментите се ретки и по цена достапни за нашите сега осиромашени манастири, лишени од даровите на благородниците и имотниот народ, лишени од земјишните имоти, до крајност оголени. Со текот на времето библиотечниот книжен фонд на манастирите, нивните метоси и црквите се губел, се кинел, пропаѓал и било потребно да се обновува. Доколку

имало материјал, се препишувале најпотребните црковно-службени книги, но тоа не било секогаш возможно.

Во текот на XVI век на нашите манастирски и црковни библиотеки им дошле на помош книги од Русија, каде што токму тогаш се појавило и развило книгопечатењето. Евангелија, апостоли, псалтири, минеи и др. — сите биле пишани на тогашниот руски литературен јазик. Книгите се добивале, во повеќето случаи, бесплатно, во качеството на подарок од еднородните и едноверни браќа. Но тие книги можеле и да се купат по панаѓурите. Во секој случај, тие книги ја поплавиле Македонија, како впрочем и сите балкански земји, населени со Словени, и само со тоа може да се објасни историскиот факт дека тој руски литературен јазик од XVI век спанал општодржавен јазик за сите православни Словени, што е во сила и до ден денешен.

Во крајот на XV век и во Црна Гора се појавува книгопечатењето. — позната е Ободската печатница, а во текот на XVI век книгопечатењето се развива во повеќе места на српската национална територија. Особено се јавуваат словенски печатници и во Венеција, тогаш самостојна италијанска република. Таму се печателе словенски црковни книги за нуждите на балканските словени. Во Венеција прва словенска печатница отворил подгоричанинот Божидар Вуковиќ, а продолжил неговиот син Викенти Вуковиќ, едно време заедно со софијанецот Јаков Трајков. Но интересно е дека и подгоричанинот Божидар Вуковиќ и софијанецот Јаков Трајков пишувале дека се родом од Македонија. Толку била силна културната слава на Македонија.

Тие се набавувале или преку трговци кои по други стоки оделе во странство, или на македонските панаѓури. Јаков Трајков имал еден свој ортак во Скопје — Кара Трифун и кај него бил главниот склад од изданијата на Јаков Трајков за цела Македонија. При крајот на издадениот од него Псалтир има запис: „И ако некој има потреба од свети книги, сите тие се донесени во градот Скопје кај Кара-Трифун“.

Соопштувајќи го тоа бугарскиот историк Марин Дринов вели: „Оваа книжарска објава ни покажува дека околу 1569 година скопскиот граѓанин Кара Трифун вршел најголема трговија со словенските црковни книги.“²⁵

Така македонските манастирски и црковни библиотеки и при најоскудните свои средства, се пополнувале со потребната литература како за богослужение, така и за работа со школите за свештеници и друг црковен клир.

Народот до некаде се примирил со создаденото положение и културниот живот врвел релативно мирно до половината на XVIII век, кога умовите на фанариотите ги

опфанала панелинската мегали идеја. Распалено од таа идеја, како што реков веќе, фенерското духовенство си вообrazilo дека треба да го истреби словенскиот елемент од Егејско Море до Дунав. Во нивниот план било да се уништат сите писмени документи и извори кои му напомнуваа на балканското словенство за неговото историско минато и за неговата литература и јазик. И имале извесни резултати од својата работа. За сето време од XV—XVIII век имало Македонци што се посветувале на наука и културна работа, но тие во тоа време дејствувале и се потпишувале како „урум милет“ (Грци). Многу Македонци како трговци оделе по Европа и оснивале големи трговски фирми, но сето тоа било под „урум милет“. Дури и во XIX век нашите курчии од Охрид, живејќи во Лајпциг и Виена, се водат како Грци.²⁶

Во периодот од XIV до XVIII век во разните манастирски библиотеки работеле како писатели, а веројатно и како раководители на библиотеките следните познати лица:

1. Станислав е прв писател во Лесновскиот манастир, 1330 г. напишал кратко житие на Св. Гаврил Лесновски по заповед на егуменот Теодоси. По 12 години Станислав препишал еден минеј и на него забележал: „Великиот воевода Оливер повеле да напишам и јас Станислав напишав“.²⁷
2. Монахот Стефан 1392 г. препишал еден триод за манастирот Св. Теодод²⁸; 3. Инокот Герасим 1409 г. препишал „Диалог на Григорија Велики“ во манастирот Св. Богородица во Скопска Црна Гора.²⁹ 4. Јеромонахот Филимин напишал зборник во XIV век.³⁰ 5. Јеромонахот Никодим препишал евангелие во XV век.³¹ 6. Гјак Дмитар е светски човек, живеел во втората половина на XV век кога во 1460 година охридскиот архиепископ Доротеј повикал голем Собор од архиереи, болјари и народни првенци да се договорат за некои црковни работи. Архиепископот со целиот собор го замолил Дмитра да состави Номоканон на словенски јазик за големата охридска црква, која до тогаш се служела со грчки Номоканон. Дмитар во поговорот на својот номоканон раскажува за разни современи борби на Турците во Албанија и како поради тоа охридскиот архиепископски диоцез пострадал.²² 7. Монах Никола во XV век препишал Зборник за Григори Грк од Костур и за сина му Мануил.³³ 8. Јеромонахот Онуфри препишал некаква книга во XVI в. во Осоговскиот манастир.³⁴ 9. Поп Јован препишувач од XVI век.³⁵ 10. Јеромонах Пахоми во 1540 г. препишал требник во Слеченскиот манастир.³⁶ 11. Јеромонах Висарион во манастирот Слечче во XVI век препишал „Златоуст“ и др.³⁷ 12. Гјакон Силвестар пишувал во XVI век.³⁸ 13. Поп Лазар пишувал во XVI век.³⁹ 14. Јеромонах Калиник

пишувал во XVI век.⁴⁰ 15. Јеромонах Евтими препишал службеник за Поп Димитар во Зап. Македонија.⁴¹ 16. Монах Филип 1563 г. ја препишал книгата Диоптар во Слечче.⁴² 17. Владислав Граматик, родом од Ново Брдо, виден писател од XV век, ученик на Константин Филозоф Костенечки. Живеел и работел најмногу во Жеглиговскиот манастир; составил три големи зборници; го препишал и зборникот Андријанти 1473 г., Житието на Иларион Мегагленски од Патријарх Евтими, житието на Стефан Дечански и др.⁴³ 18. Монах Мардари 1483 г. му помагал на Владислав Граматик во препишувањето на Шестодневот од Јован Екзарх. „Панетириот“ на Мардари имал 86 слова и житија.⁴⁴ 19. Монах Спиридон 1503 г. препишал апостол. 20. Јеромонах Анастаси соработувал со монахот Спиридон. 21. Јерогјакон Силвестар 1538 г. препишал минеј во кратовскиот манастир Пирг.⁴⁵ 22. Пелагонискиот епископ Григори во XVI век ги преводел на словенски јазик проповедите на Дамаскин Студит, со кое дал поттик за составување дамаскини на јазик со многу новомак. елементи. 23. Авксенти, чиновник во Скопската митрополија, 1434 г. препишал апостол во с. Витомирци, Скопско. 24. Јерогјакон Мина 1519 г. препишал триод за црквата Воведение во с. Кучевиште (Скопска Црна Гора).⁴⁶ 25. Јеромонах Калиник пишувал во XVI век. 26. Јеромонах Костадин пишувал во XVII век. 27. Гјак Велко Поповиќ пишувал во XVIII век.⁴⁸

Г. Киселинов

(продолжува)

ЗАБЕЛЕШКИ

1) Ив. Снегаров „Првата б'лгарска печатница“, М. пр., XI, 3—4, стр. 24.

2) Г. Константинов „В'зраждането и Македонија“, стр. 181.

3) Ибидум, стр. 183.

4) Д-р Јован Х. Васиљевиќ, „Просветне и политичке прилике..“

5. Фил. Фак. Скопје, ист. филол. оддел, Год. Зб., кн. 2, стр. 1—151, 1949 г.

6. Ив. Снегаров, „Историја на охридската Архиепископија — Патријаршија“, II, С. 422.

7. Ј. Иванов, Б'лгарете в Македонија, стр. 142—144.

8. Х. Поленаковиќ, „Рукописи библиотеке манастира Св. Климента у Охриду“, 1939 г.

9. ХАН, Рајзе Фон Белград нах Солоник, 1863 г., стр. 88.

10. Д-р Ј. Х. Васиљевиќ „Св. Прохор Пчињски и негова манастир“, Белград, 1900 год.

11. Сборник ВАН, IV, стр. 303—304.

12. Ф. Успенскиј, „О неких славјанских рукописях в Лондоне и Оксфорде, 2—15.

13. Ив. Шишманов, „Студии из областа на блг. възбраздане“, СББАН, XVI, 1916, 164.
14. Натанаил, „Автобиографија“, стр. 12.
15. Ив. Шишманов, „Студии...“, стр. 174.
16. Н. Еничерев, „Воспоминанија и бележки“, Софија, 1907, стр. 320
17. X. Васиљевиќ, „Прилеп и негова околина“, Београд, 1902, стр. 90—94.
18. Martinoff, „Les manuscrits slaves dans la bibliotheque de Paris“, 1858.
19. Б. Цонев, „Слав. ракописи и старопеч. книги в Нар. библотека в Пловдив“, 1920.
20. Б. Цонев, „Опис на ракоп. и старопеч. книги в Нар. библотека — Софија“, Софија, 1910.
21. Б. Цонев, „Слав. ракописи в БАН (СББАН, VI, 1916, стр. 14 и сл.).
22. Макензијева и Ирбиева, српски превод, стр. 85.
23. Г. Шоптрајанов, „Библиотека“, стр. 124.
24. Шоптрајанов, ибидум.
25. М. Дринов, Сочинеција, II, стр. 497.
26. D. „Točkov, „Studien uber Rauwarenhandel...“, Heidelberg, 1900.
27. Јб. Стојановиќ, „Записи и надписи“, 1, 31.
28. Ив. Снегаров, „Историја на охр. Архиепископија“, II, Софија, 1932, стр. 310—318.
29. Јб. Стојановиќ, ибидум, II, 177.
30. Ст. Симиќ, „Историја кратовске области“, стр. 200—204.
31. Ив. Снегаров, ибидум, стр. 310—318.
32. Јб. Стојановиќ, ибидум, I, 98—102.
33. Ибидум, I, 332.
34. Ибидум, II, 4276.
35. Ст. Симиќ, ибидум.
36. Јб. Стојановиќ, ибидум, I, 501, 502.
37. Ив. Снегаров, ибидум.
38. Ст. Симиќ, ибидум.
39. Ибидум.
40. Ибидум.
41. Јб. Стојановиќ, ибидум, II, 4268.
42. Ив. Снегаров, ибидум.
43. Ибидум.
44. Ибидум.
45. За лицата бр. 19—21 види Снегаров, ибидум.
46. За лицата бр. 22—24 в. ибидум.
47. За лицата бр. 25—27 в. Ст. Симиќ, ибидум.
48. Ст. Чилингаров, „Возбраздане чрез читалиштата“, (Б'лга-рија 1000 години, С., 1927, стр. 665.

НЕШТО ЗА БИБЛИОТЕКИТЕ НА ШАПКАРОВ И ПРЛИЧЕВ

Во 1950 година, во Охрид, се пронајдени некои остатоци од библиотечните фондови на нашите преродбеници Кузман Шапкаров и Григор Прличев. Во Шапкаровиот фонд има повеќе од сто книги, а во Прличевиот фонд околу 30 книги (но богат со ракописни материјали).

После толку години, после толку перипетии во животот на тие наши преродбеници и после толку настани во Македонија, откриени се ценни, многу ценни документи за нашата историја. Каква среќна случајност!

Шапкаровата библиотека била запазена од старото охридско семејство Групчеви, за кое семејство пишува Прличев во својата „Автобиографија“ (I); семејство тесно поврзано со историјата на просветата и сите борби на нашиот народ, особено во Охрид и охридско. Со ова семејство меѓудругото речено, се во роднински врски како Шапкаров така и Браќата Миладиновци. Оваа индикација не ја правиме случајно, а во врска со разгледувањето на наследството од библиотеките на Шапкаров и Прличев, кое е од историско и политичко значење.

Пронајдените книги во овие два фонда, а да не зборуваме за пронајдените ракописи во нив, се такви материјали за проучување делото и животот на Шапкаров и Прличев, кои ни откриваат и некои важни и неизјаснети моменти од односите на истите со преродбениците-маченици браќата Димитар и Константин Миладиновци. Тие два библиотечни фонда претставуваат важна страница и за историјата на нашето архивно и библиотечно дело. Во нив, покрај тоа што се сретнуваме со споменици од историјата на нашето просветно и училишно дело, се среќаваме и со важни сведенија за врските на Шапкаров и Прличев со некои значајни личности и настани во средината и втората половина на XIX век во Македонија и надвор од неа. Особено на значајни историски личности од соседните славјански земји, со преродбенците на Србија, Хрватска и Словенија. А покрај тоа и со некои напредни личности од западните земји, непознати до сега директни и индиректни врски.

Првиот впечаток од тие два библиотечни фонда е тој, што во нив најзастапени автори се директно поврзаните со професијата на нашите преродбеници Шапкаров и Прличев, т.е. со педагошка литература (разни помагала од дидактиката и методиката, од општата историја на воспитанието и образованието во сета негова ширина), што претставува из-

ворно градиво во историјата на педагогиката во Македонија до првата деценија на XX век.

Во овој напис ние ќе дадеме краток преглед само на еден мал дел од книгите во библиотечните фондови на Шапкарров и Прличев, кој треба да ни послужи како увод и на една подоцнешна анализа на тија два фонда, со оглед на библиографиите на Шапкарров и Прличев.

Во Шапкаровиот фонд најголем дел од книгите се учебници или методски помагала (разни упатства за буквари, методици на странски јазици, речници — на турски, француски, грчки и германски јазици — меѓу кои: „Словница хрватска“, „Илирска словница“ и други). Најголем број од учебниците се или од руски, или од србохрватски автори. Меѓудругото најзастапени учебници се од книжарниците на бугарското книгоиздавачко претпријатие Христо Данов и извесни познати грчки книгоиздателства во Солун, Атина и Цариград. Прави впечаток дека повеќето од изданијата на Данов се превод од руски или компилации. Такви се, напр. учебниците на В. Манчев (кој бил учител во Прилеп, Битола и Велес): „Сеопшта историја“, „Богослужение“ и други.

Интересно е да се одбележи, меѓудругото, дека на Дановите изданија стои: „Христо Данов, Софија, Пловдив, Велес, Прилеп и Солун“, кое ни зборува за учебничката мрежа на таа издавачка куќа, односно за книжарниците на таа куќа кои соопштествувале по тоа време и во Македонија (1870—1880). А покрај тоа во еден од главните градови на Македонија, Битола, тоа издавачко претпријатие нема своја книжарница, односно клон! Веројатно за тоа што тамо по тоа време имало развиена книжарско-издавачка дејност, поврзана со Солун и некои печатници кои постоеле во самиот град или во странство. За тоа немалку ни зборува фактот, например, дека во крајот на XIX век во Битола се печатат наши книги како изданија на „Битолското народно училиште“, меѓу кои воглавно преводи од класични дела, како Силвио Пелико, издаден кон 1890 година по превод од познатиот македонски патриот.

Најзастапените во библиотеката на Шапкарров учебници се Икономовите (читанка за I, II, III и IV одделение за народните училишта). Тие учебници, учебниците на Наумов, Букварот на Батандијев и неговата читанка, како и много други прирачници по сметање, географија, цртање и рисување, се издадени во Солун при К. Г. Самарџиев. Самарџиево издание има и физика за прогимназиите и гимназиите.

Од особен политички и историски интерес се учебниците на македонски јазик, издавани во Солун од Браќа Шапкаррови уште во 1869—1874 година. Тука се „Букварчињата“ на

Кузман Шапкарров, „Мајчин јазик“ (I и II дел), прирачникот по географија, Христијанско учение и други.

Во доста голем број се застапени и руски автори, кои претставуваат особен интерес за тогашните наши школски проблеми. Исто така преставува важен библиографски интерес и за нашето библиотекарство. Тоа се прирачниците по алгебра на В. Золотов, Земјописанието на Смирнов, Ботаниката на М. Варава и Математиката на А. Малинин и Буренин. Сите овие помагала се издадени во Москва 1884—1885 година. Повеќето од руските прирачници се по превод од Благовев.

Покрај речниците на турски јазик се најдуваат на турски јазик и неколку читанки за елементарна настава, еден превод на Библијата, два тома од Коранот и други книги од важно библиографско значење.

Не се без значајна вредност и два превода на Светото писмо, едниот превод на Неофит Рилски а другиот на Вук Караџиќ. Тој на Рилски е од 1840 (Смирна), а тој на Вук Караџиќ од 1873 (Виена). Од Светото писмо има и хрватски превод („Свето писмо старога и новoga увита“, превод од италијански, печатено во Венеција).

Во Шапкарровата библиотека се најдуваат и неговите зборници, издадени во Софија од Министерството за просвета на Бугарија. Тие имаат важност и како библиографска реткост и како историски документ, бидејќи кон нив има правени извесни саморачни дополненија од Шапкарров (по материјалите од охридско, по обичаите при погребението и други).

Измеѓу постарите печатни книги во Шапкарровата библиотека се среќаваме и со „Зорница“ од 1866—1870 (Цариград), и со „Б'лгарски книжници“ од 1858 (Цариград).

Поважните србохрватски автори во Шапкарровата библиотека се: Др. Фрањо Рачки, Лазо Зубан, Ѓ. Милетиќ, А. Мазураиќ, К. Шмид, Т. Митровиќ („Животот на Зрински“), и други. Тие србохрватски дела се печатени во ——— половина на 19 век, во Загреб, Белград, Нови Сад, Крагуевац и Виена.

Српската педагошка литература е застапена со неколку методици за основните училишта: „Српска граматика“, „Српска методика“, „Земјоделеие“, изданија од 1851—1853.

Француски учебници и прирачници има неколку: „Раководство по шкетоводство, банкерство и бурсата“, „Методика по француски јазик“, учебник по француски јазик на Др. Плетз, единствен признат службено учебник по тој јазик во тоа време во Македонија. Има и други помалу важни прирачници по француски јазик, постари (1840—1858).

Библиотеката на Шапкарев има поголем број грчки книги: учебници, литературни творби, граматика и христологијата кои ќе бидат опишани на друго место.

Сите тие богати за нашата историја источници не се испрпуваат со нашиот опис. Има и нешто поинтересно во тие библиотеки. На прво место содржината на тие библиотеки, во врска со односите на нашите преродбеници кон странската литература, а особено врските со најпрогресивните претставители на славјанските земји од северо-запад и исток.

Случајни ли се при Шапкарев изданијата на Светото писмо превод на Вук и Неофит? Не се случајни како што не е случајно ни името на Штротмаер во врска со Миладиновци. Тоа се документи кои датираат токмо во времето на најголемите превирања во однос на јазиците при некои славјански народи на Балканот. Тоа важи за историјата на српскиот јазик и правопис, за бугарскиот подоцна, а особено за опитите на Шапкарев, Прличев, Македонски и др. кои веќе кај нас го постават многу оштро тоа јазично прашање. Тоа важи и за другите книги покрај тие за Вук и Неофит. Тука е голем дел и од историјата на нашите борби против сите домогнувања за асимилација на нашиот народ. Значи ни издавачките претпријатија и местата каде се печатени тие книги, и нивните автори не се случајни. Сите тие индикации се важни за нашата историја, за врските на нашите преродбеници со сите тие луѓе и земји.

Прашањето за патиштата по кои се стигнати тие книги кај нас, кој ги собирал тие книги, како допаднале кај Шапкарев, дали бил тој во некакви врски со преродбеници од блиските земји, како и некои други. Односите на Шапкарев со Миладиновци, Прличев и други наши учители од тој период ќе не доведат до многу сведенија за животот на нашите народни учители. Тие ќе дополнат некои празнини кои денеска предизвикуваат спорови во нашата литература и народна историја.

Во врска со наследството на Шапкарев и Прличев е од важност и прашањето за сопственоста на некои книги, па и на некои ракописи во тие библиотеки. Сето тоа води и кон библиотеката на Миладиновци. Кој е наследникот на книгите на Миладиновци? — Нашите преродбеници кои патуваат на исток и запад и во своите врски диктирани од виши идеали, за кои ги дадоа и своите животи? Тие пишат и печатат свои творби кои се израз на нивниот патриотизам, и на нивната култура.

Кога е збор за тоа кој ги наследува книгите на Шапкарев, јасно дека тоа се Групчеви што ја запазиле, како по роднинска и политичка линија. Тоа е важно за свеста кај нашиот

народ и во однос на нашите заслужени учители. Тоа важи повеќе и за наследството на Прличев, љубоморно чувано од единствената жива директна наследница на Г. С. Прличев. Но прашањето што е запазено при Прличев и Шапкарев од библиотеката на Миладиновци ќе треба да се проучува.

На прво место ние сметаме дека сите оние книги што датираат до смртта на браќа Миладиновци, значи до крајот на шеесетите години од минатиот век, се сопственост на Миладиновци. Аргументот би бил површен, ако немавме други сериозни факти за нашето мнение. Така напр. при Шапкаровото наследство меѓу ракописните материјали ние наоѓаме два учебника напишани на грчки јазик од Димитрија Миладинов. Тие два ракописи од 1840—1845 г. претставуваат елементарни методички (прирачници) по математика и христијанско учение, тие што му служеле во работата на Димитар како учител во Охрид, Прилеп, Кукуш итн. За тие прирачници или за слични помагала споменува и Прличев во своите спомени за Д. Миладинов, (тие два учебника претставуваат интерес од гледиштето на нашата школска историја и практика. Денес ракописите се наоѓаат во Државната Архива на НР Македонија во Скопје.

Како можеме да ја утврдиме сопственоста на тие ракописи и нивниот автор? Тоа е прашање решено од самиот Шапкаров. Така, на првите страници од ракописите, во десниот агол, стои напишано со побледо мастило од тоа со кое се напишани ракописите, а и калиграфски нема никаква сличност со ракописот на „новиот сопственик“. (Читаме: „Козма А. Паскалиос Охрида“, на грчки). Сравнивањето на ракописите е овозможено и со потписот на Димитар Миладинов на една книга од неговата библиотека). Потписот е ставен на една книга од Волтер, види наш факсимил).

Овој факт не води кон неколку заклучоци. На прво место кон тоа за културата и дејноста на Д. Миладинов имајќи предвид времето во кое е издадена и читана таа книга. (Волтеровите дела се настолна книга на најпрогресивната интелигенција кај нас). Второ и присатноста на книгата во библиотеката на Шапкарев или Прличев го потврдува мнението дека нашата интелигенција од втората половина (па и првата) на XIX век е многу напредна, со широки познанија на историјата и културата на Запад, таа на Грција, без да зборуваме и Русија, и нејзиното прогресивно наследство кај нас.

Сега би сакал да заклучам за Шапкаревата библиотека и за важноста на истата за нашата културна историја. Навистина таа претставува прекрасен материјал за запознавање со врските на нашите народни учители од минатото со најпросветени личности од историјата на соседните

народи, со Запад, а особено со нашите врски со руската наука, литература, филозофија и педагогија. Доволно е за тоа да обрнеме внимание на некои попознати учебници. По признанието на самите издавачи или автори, учебниците што се застапени во нашите училишта, претставуваат преводи или компилации од учебници на најголеми педагози во Европа. Доволно е да споменеме дека нашите први буквари и први читанки се пишуваат по тие на Константин Ушински, основателот на руската научна педагогика, на Дистервег или Песталоци.

Сето тоа ни дава право да го подвлечеме значењето на ова богато наследство запазено благодарение свеста на нашиот народ.

За библиотеката на Г. С. Прличев

Би сакал да се запрам кратко на библиотеката на Прличев. Ако помалобројна од таа на Шапкарев, таа претставува особен интерес за историчарот на литературата и јазикот, како и за оние што се интересираат за грчкото влијание кај нас во XVII и XIX век.

Библиотечниот фонд на Прличев претставува и една друга особеност. Тоа се многубројните материјали кои ги оставил Прличев во наследство за сите оние што се интересираат за методите на научната работа на Прличев, како при неговата желба да напише „општеславјанска“ граматика, така и при студијата на класичната литература.

Фондот претставува особен прилог кон јазичната проблематика, како и кон историјата на литературата. Од книгите на Прличевата библиотека гледаме каков свет го опкружувал нашиот поет и учител, неговата култура и ерудиција. Сите поети на светската класика неговите современници — големите учители на Прличев: Виргилиј, Тасо, Ариосто, Фенелон и Данте малку се разликуваат од поголемиот дел на такви книги при Шапкаров, затоа не ги читаме.

Учебниците од библиотеката на Г. С. Прличев

Кога станува збор за најинтересното во библиотеката на Прличев ние се враќаме кон маргиналиите. Тоа се дејствително документи кои го одразуваат целиот живот и дело на Прличев. Маргините се еден од највидливите документи и за пословичното трудољубие на Прличев. Тие три различни по јазик преводи на Илијадата, неговото продлабочување при изучувањето на некои славјански јазици,

изразното богатство во тие преводи, сето тоа ќе го најдеме на страниците на тие неколку запазени книги од библиотеката на Прличев. Еден пример ќе биде доволен да ја потврди таа наша теза: на една „Илијада“, на латински во едно германско издание од педесетите години на минатиот век, се среќаваме со повеќе од илјада маргинални белешки. Ова важи и за француските текстови на истата книга, како и за рускиот превод од Гнедич.

На крај ќе забележиме и нешто што не враќа кон проблемот за наследството од Миладиновци. Прличев познава многу јазици. Тоа не е ништо ново, особено ако се има предвид ракописниот дел од материјалите пронајдени во 1950 година, како и од преводите што ги прави Прличев на италијанските поети итн. Но едно е чудно: од каде се дојдени во библиотеката на Прличев некои фрагменти од најреволуционерен карактер (од историјата на Русија), т. е. некои материјали издавани во Лондон од емигрантскиот Руски Комитет, на чие чело стои Херцен? Има ли тоа врска со Прличевите политички разбирања, со неговата идејност, со некои негови познанства со Руси или други претставители на револуционери на Запад? А може би тие документи се наследени од Прличев од некои македонски интелектуалци кои живеат во Русија, или некаде на Запад? Може ли да бидат сопственост на Константин или на Димитар Миладиновци? Ете ги прашањата на кои би требало да одговори една утрешна студија за тие библиотеки.

Во една од идните статии, ние ќе се опитаме да дадеме повеќе светлина на овие прашања од животот и делото на Шапкарев, Прличев. Може би тоа ќе биде и патот по кој ќе можеме да се доближиме до некои истини во врска со идеите на браќата Миладиновци, како и на некои нивни современници, наши преродбеници.

Д-р Кирил Камилев

ДЕЈНОСТА НА ОХРИДСКОТО МЛАДИНСКО ДРУШТВО „СВ. КЛИМЕНТ“ (1885)

За библиотеката на Друштвото и на Нижата гимназија во Охрид

Во средината на XIX век училиштата и читалиштата во Македонија се единствените народни институции во Македонија кои ја шират просветата и културата меѓу народот. И околу нив кон крајот на истиот век започнуваат да се организираат тајни револуционерни групи, чија

основна цел беше будење на свеста кај народот за борба против политичкото економското и духовно ропство во Турција. Со таа цел во 1885 г. било организирано и младинско-ученичко друштво „Св. Климент“ во Охрид. За неговото формирање еден од оснивачите, Андон Кеџкаров, вели:¹

„За време на распустот 1885 г. по иницијатива на учителите: Никола Пасхов, Јоаким Дереванов, Аргир Маринов, Атанас и Христо Маџкаров, со возрастните ученици од Солунската гимназија: Андон Кеџкаров, Иван Лимончев и Лев Огненов (ученик на Роберт колеж) и со граѓаните: Климент Заров, Климент Шуканов, Климент Малезанов, образуваа ученичко друштво „Св. Климент“.

„Дејноста на тоа друштво беше просветно-благотворително и да дејствува за обединувањето на црквените настојателства со училишните настојателства во едно општо црквено-училиштно настојателство, во корист на учебното дело во градот. Неколку членови на тоа друштво: Климент Заров, Климент Шуканов, Никола Чудов, Јоаким Дереванов, Атанас и Христо Маџкарови, Иван Лимончев и Андон Кеџкаров, образуваа таен револуционерен кружок по повод Законот на фарииите (Рифатрашовите реформи), за да се преследуваат, убиваат и фаќаат разбојниците (Турци и Арнаути), кои во тие години особено се движеа по селата и патиштата. Во куќата на Климент Заров наброените личности на 20 јули 1886 год. пред евангелие, крст и долга сабја по еден се заколнаа дека ќе служат на татковината и засега го восприемаа следното: а) да ги организираат доверените лица по градот и селата, б) да ги преследуваат по селата разбојниците: Таир, Толо, Билан Баласе, Карабаджикот и нивните јатаци, в) да го советуваат населението во никој случај да не оди во турските судилишта, судбените дела да се исполнуваат од арбитрите, г) во секое село да се отворат училишта, како и свештениците да не се менуваат, по можност секое село само да си го издржува училиштето“.

Оваа група собрана околу друштвото „Св. Климент“, неколку месеци ја испитуваше положбата на училиштата во околицата на Охрид. Нив најмногу ги мачеше мислата како ќе ги снабдат училиштата со потребните учебници, помагала и литература за нивните библиотеки. Веднаш по направената посета по околните села за таа цел го испратија Климе Заров во Софија (јули 1886 г.). Андон Кеџ-

¹ „Претечите на револуционната организација во Охридско“ од Андон Кеџкаров „Илинденска илустрација“ год. VIII, кн. I, стр. 11, София, 1936 година.

каров вели²: „За материјални средства за издршка на училиштата решивме да го испратиме Климент Заров во Софија да образува друштво, од охридани и тоа друштво да помага за издршката на градските и селските училишта“.

Раководството на друштвото „Св. Климент“ го испраќа со истата задача и во Белград Климент Заров во месец септември 1889 год.

Како дошло до испраќањето на пратеникот од друштвото во Белград зборуваат документи пронајдени од Државниот архив на НР Србија.³ Во учебната 1888—1889 г. се префрлени 17 ученици од Солунската гимназија во Белград, меѓу кои се наоѓале и четири ученици од Охрид: Димитрије Поповиќ, Владимир Бојациќ, Димитрије Пирузевиќ и Никола Герасимовиќ, кои станале стипендисти на Друштвото „Св. Сава“. Може да се претпостави дека овие ученици за време на летниот распуст се вратиле во Охрид да го проведат кај своите родители каде дошле во контакт со своите другари, членови на друштвото „Св. Климент“. Како резултат на таа средба меѓу пристигнатите ученици од Белград и членовите од охридското друштво последувало решението да се прати еден претставник од името на друштвото во Белград, со цел да се поврзе со друштвото „Св. Сава“ и останалите културни и благотворителни друштва во Белград. Бил испратен Климент Заров. Оваа врска на Климент Заров со друштвото „Св. Сава“ му послужила да биде упатен до Министерството на просветата и црквените работи, со предлог да се подарат на Друштвото „Св. Климент“ книги по приложениот список. Писмото гласи.⁴)

**Господину Министру Просвете и црквених послова
Поштовани Господине!**

Потпишаного, испраћеника са стране гјацког друштва „Св. Климента“ у Охриду (у Македонији), основаног 1885 г. услед несталне помоћи бугарског екзархата око издржавања наше Ниче гимназије, са узвишеном циљу: да се само поменути школа издржава, друге где буду затребале школе у нашој отаџбини отвара и да олакшава и даје могућност бедним ђацима за изобразење после тригодишњег тумарања по Балканском полуострву се позирам од поменутог охридског друштва до свију родољуба и наукољуба за езегодну доброволну

³ „Илинденска илустрација“, год. VIII, кн. I, стр. 11, 1936 год.

² Архив Н. Р. Србије, М. П. А. 1889. ф. XXVIII — 206.

⁴ Архив Н. Р. Србије — Министерство на просветата — 1888 г. ф. XIX — 46.

и привремену помоћ, блага нада на патриотски и братски одзив довела га и овде код наше браће Срба.

Дошавши ту потписати, као најпрећу дужност сматра да упозна поменуто ђучко друштво са др. „Св. Саве“ чија је племенита циљ просветно да помаже браћи Србима у невољи и ропству и да њега замоли за помоћ новчану и у књигама за друштвену библиотеку. Друштво „Св. Сава“ ни мало не обазирало се на данашњу каквоћу наших школа у Македонији, него свесно у узвишеном задатку свом решило је на основу подате им молбе и упономоћних докумената да помогне са књигама. Али почем то не располаже свима овим књигама од којих наша друштвена библиотека не оскудева, то принуђени се нађемо да се к Вама обратимо, Господине Министре⁵, с поштом молбом да будете тако добри према нашем друштву, према његовој библиотеци, а највише према нашој омладини, да изволите наредити надлежном месту како би ни се оне књиге дали које већ по доступном садржају свом за у Турску изабрали и засебном списку износили.⁶)

У пуној предходној нади да ће Господин Министар својим урођеним жељама око просвете и братском љубављу према његове еднокрвне браће у невољи и ропству у Охриду ову нашу понизну молбу удовлети и тиме дати могућност да зора просвете на нашем матерњем језику српском код нас продре, узимам ту велику част да га уверим и одличном поштовању како посласега ме друштва, тако и његовог испраћеника и у знак велике захвалности да поклоним израћењу од мене у поменутом ђачком друштву поклоним карту лепе наше домовине Охрида.

13.-ог 7/бра (септембра) 1889

у Београду

Ваш понизан:

Климентије Заро

испраћеник др. „Св. Климент“

5) Овој документ до Министерот на просветата и црковните работи на Србија, како и многуте други слични документи од нашето минато, исто така ни зборува за стремезот на нашите револуционери — просветители за внесување што повеќе просвета и подигнување свеста кај народот за организирана национал-револуционерна борба во Македонија. За таа цел, се разбира, најприродно се обрнувале за помош, пред се, до соседните слободни славански земји, неправедки особена разлика во своите чувства кон ние. Слични документи покасно биле користени највулгарно од кликите на балканските дворови во нивните аспирации кон Македонија.

6) Списокот на овие книги, како интересен историски документи го прилагам при крајот на овој напис како засебен прилог.

Од наведените зборови од Андон Кеџкаров, како и од писмото на Климе Заров се гледаат стремежите на друштвото „Св. Климент“ за ширењето на просветата, преку литература која им било полесно да ја набават од соседните славјански земји.

Додека македонската интелигенција ги користи своите врски со соседните славјански земји со цел да ја шири просветата и ја буди свеста за национално ослободување (како што се гледа и од писмото на српското Министерство за просвета), одговорните фактори на српската држава сметаат дека секаква помош на македонскиот народ треба да ја засили нивната пропаганда во Македонија.

На прашањето од друштвото „Св. Сава“ дали предложените книги можат да се подарат на охридското друштво, српското Министерство за надворешни работи во одговорот го вели следното:

„Министарство иностраних дела мислења је да Климентију Зару из Охрида треба дати све књиге које је тражио у приложеном списку. Што веќе број књига српских у Македонији, задатак је наше пропаганде на првом месту. А овим даром, што би ја Министарство учинило охридском друштву „Св. Климента“, отворила би се широм врата и осталој нашој књижевности мимо школске“.⁸⁾

30 септ. 1889
у Београду

По наредби
Министра иностраних дела
Секретар
В. Карић

Културната дејност на ова Друштво има големо значење за ширењето на просветата во охридско со набавување литература за Нижата гимназија и неговата библиотека.

Климе Памбазовски

**„ПРИЛОЖЕНИЕ: СПИСАК ИЗАБРАНИХ КЊИГА“ СО КОЕ
ОХРИДСКОТО МЛАДИНСКО ДРУШТВО „СВ. КЛИМЕНТ“ (1885)
ГИ БАРАЛО СЛЕДНИТЕ КНИГИ:**

Реден
број

комада

1. Азбука. На великом табаку у два комада везана у едно-
ставном платну.	2
2. Граматика српска — Ж. Г. Симића — II издање	5

¹⁾ Подвлекол К. Ц.

⁸⁾ Архив Н. Р. Србије — Министерство на просветата — 1889
год. Ф. XXVIII — 206.

3. Приче Христове. Јеврема А. Илића.	10
4. Рачуница. Прва свеска за I и II разред.	5
5. Рачуница. Друга свеска за III и IV разред.	5
6. Хемија са 156 слика Раше Милошевића	2
7. Алгебра. По Халерштајну, Д-р Ашенборну, написао Ра- дован Пејић.	2
8. Ботаника у сликама. Јосиф Пецић	1
9. Ботаника са 390 слика. Ђ. Козарац.	1
10. Геометрија. Прва књ. планометрија. С. Р. Стојковић	1
11. Геометрија. Стамаријовића.	1
12. Геометрија. Ј. Шпанић.	3
13. Граматика грчка Д-ра Јована Туромана.	3
14. Граматика латинска Д-ра Јована Туромана.	1
15. Граматика немачка I и II део. Мита Живковића.	3
16. Граматика старог словенског језика Ст. Новаковића.	1
17. Граматика француска. Француска I — Наука о речима итд. Француског језика у школи и ван школе метода Х. Олен- дорфа I и II књига	2
18. Зоологија Ђ. Козарац.	1
19. Зоологија са 523 слика Јосифа Пецића.	1
20. Историја света. I, II и III део Д. Аловајски.	5
21. Катихизис. Простанији за учећу се младеж.	1
22. Минералологија. II издање са 155 слика Ј. Пецић.	1
23. Митологија грка и римљана — Ј. Франт Саска.	1
24. Настава у геометричком цртању. Дерока.	1
25. Наука о геометриским облицима. Мико Петровић.	1
26. Познавање човека са 47 слика. Љубомир Мирковић.	3
27. Припреми за грчке облике Д-р Јован Туроман.	3
28. Примери за латинске облике. Стеван Лекић.	1
29. Речник латински-српски. Јован Ђорђевић.	1
30. Речник француско-српски три дела на А. Петровић.	1
31. Реторика. Ђ. Малетић.	1
32. Синтакса француска I и II део Ж. Недељковића.	3
33. Синтактички задаци. Јован Туроман.	3
34. Синтаксички задаци. II издање I део. Јован Туроман.	1
35. Стериометрија по Д-ра Сандорфеју, Ст. Марковић.	1
36. Теорија прозе осветљена примере. Влад Вујић.	1
37. Тригонометрија по Д-ру Сандорферу. Ст. Маринковић.	1
38. Физика, експериментална. А. Гануа. Св. Д. Видаковић I и II књига	2
39. Флора, околина Београда, Д-р Јосип Пандић.	1
40. Читанка латинска.	1
41. Читанка немачка, прво. Ј. Мајзлер.	1
42. Читанка славенскг језика IV издање	1
43. Читанка српска књига III. Свет. Вујовић.	1
44. Богословије догматично.	1
45. Граматика руска. Јаков Ј. Павловић.	1
46. Историја хришћанске цркве. Никола Гр. Живковић.	1

47. Реторика опита. Владимир Буљић.	1
48. Читанка руска. Јаков Ј. Павловић.	1
49. Упутства — Никола Протосинђел.	1
50. Устав црквени, кратки. Никола М. Трифуновић.	1
51. Црквено пјеније, празнично. Друго издање.	1
52. Црквено пјевање осмогласник. Треће изд. Н. М. Трифуновић	2
53. Логика Петра Радуловића.	1
54. Методика Д-ра Фридриха Дитеса, Милорад П. Шапчанин	1
55. Наставни планови — службено издање	1
56. Познавање домовине. По Ф. Хардуру, Б. Шлотербеку, д-р Финлеру, Милорад П. Шапчанин.	1
57. Теорија педагогије, Фридрих Дитес, М. П. Шапчанин	1
58. Упутство за предавање буквара у вези с очигледном на- ставом. Никола Ђ. Вукићевић.	1
59. Упутство у практичном рачуну за учитеље почетних школа I дио. По методи Грубовој, Симо Милојевић.	1
60. Физика, Никола Ј. Петровић (са 50 дрворез-слика)	4
61. Алгебарска анализа, књига I и II. Д. Нешић	1
62. Аналитичка класификација метала по А. В. Хофмана — С. М. Лозанић.	1
63. Аналитички и синтетички преглед животиња у Краљевини Србији. I и II дио. Д-р Л. Ђ. Дочић.	1
64. Архитектура. Амилијан Јосимовић.	1
65. Важност казненог закона Ј. Ђ. Аванумовић.	1
66. Геолошко развиће животиња А. Гадрија.	1
67. Демостенова беседа. Ј. Туроман.	1
68. Законик Димитрија Матића, II част, II одељење III част.	1
69. Законик о јемству §§ 827—876 од Ђорђа Павловића. Друго издање.	1
69. Звезда на небо независне Србије. Ђ. М. Станојевића	1
70. Земљомерство са XXXIV литографисаних таблица од Миха Петковића.	1
71. Извод из политичке економије. Ч. Мијатовић.	1
72. Институција Јустинијанова Мих. М. Радовановић.	1
73. Институција Јунистијановог римског права. Рајко Лешанина.	1
73. Историја индуктивних наука од Вевела, Влад. Ђорђевић.	1
74. Историја облика српскога или хрватскога језика од свр- шетка XVIII века. Ђ. Даничић.	1
75. Историја опште књижевности Д-ра Јована Шерл, књ. I и књ. I и II и III — Стојан Новаковић.	1
76. Истоија свеопшта I књ. — Источни народи. П. С. Срећковић	1
77. Историја философије по Д-ра А. Шлегверу — д-р Ди- митрије Метић. I и II део.	1
78. Јестественица за ученике велике школе д-ра Јосифа Па- нича. I и II део.	1
79. Кратки преглед хармоније у свету. Милан Кујунђић.	1
80. Пронографија Јована Драгошевића.	1
81. Логика, I, II и III део А. Васиљевића.	1

82. Мере висина Михајла Петковића.	2
83. Математика виша Пајо Миљковић.	1
84. Механика — Љубомир Перић. Прва и друга свеска	1
85. Меторене мере, Димитрија Нешић.	1
86. Минералологија исторографска Јована Жујовића.	1
87. Начело више математике, I, II и II део Емилија Јосимовић.	1
88. Наука о биљној хелијици, Војислав Ђорђевић.	1
89. Наука о државном газдинству, Чедомир Мијатовић.	1
90. Основе рачуна М. Ј. Андоновић.	1
91. Основе српског или хрватског језика Д. Даничић.	1
92. Основне црте равне и стеричне тригонометрије Е. Јосимовић.	1
93. Перспектива, Димитрија Стојановић.	1
94. Постанак фела Н. М. Радовановић.	1
95. Практична геометрија. Е. Јосимовић.	3
96. Психологија А. Васиљевић.	1
97. Садашњи резултати у кинематици, Љубомир Клерић.	1
98. Система народне привреде, I и II део. Владимир Јовановић.	1
99. Филозофија права Јована Филиповића.	1
100. Хемија С. М. Лозановић II део II издање.	1
101. Хемијска технологија I и II део С. М. Лозановић.	1
102. Хигијена I и II и I и II део Д-р Јована Валента.	1
103. Вођ к физикалном земљовиду Европе.	1
104. Земља на којој живимо.	20
105. Мале хирургиске услуге Д-р Аћим Медовић.	5
106. Наука о земљоделству Д-р Ђорђе Радовић.	1
107. О дифтеритичној вратобољи, Д-р Илија Огњановић .	20
108. Постанак фела М. Ј. Радовановић.	1
109. Мапа Европе, израђена по Видовој системи масним бојама. У великом формату.	1

НЕКОЛКУ ПРОБЛЕМИ ОД РАБОТАТА НА ГРАДСКИТЕ И СЕЛ- СКИТЕ БИБЛИОТЕКИ*

Во напорите на државните органи, политичките и друштвените организации во подигнувањето на културното, општообразователното и стручното ниво на народот посебно место и грижа им припаѓа на градските и селските библиотеки. Нашиот економски и друштвен развој сериозно ја наметнува потребата од организирана и систематска работа на народното просветување и во врска со тоа, потребата за многу пошироко и поголемо користење на книгата.

Према сегашната состојба во поголемите и помалите библиотеки нарочно оние на село и библиотеки на друштвените организации и претпријатијата, би можело за голем број од нив да се каже дека не го нашле своето место и дека со обзир на состојбата и односот према нив не можат да ја имаат онаа ролја во народното просветување која денес треба да ја имаат. Во многу места сериозен е проблемот како да се упатат луѓе во библиотеки и како да се навикнат да се користат со книгата.

Карактеристични црти за најголем број библиотеки е нивната запустеност, недоволна материјална основа, слаба внатрешна организација и обработка на книгите и, во поголем број случаи, не стручен кадар. Осем тоа, не по-

стојат законски прописи кои би ја регулирале положбата на библиотеки, и материјалните средства се доделуваат случајно и несистематски. И покрај тоа, еден број градски, односно околски библиотеки иако има слабости (недоволен фонд книги, слаб кадар, несреденост, неугледни простории) постепено го освојуваат од ослободувањето до денес своето место во културниот живот на градовите, околските центри и, може да се каже (иако не на секаде), освоија за себе право на постоење.

Сосема друг е случајот со селските библиотеки. Голем број постои само на хартија. Често се работи само за ормани на книги кои ги „чува“ некое лице. Заради слабата грижа, книгите се разнесуваат и растураат, со што постепено се смалува книжниот фонд.

Што се однесува до библиотеки на друштвените организации, тие имале ред реорганизации (приклучување кон градска б-ка или спојување на две б-ки во една), и тие се во поголем број случаи запустени, во нив нема организирана работа не добиваат скоро никакви средства, така што

*) Од „Комунист“ бр. 6—7/1955 г.

фондот на книгите не се наголемува.

Према податоците најголем број посетители на градските библиотеки се ученици. Заради тоа библиотеките се деломично ориентирани кон набавка на ученичка лектира, со што прилично се запоставила пропагандата на книгата меѓу возрасните. Ова доаѓа од тука што кај нас во поголем број случаи се запоставени школските библиотеки и што не се во можност да им стават на располагање на учениците сета онаа лектира која им е неопходна во совладувањето на школскиот проблем. Видејќи е многу актуелно прашањето за средувањето на школските библиотеки, би било потребно народните одбори за таа цел, а према своите можности, да обезбедат потребни материјални средства.

И покрај големиот број градски и селски библиотеки воопшто земајќи го големиот број книги во нив и, може да се каже, посебно, нема погодни и актуелна литература. Со обзир на слабите материјални средства, голем број градски и селски библиотеки не се во можност редовно да набавуваат нови изданија и на тој начин да го наголемуваат својот книжен фонд. Заради тоа работата во некои селски библиотеки наполно замрела, каков што е напр. случајот во некои села во Словенија, каде библиотеките не работат бидејќи сите книги се прочитани. Иако нема организирана соработка и координација меѓу библиотеките во околината, меѓусобната размена на книги веќе не се врши. Така порано, иако не насекаде, се вршело средување на град-

ските и селските библиотеки; одделувани и исфрлувани се оние книги кои со својата содржина не одговараат за потребите на соодветното место. Затоа би било потребно на градските и селските библиотеки да им се помогне да се средат и ги задржат оние книги кои одговараат на нивните потреби, а останатите разменат, ги елиминираат или отстапат на библиотеките на кои им се потребни.

За голем број библиотеки, а нарочно за библиотеките на село како и библиотеките при друштва, организации, карактеристично е да се тие слабо или скоро никако материјално не обезбедуваат, што доведува до тоа да не се во можност да се снабдуваат со актуелна литература, нити можат да ја набават во доволен број, што се одразува многу негативно врз нивната работа. Иако е, гледана како пелост, положбата во последно време нешто поарна, може да се каже дека народ. одбори и организациите не го разбираат доволно значењето на градските и селските библиотеки и за нив, одвојуваат многу мали парични средства. Факт е дека скоро во сите републики единствени библиотеки кои се буџетирани се примерни градски библиотеки. Заради тоа веќе во минатата година Сојузното извршно веќе упатило препорака до нар. одбори да ги помогнат материјално градските и селските библиотеки. Во врска со тоа корисно е да се спомене и прашањето за сместувањето на градските и селските библиотеки. Може да се каже, дека во поглед на сместување градските и селските библиотеки се на последно место. Има и случаи кога и градските

библиотеки се наоѓаат во неугледни простории, немаат доволно одељења, читални и останати услови. Познати се примери за затворање градски и селски библиотеки за сметка на отварањето продавници, крчми, бифеа итн. Меѓутоа за да останат библиотеките вистински културни центри кои ќе привлекуваат, тие, покрај останатите услови, мораат да има и добри и пријатни простории.

Начинот за управувањето со библиотеките не е подеднакво решуван; поточно сега е во тек заведувањето на друштвеното управување. Многу од веќе оформените органи во библиотеките не покажуваат доволна активност. Многу е ретка појавата за нивно поактивно учествување во политиката за набавка на книги, во развивање на пропаганда на книгата, во укажување на помош на селските библиотеки и слично. Би било добро ако работата на создавање орган на друштвеното управување на библиотеките би ги опфатила сите библиотеки, бидејќи со нивната активизација и правилен избор на луѓе за тие органи многу акутни прашања за библиотеките би се решиле многу поуспешно. Нарочно е важно со овој проблем да се позабават организациите на Социјал. сојуз, Синдикатите и Младината.

Посебно прашање за раководењето на библиотеките претставуваат кадровите — библиотекари. На ова прашање не му е посветено доволно внимание, со исклучок, донекаде, во Србија каде Библиот. центар при Народната библиотека во Белград организирано работи врз усовршувањето на библ. кадрови, помага во избо-

рот на литература и слично. Сега Центарот пристапува кон организирана пропаганда на книгата по селските библиотеки и оспособување на градски библиотеки, за помош на селските. Сојузот на библиотекарите преку своите друштва сугерирал и во останатите републики да се осниваат вакви центри кои би, како што се гледа од искуството во Србија, знатно помогнале во оспособувањето на библиотечен кадар, во средувањето на градските и селските библиотеки, во унапредувањето и поарнувањето на работата во нив.

Во Словенија со прашањето за оспособување на кадрови за градските и селските библиотеки се бавел Главниот одбор на Народна просвета. При одборот постои специјално одељење кое се бави со овие прашања, а организира и курсеви.

Сите библиотеки при набавката на книги се упатени на книжарската мрежа. Мал е бројот на оние библиотеки кои се снабдуваат непосредно од издавачот. Бидејќи книжарниците се раководат главно од комерцијални мотиви, така да тие немаат секогаш литература погодна за градските и селските библиотеки. Библиотеките во секој случај, зависат од книжарниците, не можат доволно самостојно да вршат избор и набавка на книги спрема потребите на своите места и се принудени да ги купуваат оние книги кои книжарите сами ги одбираат. Водејќи сметка само за своите интереси, книжарниците ги набавуваат воглавно оние книги на кои можат најмногу да заработат. Како пример ќе наведеме дека книжарниците, кога поедини издавачки претпријатија во

последно време се решија да им ја снижат цената на некои книги, како тие би можеле да се распродадат, ја смалија нарачката, бидејќи на нив имале мал рабат, така да за нивната продажба не биле многу заинтересирани. Исто така напр. „Политичка библиотека“ која ја издава „Култура“ во Белград не се продава во цел низ на околии, иако таа по својот карактер е неопходна на организациите на Социјал. сојуз.

Од друга страна, библиотеките им плаќаат рабат на книжарниците, а не ги уживаат сите оние привилегии кои би произлегле од директниот сообраќај со издавачите (рабат, книги на отплата итн.

Издавачките претпријатија не се интересирале доволно што се случува со книгите кои ги издаваат, како ќе поминат книгите итн. Тие, воглавно, само издаваат книги. А бидејќи издавачките планови често пати не се резултат на потребата од граѓаните — потрошувачи, во складовите на претпријатијата и книжарниците лежи огромен број на непродадени книги.

Би требало да се настојува што поголем број библиотеки непосредно да се поврзат со издавачките куќи. На тој начин претпријатијата би можеле да имаат уште поарен преглед на потребите на читателите. Кај издавачките претпријатија во тој поглед веќе нешто е направено, тие настојуваат да се поврзат со библиотеките и да им дадат разни олеснувања. Во Словенија, напр., некои издавачки претпријатија повеле акција давајќи им на библиотеките посебен рабат на книгите. Овие претпри-

јатија исто така стојат на гледиште сите книги, кои инаку стојат во стовариштата, да се дадат на библиотеките со поарни услови. Меѓутоа, оваа акција не успела доволно заради тоа што библиотеките немале доволно материјални средства за набавка на книги.

Во врска со залагањето на поедини издавачки претпријатија што повеќе да ја приближат книгата кон читателот, бидејќи преку книжарската мрежа тоа ќе можеле да го постигнат, треба да се укаже на искуството и резултатите кои ги постигнало „Прешерновото друштво“ во Словенија. Тоа по пат на широка мрежа од повереници кои за продажба добиваат одреден рабат, го наголемил бројот на претплатниците од 50.000 во минатата година на 70.000 во 1955 год.

Со непосредно поврзување на издавачките претпријатија со библиотеките по поволно би се решило и прашањето за тиражот, што во издавачката политика денес претставува многу сериозен проблем. Факт е дека денес тиражите како на белетристиката, така и на популарнонаучната литература, се многу мали. Во просек тие се движат од 3—5.000. Па и овака мали тиражи остануваат непродадени и денес во издавачките претпријатија лежат непродадени книги во вредност од стотина милиони динари. Голем број од овие книги е користен и актуелен. Со решавањето на материјалните прашања на библиотеките, со доделување на извесни парични средства би се решило деломично и ова прашање, како и прашањето за одредување на висината на тиражот.

Би било корисно да се разгледаат предлозите дотациите да не

се даваат непосредно на издавачките претпријатија, туку да се, по пат на поарно обезбедување на материјални средства на библиотеките да се осигура тираж кој одговара на поедините изданија и со тоа во исто време обезбеди рентабилност на печатење, односно просперитет на поедини издавачки претпријатија. Во Србија, на пр., Советот за просвета одвоил за библиотеките во 1954 год. околу 33 милиони динари од парите предвидени за дотации на издавачката дејност. На тој начин голем број библиотеки на село се средил, а и издавачките претпријатија имале исто така корист, бидејќи библиотеките тие пари ги утrophиле за набавка на книги.

Ако библиотеките би се дотирале непосредно, многу поарно и поправилно би било решено и прашањето на издавачката политика на претпријатијата, би се развила побарувачката за одредени книги, што е многу поздравото колку понудата на книгите како тоа го работат денес поедини издавачки претпријатија.

Една од причините што градските и селските библиотеки не можат секогаш да дојдат до најпогодни книги е секако недостатокот или, поарно кажано, многу слабото користење на библиографските прирачници. Библиографскиот институт редовно издава свој двонеделен Билтен, кој ги опфаќа сите изданија во тек на половина месец. Овој билтен излегува во тираж од 600 примероци, а на него се претплатени само 200 библиотеки. Останатите примероци одат во иностранство, на библиотеките и библиографските институции. Причина за овакво слабо

користење на овој Билтен од страна на библиотеките лежи и во тоа што поголем број библиотекарите не се во состојба да се користат со Билтенот, односно од него не може да види и да се определи и одбере што треба да набави. Корисна е праксата на Библиотечниот центар во Белград кој издава свој Потсетник, со извадоци од Билтенот, во кој им се препорачува на библиотеките, према нивниот карактер, која книга треба да ја набават.

Тука посебно би требало нешто да се каже за нашата книжарска мрежа. Книжарниците денес, и покрај позитивните резултати во пласманот на книгата, не се и културни институции кои вршат една одредена ролја во популаризирањето и растурањето на книгите. Во поголем број случаи, тие се претвориле во најобичен дуќан, со цел што повеќе да заработат, без обзир каква стока им нуди на своите потрошувачи. Ретко може да се најде книжарница која има поцврста врска со библиотеката во околицата, која работи организирано на популаризирањето и растурањето на корисни книги (по пат на организирање изложби, подвижни продавници и сл.).

Во досегашната работа помеѓу градските и селските библиотеки не постоела доволно потесна соработка. Во понатамошното развивање, зацврстување и средување на библиотеките, нарочно оние на село и друштв. организ., посебна и значајна улога треба да играат градските библиотеки. Тука пред сè, се работи за организирање помош, која преку градските библиотеки треба да им се даде и

на останатите градски и селски библиотеки во околијата во средувањето, во оспособувањето на библиотекарски кадри и друго, а нарочно во поглед набавката на нови книги, потоа во организирањето размената на книги меѓу градските и селските библиотеки и тн. Воопшто зборувајќи, градската библиотека би требало да ги собере и поврзе сите градски и селски библиотеки во околијата и на тој начин да им помогне тие да станат оној фактор во народното просветување кој тие треба да бидат.

Законот за библиотеките кој претстои ќе ги реши многу од наведените проблеми; меѓутоа политичките и друштвени организации имаат во поглед работата на

библиотеките како културни институции посебни задачи и обврски кои споменатиот закон неможе да ги реши.

Најважен задаток е книгите преку библиотеките што повеќе да се приближат до народот. А тоа изискува постојана систематска и организирана работа на популаризирањето на добри книги. Ретко е, на пример, да се најдат во локалните листови редовни прикази на нови и корисни изданија, или да се на состаноците на поедини организации укажува на членовите, на книги кои би требало да ги прочитаат и упатат на градските и селските библиотеки итн., што е секако неопходно градските и селските библиотеки да можат да одговорат на својата намена.

Б. III.

McColvin, Sionel R.: *L'extension des bibliothèques publiques*. Paris, UNESCO, 1950 (p. 136)

ПРОШИРУВАЊЕ ДЕЈНОСТА НА ЈАВНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Во издание на УНЕСКО (на англиски и француски јазик) 1950 година излезе книгата „Проширување дејноста на јавните библиотеки“. Главната идеја на оваа книга е да каже и докаже дека не треба читателот да ја бара библиотеката, туку библиотеката да стори сè што е до неа да го најде читателот и го снабди со книгите што го интересуваат.

За прашањето: што значи проширување дејноста на јавните библиотеки, во неа се дава следното објаснение: за разни земји тоа има различни значења, но едно е сигурно и општо: продолжување нормалната дејност на

библиотеките. Но оваа книга, вели авторот, си поставува друга задача: проширување службата на јавната библиотека со цел да се добие секој ден сè поголем број читатели. Во тој поглед се поставуваат два проблема: а) кој е најдобриот начин да се организира библиотечната служба? б) Кои се практичните тешкотии за раздавање книги во најоддалечените и најретко населените места?

Првото прашање се поврзува со помошта од органите на власта, а второто се смета како работа на примената библиотекоманија, резултат на применетите методи за реализирање на задачата.

Една јавна библиотека, било да има широк или тесен круг читатели, за да ја достигне својата цел треба да одговара на следните четири услови: 1. Можност да го обновува својот книжен фонд секогаш кога тоа го бара потребата, така што постојано да ги задоволува потребите на читателите и да ги охрабрува во искористувањето на библиотеката; 2. да се даде можност да се снабди секој читател за своите специјални потреби со било која книга, макар и најстручна; 3. да ѝ се даде можност на секоја библиотека да има задоволителна управа, како и квалификуван стручен персонал за сите оддели; 4. секој читател да има можност во секој даден случај да ги добие сите потребни податоци и напатствија.

Меѓу другото, дсаѓа и петти услов: секоја библиотечна служба треба да биде колку се може посвршена.

Авторот на книгата предвидува и препорачува од една страна библиотечни служби да постојат: а) по големите градови и нивните предградија; б) по градовите и градчињата; в) по селата; работните колективи и одделните изолирани куќи, а од друга страна треба да постојат следните типови библиотеки: I. **Зонални библиотеки** (градски, квартални, околиски)¹; II. **Група од две или повеќе библиотеки**, сврзани со договор²; III. **Национални (народни) држав-**

ни библиотеки³; одговорни за проширувањето дејноста на јавните библиотеки. Третиот тип — националните, можат да организираат по потреба јавни библиотеки, депозитни библиотеки⁴. Помош можат да даваат и други библиотеки⁵ во книги, персонал, да прамагаат образување библиотечен персонал. IV. **Регионални (обласни) библиотеки**⁶; V. **Федерални библиотеки**⁷.

Третата глава од оваа книга ги разгледува библиотеките од законодавен и финансисов карактер, а во четвртата глава се зборува за депозитните библиотеки.

Во врска со последната глава авторот на книгата вели: Читателот се интересира за три работи: прво, за местото каде што може да користи библиотечна служба; второ, што може таму да најде; и трето, при какви услови, при какви удобности и со каква помош... од страна на персоналот. За местото и зградата на библиотеката вели: таа треба да се наоѓа на место во градот кое е центар на сообраќајот, односно каде од секој дел на градот се централизира движењето, и дека зградата специјално треба да е градена за библиотека.

Што се однесува до главните елементи на библиотеката — книгите и персоналот, веднаш по отворањето на библиотеката — каква и да биде таа — главно пра-

на градска најмалку по една на територијата на општината; градска, која врши функција на околиска и се наоѓа во градот — седиште на околинскиот народен одбор, и, главна градска — во гра-

¹) При нашите услови, односно при новата административна подела и со излегувањето на Законот за библиотеките, зоналните библиотеки ќе изгледаат вака: градска — во секој град, во ранг

било е: во неа треба да има барем едно лице доволно квалификувано и опитно, кое ќе може прво, во најголема можна мерка да ги задоволи потребите на своите читатели; второ, кое ќе знае дека има и побогати библиотеки, кои би можеле во случај на потреба да го упатат во работата; трето, кое ќе има доволно опитност во вршењето на секојдневните задачи на библиотеката и да ги знае методите да го организира просто и ефикасно животот на библиотеката; четврто, кое ќе има представа за една идеална библиотечна служба, па да не се задоволува со работата во библиотеката каде што работи. Жалосно би било кога еден читател барајќи некои податоци, не би нашол библиотечен службеник кој има доволно „време“ да се занимава со него. Подобро е две библиотеки заедно да имаат еден опитен и квалификуван библиотекар, отколку една библиотека да има двајца неопитни, неквалификувани.

Во петтата глава се зборува за книжните фондови и взаимната

довите со повеќе општини (Пример Скопје се дели на четири општини, затоа ќе има и најмалку четири обични градски библиотеки, покрај главната градска, која во исто време ќе ја врши и функцијата на околска).

*) Тоа би биле библиотеки кои при нашите услови вршат ролја на околски, односно градските библиотеки во ранг на околски, а за околината на градовите — обични градски, односно општински библиотеки.

*) При нашите услови централните републички народни библиотеки.

размена на книги, како и за расипувањето на книгите и набавката на нови. Во шестата глава се зборува за централните библиотеки и за амбулантните, подвижните библиотеки (библиобусите).

Подвижната библиотека, библиобусот (автомобил со каросерија пригодена за библиотечна „просторија“, со полици и една мала масичка) служи како библиотечна филијала која ги снабдува со книги населените места кои немаат библиотеки, служи и за пропаганда на библиотеката и книгата воопшто, како изложбена библиотека.

Седмата глава го разгледува прашањето на библиотечната служба, наменета за жители на оддалечените населби: на планински предели, на острови, на фарми, на градежни и рударски логори, светилници на море.

Во осмата глава се разгледува организацијата и методите на окружните т. е. централните околски библиотеки, а во деветтата

*) Пример: во НРМ се организирани од страна на Нароната библиотека две такви библиотеки со македонски депозит. Тоа се градските библиотеки во Битола и Штип.

*) Во нашата земја тоа се врши преку библиотечните центри.

*) Во НРМ функцијата на такви библиотеки е одредено да ја вршат градските библиотеки во Битола и Штип.

*) Во нашата земја тоа се републичките народни библиотеки.

државните и кооперативни, т. е. кооперирани библиотеки.

Десеттата глава го третира прашањето на библиотеките за деца, за болни, за глуви, за неми, во домовите за старци. Книжните фондови во библиотеките за деца или во детските оддели при другите библиотеки, се вели, треба да бидат побогати од книжните фондови за возрасни, бидејќи меѓу децата има често неуморни читатели, побргу читаат, повеќе време имаат, повеќе книги „голтаат“.

Особено место во книгата заемаат факторите за проширување на библиотечната дејност. Не треба да мислиме, вели авторот, дека проширувањето на библиотечната дејност ќе дојде спонтано, сама од себеси. Во оваа област резултати ќе добиеме само ако имаме луѓе решени да постигнат успех, да влијаат во таа смисла и на своите граѓани, па и на органите од власта. Иницијативата за проширување на библиотечната служба односно дејност можат да дадат или органите на власта или општествени здруженија, односно организации, пример: педагозите, женските друштва, меѓу кои спаѓа и библиотекарското друштво. Голема е ролјата на библиотекарското друштво во тој однос. На внатрешен план тоа ќе ги пропагира библиотечните погледи и интереси, ќе ја запознае јавноста со животот во библиотеките, со семожни средства за публицитет и пропаганда, организира дискусии, предавања. Секој член на друштвото на библиотекарите користејќи ги своите лични врски, може и треба да се бори против апатијата и неразбирањето кон библиотекар-

ството. Професионалните библиотекарски членови на друштвото, треба и можат да дојдат во врска истовремено и со претставниците на власта, од кои зависат библиотеките, и со читателите кои се интересираат за напредокот на библиотеката.

Друштвото на библиотекарите треба да дава широк публицитет за работата на библиотеките. Главните причини што луѓето не ја посетуваат библиотеката се следните: има луѓе кои не знаат дека постои, мнозина се одалечени од неа поради разни предрачудоци, и просто поради тоа што немаат желба да читаат. Треба да се дејствува и општо и лично, кај агрономи и механичари, кај болничари и готвачи, кај музичари, сликари, природњаци, математичари, итн. итн. Воопшто секој добар библиотекар треба со општествено чувство да делува библиотеката на секаде да стане достоинство на секој жител од населбата во која таа се наоѓа.

Ни останува да кажеме неколку збора за бесплатноста на служењето со библиотеката.

Штом некои книги, кои се ставени на располагање на читателите, заслужуваат да бидат читани, мора да се даваат на читање бесплатно и без никакво ограничување. Ако луѓето сакаат да читаат доброкачествени и безвредни книги, нека си ги набават од соодветното трговско претпријатие. Тешко е да се проведе гранична линија меѓу „добрите“ и „лошите“ книги, особено кога се има работа со слабокултурна средина. Некои библиотеки пак за новите книги земаат такса за читање, а

старите книги ги даваат бесплатно.

Ние им препорачуваме на библиотеките: на сите читатели да им даваат најдобри книги, кои се

во состојба да го обогатат нивниот дух, спрема нивната развиеност, љубознателност и интерес.

Горѓи Киселинов

ПОДГОТОВКА ЗА ИЗРАБОТКА РЕТРОСПЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА НА ЈУГОСЛОВЕНСКИТЕ НАРОДИ

Веќе подолго време во нашата земја се осека потреба од една ретроспективна библиографија која би го опфатила целото литературно-научно наследство на југословенските народи. Тоа би им овозможило на научните работници, особено на оние што се занимаваат со истражувачка работа, да знаат каде и што се наоѓа од научната материја што ги интересува.

Во текот на оваа година, по иницијатива на Библиографскиот институт на ФНРЈ во Белград, претставниците на Комисијата за изработување Српска ретроспективна библиографија, Одборот за библиографија при Академијата за зnanости и уметности во Љубљана и Централните библиотеки во Скопје, Сараево и Цетиње, одржани се три советувања (во февруари, мај и декември 1955 год.), во врска со разгледувањето на прашањето за пристапување кон изработка југословенска ретроспективна библиографија, односно ретроспективна библиографија на југословенските народи.

При разгледувањето на ова прашање се појавија доста тешкотии во врска со практичното пристапување кон брзо реализирање на оваа идеја. Во тој однос како најкарактерна пречка се ројави желбата на претставниците од Љубља-

на и Загреб прво да ги завршат своите национални ретроспективни библиографии, бидејќи веќе поодамна пристапиле кон собирање библиографски материјал и изработка на тие свои библиографии. (Хрватска имала изготвени над 22.000, Словенија над 16.000, и Србија околу 8.000 библиотечни единици).

Не е без значење во врска со овие отпочнати работи на ретроспективни библиографии во народните републики Србија, Хрватска и Словенија, констатацијата дека начинот на библиографскиот опис на книгите и нивната класификација е прилично различна една од друга. Затоа на второто советување се дојде до констатација (неотфрлувајќи ја желбата на Словенија и Хрватска, како и неподценувајќи го вложениот труд во досегашната работа на тоа во споменатите Републики) дека и покрај тоа може да се пристапи, ако не кон идеално реализирање идејата за општојугословенска ретроспективна библиографија, тоа барем кон извесни подготовки прку националните ретроспективни библиографии, односно преку уедначувањето на правилата за библиографски опис на книгите и нивната класификација во сите републики. Тоа би било прва етапа кон ретроспективната библио-

графија на југословенските народи. За таа цел се состави комисија, со задача да ги испита тие можности и на следниот состанок предложи за дискусија извесен писмен договор во таа смисла.

Во општиот дел на изработениот договор кој беше база за дискусија на третото советување, за понатамошното разгледување на ова прашање, како негови основни поставки беа следните:

а) Дека во поедини наши народни републики веќе е пристапено кон собирање и обработка на библиографскиот материјал за ретроспективни национални библиотекации.

б) Дека таквата засебна работа без заедничката соработка создава опасност од непотребно дуплирање на работата, и према тоа и вишени издатоци околу тоа.

в) Дека понатамошната работа на ретроспективната библиографија на југословенските народи треба да се координира во најголема можна мера, водејќи сметка за единството на нашата државна целина, а делумично и за целината на нашата културна историја.

Натамошната содржина на ова договорување е составена од осум подглавија.

Ретроспективната библиографија на југословенските народи ќе се изработува по територијален принцип за книги издадени во Југославија, а за книги издадени надвор од Југославија од лица кои припаѓаат на некоја од југословенските народности ќе се применува националниот принцип.

Во третото поглавие меѓу другото се вели и ова: ... правилата на библиографски опис на книгите и нивната класификација е по-

децималната класификација" (повлечено од Редакцијата на „Библиотекарска искра“).

Дискусијата по овој писмен договор за понатамошната работа принципиелно беше еднодушна со мали измени на некои ставки. Постои извесна резервисаност само од страна на претставниците на Комисијата за библиографија при Академијата за знаности и уметности во Љубљана.

Како резултат од овие советувања, на третото советување (12-XII-1955 г.) се донесени следните

Заклучоци:

На ден 12-XII-1955 год. одржан е во Народната и универзитетска библиотека во Љубљана состанок со претставниците на установите кои се заинтересирани односно кои работат на ретроспективните библиографии, и тоа: за Библиографски институт на ФНРЈ во Белград — Милутин Иванчиќ, Лексикографски завод на ФНРЈ во Загреб — Мате Ујевиќ и Иво Хорват, Словенската академија за знаности и уметности во Љубљана — Јанез Логар, Народната и универзитетска библиотека во Љубљана — Др. Мирко Рупел, Југословенска академија за знаности и уметности — Матко Ројник, Свеучилишна книжница во Загреб — Ева Верона, Комисија за ретроспективна библиографија на Србија во Белград — Др. Бора Благојевиќ и Драги Миленковиќ, Народна библиотека на Босна и Херцеговина во Сарајево — Војо Крецо и Бранко Чулиќ, Народна и универзитетска библиотека во Скопје — Митко Зафировски и Иванка Крле, Научно друштво на Црна Гора и

Централна библиотека на Црна Гора — Нико С. Мартиновиќ.

На состанокот се разгледани прашањата за работата и ретроспективната библиографија на поедините народни републики и можностите кои таа работа ги дава за остварувањето на Југословенската ретроспективна библиографија на книги. По дискусијата установено е дека за правилата за библиографска обработка на книгите, изнесени на состанокот, лежат на оние начела, кои се применуваат во работата на библиографите во НР Србија, Хрватска и Словенија, посебно е установено дека тие и во поединости се поклопуваат со начинот на работата во НР Словенија и Србија. Со тоа се создадени можности, тие заеднички начела да се применат и при изработка на Југословенска ретроспективна библиографија. Врз основа на тоа се донесуваа овие препораки:

1. Им се препорачува на заинтересираните установи во републиките, кои уште не пристапиле со работа на ретроспективната библиографија, да ги применат тие начела при работата и при обработката на книгата не дадат ни во кој случај помалку податоци отколку што е предвидено во спомнатите правила.

2. Се препорачува што побргу да се започне со работа на ретроспективната библиографија во оние републики каде што таа работа уште не започнала и да се забрза таму каде е веќе во тек.

3. Заради унапредувањето и ускладувањето работата на ретроспективната библиографија, посебно во смисла на точките 1 и 2 се препорачува оснивање и Координациониот одбор во кој би влегле претставници од Библиографскиот институт во Белград, Лексикографскиот завод во Загреб и претставители на редакциите на републичките библиографии. По еден член на одборот ќе именува Библиографскиот институт во Белград, Лексикографскиот завод во Загреб, и установите кои организираат работа на републичките библиографии.

4. Координациониот одбор ќе се наоѓа при Библиографскиот институт во Белград кој ќе именува работен секретар на Одборот. Координациониот одбор ќе се состанува барем еднаш годишно, а седниците ќе ги свикува и води претставникот на Библиографскиот институт во Белград.

5. Горните препораки ќе се достават на установите именувани под 3 да се согласат со нив и именуваат свој претставник во Координациониот одбор.

БИБЛИОТЕКАТА НА ДРЖАВНАТА АРХИВА НА НРМ

Државната архива на НРМ уште со своето оснивање (1951 год.) пристапи кон формирање на своја библиотека. Истовремено со прибирањето на архивски материјал се започна и со систематско обо-

гатување на библиотеката. Со особено големи грижи се пристапи кон собирањето на публикации што даваат податоци за блиското минато на нашиот народ, како и на оние од областа на ар-

хивистиката и помошните историски науки. Паралелно со тоа набавени се и разни прирачници, лексикони и речници.

Денеска при Државната архива на НРМ постојат две библиотеки: Општа библиотека и Ориентална. Освен тоа Филмскиот архив располага со мала библиотека од областа на филмското искуство. Книжниот фонд на Општата библиотека брои околу 4000 свески и е богат со историски публикации, специјално од политичката и културната историја на Македонија и науките сродни на историјата (финансиски и правни науки, статистика, економика, социологија итн.), потоа од областа на архивистиката и помошните историски науки.

Општата библиотека располага исто така и со богати колекции на наши и странски списанија од областа на архивистиката, историјата и помошните историски науки, како и со разни лексикони, речници и прирачници.

Државната архива на НРМ особено големо внимание обрна на тоа да ги собере сите странски публикации што содржат материјали за историското минато на нашиот народ. Во тој поглед до сега се постигнати видни резултати. Библиотеката сега располага со богата и исцрпна библиографија на такви публикации пишувана на француски јазик. Благодареејќи на тоа се пристапи кон систематско набавување на овие публикации. До сега е набавен голем број книги на француски јазик што даваат податоци за историското минато на нашиот народ.

Значајно е да се одбележи дека од пред две години Државната

архива на НРМ, по пат на меѓусебна размена на публикации воспостави врска со голем број странски установи, меѓу кои со Конгресната библиотека на САД во Вашингтон, УНЕСКО во Париз, Бугарската академија на науките во Софија и многу други. По таков начин таа прими голем број странски публикации и со тоа заштеди девизни средства. Од друга страна, со испраќање македонски публикации во странство Архивата ги запознава странските научни институции со македонската литература од разни области на науките. Во тој поглед интересно е да се спомене дека публикациите што Државната архива на НРМ ги испрати до Библиотеката на Обединетите нации во Женева се внесени во нејзиниот каталог „Liste mensuelle d'ouvrages catalogués à la Bibliothèque des Nations Unies“ додека извесен број македонски публикации се објавени во „Bulletin de l'UNESCO a l'intention des Bibliothèques“. По таков начин библиотеките и научните институции во целиот свет се запознаени со нашата книга. Како резултат на тоа Државната архива на НРМ доби понуди за меѓусебна, размена, како напр. од Библиотеката Јагелонска во Краков и други. Во врска со размената на публикации треба да се напомене дека во странство најмногу се бараат книги од областа на македонскиот јазик и книжевност.

Набавувањето на странски публикации, освен по пат на размена, во почетокот е вршено преку Југословенска книга и Знаниевна книга. Меѓутоа, се установи дека набавувањето на книги

по овој пат е премногу скапо. Така на пример, една книга од 300—400 страни набавена од Аустрија чини 7.000 динари.

Предвид на поторе изложеното се налага една скопска книжарница да се оспособи за побрза и поефтина набавка на странски публикации за цела Македонија.

*

За запознавање историското минато на нашиот народ особено големо значење има Ориенталната библиотека при Државната архива на НРМ. Оваа библиотека располага со преку 6.000 свески печатени и ракописни на турски, арапски и персиски јазик. Тие се од голема корист за проучувањето историјата на нашиот народ од периодот на турската доминација од 19 и почетокот на 20 век, бидејќи даваат обилни податоци за друштвените, економските, социјалните и културно-просветните услови во кои живеел нашиот народ во времето на турското робство. Во тој поглед многу се важни салнамињата (годишниците) меѓу кои треба да се одбележат следниве: Битолското салнаме, Скопското, Косовското, Општото салнаме за Отоманската империја, потоа салнамињата што даваат податоци за просветните прилики во Македонија, за воената положба и друго. Сите тие се полни со статистички податоци од разни области на друштвениот живот во Македонија, така што ни можеме, следејќи се со нив, наполно да го реконструираме тогашното друштвено устројство во Македонија. Покрај тоа Ориенталната библиотека располага со збирка на старата турска историографија, разни

турски истории од 17 до 20 век, збирки од службени весници на Отоманската империја и записници од заседанијата на Отоманското собрание. Во библиотеката исто така се чуваат турски весници и списанија, меѓу кои и весниците „Куришум“ што излегувал во Битола 1908 година, „Јени аср“ во Солун 1895, „Јени мектеб“ во Скопје 1911, и други, како и „Социјалистичка Зора“ на турски јазик.

Во составот на Државната архива на НРМ влегува и Одделението за микрофилмување кое е организирано пред две години. Тоа има задача, покрај микрофилмувањето на архивиски документи, да ги микрофилмува сите стари и ретки примероци на книги и статии од стари весници и списанија. Освен тоа одделението располага со микрочитачи. По таков начин научните работници имаат можност сета микрофилмувана литература да ја читаат во самата архива. Ова одделение има поставено задача по пат на микрофилмување да создаде колекции од микрофилмувани документи и разни ретки публикации до чии што примероци не би можело лесно да се дојде. Во врска со тоа Микрофилмското одделение при Државната архива на НРМ сега ги испитува можностите кои би можело систематски и ефикасно да се пронајдуваат и микрофилмуваат сите ретки документи и книги. Освен тоа ќе треба да се микрофилмуваат сите стари книги што се подложени на распаѓање. По таков начин научните работници ќе се служат со копијата додека таквите книги ќе можат да бидат запазени од уништување.

Од горе изложеното се гледа дека Државната архива на НРМ им создала во својата библиотека поволни услови за работа на сите оние научни работници кои што, користејќи го нејзиниот богат архивски материјал, имаат потреба да консултираат публикации и микрофилмски материјал од доменот на нивното изучување. Од

друга страна пак преку многубројните стручни публикации, наши и странски, ќе може да се издигнува нашиот млад архивски кадар, а истовремено со тоа и архивистиката како научна гранка што кај нас се наоѓа во почетниот стадиум од својот развиток.

Матеја Матевски

ТРЕТ МЕЃУНАРОДЕН КОНГРЕС НА БИБЛИОТЕКИТЕ И ЦЕНТРИТЕ ЗА ДОКУМЕНТАЦИЈА И ЧЕТВРТИ КОНГРЕС НА МУЗИЧКИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Од 11 до 18 септември 1955 година во Брисел (Белгија) се одржа Третиот меѓународен конгрес на библиотеките¹⁾ и центрите за документација²⁾. Во исто време во Брисел се одржа и Четвртиот конгрес на музичките библиотеки.

Третиот меѓународен конгрес на библиотеките и центрите за документација работеше во просториите на Слободниот Бриселски Универзитет (L'Université Libre de Bruxelles), а Четвртиот конгрес на музичките библиотеки во Бриселскиот кралски музички конзерваториум (Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles).

Третиот меѓународен конгрес на библиотеките и центрите за до-

кументација го организира FIAB³⁾, а Четвртиот конгрес на музичките библиотеки — AIBM⁴⁾.

И двата овие конгреси имаа доста обемен дневен ред.

На III меѓународен конгрес на библиотеките и центрите за документација се говореше за улогата на библиотеките и центрите за документација и нивната координација на меѓународен план, за нивната организација, особено за тие во недоволно развиените земји, за принципите на националната и интернационалната соработка; за меѓународното позајмување; за меѓународна библиографија, за националните библиографии; за врските со различни категории библиотеки; за издигну-

1) Првиот конгрес е одржан 1930 год., а вториот 1935. Третиот конгрес бил предвиден да се свика во 1940 год., но поради војната не е одржан. Отаде се јавува толкав интервал од вториот до третиот конгрес.

2) Во сушност за документалистите тоа беше 22 меѓународна конференција на докуменацијата.

3) FIAB = Fédération Internationale des Associations de Bibliothécaires (Меѓународен сојуз на друштвата на библиотекарите). FIAB ја одржа својата XX-та сесија во Загреб од 27-IX до 1-X-1954 год.

4) AIBM = Association Internationale des Bibliothèques Musicales (Меѓународно друштво на музичките библиотеки).

вањето на библиотекарски кадри; за фотографската документарна репродукција и микрофилмот; за конзервацијата на документи итн. Во одделни пленарни заседанија се одржаа реферати по многубројни проблеми.

На IV меѓународен конгрес на музичките библиотеки исто така се претресаа многубројни проблеми. Воглавно се третираа прашањата за издигнување кадри во музичките библиотеки; за размената; за радиодифузијата; за воспитната улога на музичките библиотеки; за меѓународната соработка; за музичките фонотеки — за проблемите на меѓународната библиографија на дискот⁵⁾, за американските фонотеки и дискотеки⁶⁾ и нивниот развој; за музичките библиотеки и радиодифузијата во Скандинавија; за ор-

ганизацијата на германската радиодифузија итн.

Со припремите на III меѓународен конгрес на библиотеките и центрите за документација се занимаваше специјално оформениот Белгиски Комитет за организација на меѓународниот конгрес⁷⁾ чиј претседател беше Верније, генералниот секретар на Министерството за публично образование на Белгија.

После завршетокот на конгресот за конгресистите беа организирани екскурзии до градовите Ган, Анверс, Лиџ и Бриж. Посетени беа доста белгиски библиотеки, музеи и други знаменитости.

Конгресот во многу допринесе библиотекарите од целиот свет да ги зајакнат меѓунационалните културни врски.

Андон Г. Андоновски

НАУЧНА ЕКСКУРЗИЈА НА БИБЛИОТЕКАРИТЕ ОД НР МАКЕДОНИЈА

Друштвото на библиотекарите на НРМ организира научна екскурзија со цел да се посетат библиотеките од другите републики, односно во НР Србија и НР Хрватска. Во двете групи, кои броеја по пет члена влегоа библиотечни службеници воглавно од внатрешноста.

Оваа екскурзија многу им користеше на нашите библиотечни службеници, бидејќи тие се упознаа со новите форми на работа кои се применуваат во библиоте-

ките од споменатите републики. Ке споменеме неколку покарактерни форми на работа кои би можеле и кај нас да се применат. Во повеќето библиотеки се применува слободниот пристап на читателите до книгата. Корисна новост што ја видовме во некои библиотеки е таа што постојат советуваачи при изборот на книгите за читање. За да биде библиотекарот таков советуваач треба да го прати општествениот, научниот и литературниот развој во светот. Како средство за помагање при избо-

⁵⁾ Диск — грамофонска плоча.

⁶⁾ дискотека — збирка од грамофонски плочи.

⁷⁾ Comité belge pour l'Organisation du Congrès international.

рот на книги например во Зрењанин е направена картотека со извадоци од содржината на делото и мислење на критиката за делото и писателот. На овој начин пред да се определи што ќе чита читателот може да се запознае со таа кратка содржина, а исто така и библиотекарот ако сака да препорача некому книга се служи со оваа картотека.

Доста практична форма за работа е редовно одржување книжевни вечери при кои се развиваат дискусии, читања и т.н. Оваа форма на работа допринесува библиотеките да стекнат поголем углед и поголем број читатели. Уредувањето на книжевните вечери зависи од самоиницијативата на библиотекарите, кои разбрале оти нивната задача не е само да ја отворат библиотеката и да издаваат книги, туку тие се важни фактори во културно-просветниот живот на широките маси. Градските библиотеки се грижат и за другите библиотеки во околината, специјално за тие во селата и прераснуваат во центри за библиотекарство на својот терен. Таква помош градските библиотеки даваат и на библиотеките при работните колективи. Оваа помош им се дава не само за техничкото уредување на библиотеките и обработката на книгите, туку и во пропагандата на книгата и размената со неа. Детски библиотеки или одделенија при библиотеките се формирани на повеќе места и тие покажуваат добри резултати. За приближување на децата во библиотеките, библиотекарите организираат специјални состаноци со учителите и родителите, организираат при-

редби за децата со читања и тн. Во работата со децата на библиотекарите им помагаат писателите, артистите и сите оние кои покажуваат смисла и волја за тоа.

Уредувањето повремени изложби на книги има исто така свое значење. Редовно се изложуваат нови книги во самата библиотека, на книгите е означен бројот на ДК т.е. сигнатурата на книгата, што значи дека овие изложби покрај вршењето на агитација се корисни и по однос на техничката обработка на книгата. Во една библиотека забележивме посебна форма за работа со читателите. Ученици во IV и V клас гимназија — љубители на книгата, кои се инаку редовни читатели се ангажирани од библиотекарите како нивни помошници. Од таквите младинци се формира група која го изучува библиотекарството, а истовремено кај нив се развива љубовта кон библиотечното дело.

Ќе споменеме уште една форма на работа на библиотекарите за ширење на книгата меѓу граѓаните. Фабричните библиотеки во Зрењанин ги даваат своите книги на граѓаните кои се населени околу фабриката и ако истите не работат во фабриката.

Има уште многу форми на работа кои што ги забележивме во текот на нашата екскурзија од кои ќе настојуваме да примениме кај нас.

Би било корисно кога Друштвото на библиотекарите и во иднина организира вакви екскурзии кои многу ќе помогнат за развојот на библиотекарството кај нас.

К. Попадиче
С. Николовска

ТРЕТИ КОНГРЕС НА БИБЛИОТЕКАРИТЕ НА ФНРЈ

Од 27—29 април 1956 година за-
клучно во Задар ќе се одржи III
Конгрес на библиотекарите на
ФНРЈ.

Освен извештаите на Управата
на Сојузот на друштвата на биб-
лиотекарите на ФНРЈ, на Конгре-
сот ќе се одржат и стручни рефе-
рати и кореферати во кои ќе се
третираат воглавно проблемите
околу стручното образование на
библиотекарите, за проблемот со
популарните библиотеки, просто-
рили и нивното уредување, за ме-

ѓубиблиотечната размена со стран-
ство, како и позајмување на пу-
бликации, за централниот каталог,
за разни видови библиотеки (дет-
ски библиотеки и оддели, за учи-
лишни, синдикални, болнички), за
соработката на универзитетските и
институтските библиотеки.

На овој Конгрес, без сомнение,
ќе бидат донесени корисни заклу-
чоци и решенија по доста праша-
ња во врска со унапредувањето на
нашето библиотекарство.

А. А.

БИБЛИОТЕКАРСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА

библиотекографија (грч.) — опи-
шување на библиотеките; наука
за уредување на библиотеките

библиотекономија (грч.) — наука
за уредувањето на библиотеките
и за нивното управување

библиотекопсихологија (грч.) —
психологија на библиотечниот
персонал. Н. А. Рубакин, руски
писател, се смета за основател
на библиотекопсихологијата.

библиофил (грч.) љубител на кни-
гата

библиофилија (грч.) — љубов спре-
ма книгата

билтен (фрц.: bulletin; итал. bolle-
ttino) — спрочно соопштение; кус
официелен спрочен извештај

биограф (грч.) — оној кој го опи-
шува животот на некого, живо-
тописец

биографија (грч.) — опис на жи-
вотот, животопис

биографика (грч.) — вештина за
описување на животот, вешти-
на за пишување биографија

боргис — врста печатни букви, по
големина меѓу гармонд и петит
(од 9 типографски точки)

босанчица — босненска кирилска
азбука

брошура (фрц.: brochure) — све-
ска, меко подврзана книшка;
книшка за дневни актуелни пра-
шања

брошурист (фрц.: brochurier) —
писател на брошура

букинерија (фрц.: bouquinerie) —
продавница на стари книги, ан-
тикварница

букинист (фрц.: bouquiniste) — ан-
тиквар, продавач на стари книги

В.

Виџетка (фрц.: vignette) — шара
која служи како украс (во кни-
гите, на писмата)

волумен (лат.: volumen) — рако-
пис; спис обвиткан околу стап,
свиток; том, книга, свеска;
обем

Гармонд и гармон (фрц.: garmond)

— вид печатарски букви од средна големина (од 10 типографски точки) од кои обично се сложуваат книги. (Овој назив потекнува од францускиот печаторезец Claude Garmond, умрел 1561)

гласа (грч.) — првобитно: темен, нејасен збор кој треба да се разјасни; след тоа: објаснување; во обичниот живот: покудна или злобна забелешка; поетски: песна од четири строфи чии последни четири стиха читани заедно даваат сами за себе разбирлива сликувана строфа; забелешка (нарочно од страна во книга)

гласар (лат.: glossarium) — книга со забелешки; речник во кој се објаснети значењата на зборовите, нарочно на застарените и непознатите; речник

голем канон — врста печатарски букви, по големина меѓу гармонд и петит (од 9 типографски точки)

готица — германска азбука; поставена во XIII век под влијанието на готскиот стил — има орнаментален карактер

графика (грч.) — вештина за пишување (или: цртање, сликање); постапка при умножување литеатурни и уметнички дела

графолог (грч.) — стручњак (или: вештак) во познавањето карактерот на еден човек по ракописот

графологија (грч.) — наука (или: вештина) по ракописот на човекот да се објасни неговиот карактер, моралните и интелектуалните особини воопшто

Д.

Дезидерата (лат.: desiderata, н. пл.) — желба, сакање, побарување; барани книги (во меѓународната меѓубиблиотечна размена на публикации: списоци на книги кои една библиотека ги бара од друга)

депозит (лат.: depositum) — повремено добро, она што е дадено на чување, влог

депозиција (лат.: depositio) — оставање предмети на чување вложување; залог

дијакритичен (грч.) — распознаваем; **дијакритички знак** — знак за распознавање, правилен изговор на буква и збор (на пример над буквите: Ć, Ć, Š, Ž)

дијамант (фрц.: diamant) — најситна врста печатарски букви (од 4 типографски точки)

дифузија (лат.: diffusio) — разливање, ширење, распространување; **дифузија на книгата** — распространување, ширење на книгата

дисертација (неолат.: disertatio) — научна расправа што се поднесува на Универзитетот за добивање докторска титла

документ (лат.: documentum) — писмен доказ; повелба

документација (лат.: documentatio) поткрепување со писмени докази (свидетелства)

дупликат (лат.: duplicatum) — препис на спис во два истоветни примероци; втор примерок на книга

Е.

Егземплар (лат.: exemplar) — примерок, поединечен отпечаток (од

книга, бакорез); еден единствен примерок

едиција (лат.: editio) — издавање, издание (на книги); **editio princeps** — прво издание, најстаро (или прво) печатено издание на некој стар писател после пронајдувањето на печатарството; главно издание, најубаво издание

енциклопедија (грч.) — прегледно излагање на науките и уметноста во целина или делумично, обработено во органска врска и азбучно

енциклопедисти — издавачи и соработници на големата француска енциклопедија („Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers”), која од 1751—1777 год. ја издавале француските филозофи од времето на просветителството Даламбер, Дидро во соработка на Монтескје, Волтер, Русо, Грим, Холбах, Мармонтел и др. (го содржи целокупното вистинско знаење од тоа време); сите приврзаници на филозофските и социјални разбирања кои нашле израз во таа **Енциклопедија**.

Еп (грч.) — песна која износи некој важен настан; херојска (јуначка) песна; види: **епопеја**

епопеја (грч.) — спев, единствено поетско прикажување на извесна низа знатни настани насобрани околу главниот јунак или главниот настан

епос (грч.) — види **епопеја**

ерата (лат.: errare = грешам) — печатни грешки, список на печатните грешки, кој обично доаѓа на крајот на книгата

ерата кориге (лат.: errata corrige) — исправи ги печатните грешки

(обично се става на крајот на книгата, како наслов од списокот на печатните грешки);

ератум (лат.) — види: **ерата**

еротика (грч.) — љубовна поезија

еротичност — види **еротика**

ерудит (лат.: eruditus) — начитан, учен, образован

ерудиција (лат.: eruditio) — начитаност, ученост, научност, образованост

есеј (англ.: essay, фрц.: essai, итал.: saggio, лат.: exavium) — обид, оглед

есеист (англ.: essayist) — писател на кратки расправи, огледи

естетика (грч.) — наука за категориите на уметноста; во потесната смисла: наука за убавото, нарочно за уметноста како најпотполн израз на она што е убаво

етажер (фрц.: étagère) — полица, рафт, орман со повеќе прегради за книги

етикета (фрц.: étiquette) — цедула со натпис

етимологија (грч.) — наука која го истражува потеклото, коренот и основите на зборовите; наука за создавањето на зборовите

Ж

Журналистика (фрц.: journalisme) — весникарство

Идеографија (грч.) — вештина за пишување со знаци кои претставуваат поими

идиограф (грч.) — сопствен ракопис, своерачен потпис

идиохирок (грч.) — види: **идиограф**

илустрација (лат.: illustratio) — објаснение, тумачење на текст; **илустрован лист** — списание со слики

империјал — врста печатарски букви од 96 типографски точки
иницијали (лат.: initialia, pl.) — големи почетни букви, украсени почетни букви со кои започнуваат глави или оддели во некоја книга; почетни букви на име и презиме

инвентар (неолат.: inventarium) — список на предмети кои се најдуваат при некој преглед; во библиотеките: книга во која се впишуваат книгите од книжниот фонд

инвентаризација (неолат.: inventarisatio) — правење списоци на предмети; воведување книги од библиотеката во инвентарна книга.

К

Калиграф (грч.) — краснописец, вештак во убаво пишување

калиграфија (грч.) — убаво пишување, вештина за убаво пишување, краснопис

картограф (грч.) — цртач на географски карти

картографија (грч.) — наука за изработување географски карти, планови и сл.

картотека (фрц., грч.) — место каде се држат картончиња, регистер на библиотекарски картончиња, фиши

каталог (грч.) — список на книги од јавни и приватни библиотеки, антикварници и книгоиздавачки претпријатија

каталогизирам — внесувам во список, во каталог

каталографија (грч.) — опис на каталози

клише (фрц.: cliché) — фотографска снимка на стакло или метална плоча, стереотипна плоча, отпечаток на слика, калап со слика за умножување;

клиширам (фрц.: cliché) — преносам слика на калап заради умножување

кодекс (лат.: codex) — законик, зборник од закони; ракопис

кодекс картагеус (лат.: codex cartageus) — стар ракопис напишан на хартија

кодекс манустриптус (лат.: codex manuscriptus) — дело во ракопис, нарочно: стар ракопис

колекција (лат.: collectio) — збирка (од ракописи, марки, стари пари и др.)

колона (лат.: columna) — столбец (во весник, книга)

колонел (фрц.: colonel) — врста поситни печатарски букви „измеѓу нонпарел и петит“ од 7 типограф-нонпарел и петит) од 7 типограф-ски точки

колофон (грч.) — врв, крај, завршеток; на последната страница од старите книги: белешка со името на писателот, печатарот, местото и годината на печатењето (овој обичај во најново време поново почна да се воведува);

комедија (грч.) — врста драмско дело; се одликува со веселата содржина, ги црта смешните страни на животот и луѓето, ги исмева нивните недостатоци

компилација (лат.: compilatio) — дело составено од материјали собрани од разни дела

криптограф (грч.) — оној којшто пишува со тајно писмо; машина со која можат да се пишуваат шифри

криптографија (грч.) — пишување со тајно писмо, шифрување

криптографика (грч.) — вештина за пишување со тајно писмо

А. А.

(продолжува)

СОДРЖИНА

	Стр.
Училишните библиотеки и нивните проблеми — Андон Г. Андоновски — — — — —	4
ОРГАНИЗАЦИОНЕН ЖИВОТ	
Состојбата и проблемите на научните и стручните библиотеки — Митко Зафировски — — — — —	17
Дискусија и заклучоци — — — — —	25
Улогата и проблемите на општинските народни библиотеки Рада Митрова — — — — —	34
Работата на библиотекарот со читателите — Димче Атанасовски — — — — —	37
За престојното воведување на децималната класификација — Петар Петровски — — — — —	39
За популарните библиотеки од широконароден тип — Иванка Крле — — — — —	41
Од дискусијата на Второто советување на Библиотечниот центар — — — — —	45
Материјали од Шестото годишно собрание на Друштвото на библиотекарите на НРМ — — — — —	68
БИБЛИОТЕЧНА ТЕХНИКА	
Стручен каталог — Зорица Петровска — — — — —	73
Нешто за уредувањето на периодиката во библиотеката — Драгослава Стојановиќ — — — — —	77
ОД ИСТОРИЈАТА	
Библиотекарството во минатото на Македонија — Ѓорѓи Киселинов — — — — —	97
Нешто за библиотеките на Шапкарев и Прличев — Др. Кирил Камилев — — — — —	106
Дејноста на Охридското младинско друштво „Св. Климент“ (1885) — Џамбазовски Климе — — — — —	113
БЕЛЕШКИ И ВЕСТИ	
Неколку проблеми од работата на градските и селските библиотеки. — Проширувањето дејноста на јавните библиотеки. — Подготовка за изработка ретроспективна библиографија на југословенските народи. — Библиотеката на Државната архива на НРМ. — Трет меѓународен конгрес на библиотеците и центрите за документација и четвртиот конгрес на музичките библиотеки. — Научна екскурзија на библиотекарите од НРМ. — Библиотечарска терминологија.	

НОВИНСКО ИЗДАВАЧКО ПРЕТПРИЈАТИЕ

ДЕТСКА РАДОСТ

СКОПЈЕ Ул. Партизанска, нови згради

СЛИКОВНИЦИ

Тврдоглавото маче—Бјелишев	100
Телевизија за деца	150
Во печат	
Ванчо Николески — Цвета смета	
Басил Куноски — Јас сум сликар	

ДОМАШНА ЛИТЕРАТУРА

Г. Поповски — Дрварче	50
Б. Бојадиески — Милка	40
В. Куноски — Песни	40
М. Симоновски Ж. Фирфов	
— Кавалче	50
В. Николески — 14.000 осле-	
пени	30
Народни приказни — Биберче	30
Песни за Крали Марко	40
Народни приказни — Победе-	
ниот змеј	50
Б. Копиќ — Преживелиците	
на мачорот Тошо	60
Ф. Бевк — Црни браќа	80
А. Ристиќ Д. Кулиџан — Рас-	
кажувајте ми	60
В. Николески — Одбрани песни	50
Т. Продановиќ — Трајче сонува	50
Л. Каровски — Песната на	
славејот	40

(Во печат)

Ф. Бевк — Книга за Тито	
А. Ристиќ — Таинствени огнови	
В. Цариќ — Белиот волк	
Ч. Вуковиќ — Семоќно око	
С. Чучук —/IVб напред	
А. Диклиќ — Во малото мочу-	
риште	
Ив. Брлиќ—Мужураниќ — Згоди и	
незгоди на едно лапе	
В. Николески — Шарено торбиче	
В. Бојадиески — Ронки	
В. Куноски — Герданче	
В. Прешева Маке — Волшебниот	
рог	
Вера Николова — Феликс-1	
Гл. Бабовиќ — Дедови приказни	
Од деца за деца	

ПРЕВОДНА ЛИТЕРАТУРА

Х. Андерсен — Палешка	25
А. Пушкин — Сказна за цар	
Салтан	40
Црнечки приказни — Крила-	
тиот лав	50
Митолошки приказни — Око-	
ваниот Прометеј	50
Руски приказни — Вистински	
чуда	50
Грчки приказни — Ненаситно	
око	50

Вилхелм Хауф — Носко	60	Б. Благојевиќ — Лост	
Бајрон — Бари — Петар Пан	60	Д. Ервин — Детето на пештерата	
Луици Кауана — Бајкарот	120	Бианки — Шумски куќички	
А. Доде — Убавата Нивернеза	60	Л. Чарски — Приказни	
Чешки приказни — Златокоса		Шариќ — Господари на ноќта	
мома	80	С. Томсон — Дивите животни дома	

А. Короленко — Мраз 50

А. Каралијчев — Кладенче 80

Француски бајка — Грозниот

принц 40

Г. Шваб — Одисеј 80

Али баба и 40 разбојници 60

Перл Бак — Децата со биволот 40

Јапонски приказни — Нихон

Мукаси Банаси 70

Ж. Жерар — Убиец на лавови 70

(Во печат)

А. Чехов — Бегалец

Браќа Грим — Снежана—1

Ер. Кеснер — Емил и детективи

Џек Лондон — Пред Адама

Мурзилка — Авантурите на едно

дуце

Шалом Алејхем — Малиот Мотл

М. Пришвин — Приказни за деца

Лафонтен — Басни

Т. Симен — Безимениот остров

Насрадин оца — приказни

Естонски народни приказни

Приказни на северните народи

Аловото цвеќење — приказни

Источни бајки

М. Ешенбах — Крамбамбули

НАУЧНО-ПОПУЛАРНА БИБЛИОТЕКА

Ц. Левелин — Атоми 30

Т. Продановиќ — Трајче со-

нува 50

Ж. Жерар — Убиец на лавови 70

(Во печат)

ТЕАТАРСКА БИБЛИОТЕКА

Б. Бојадиски — Милка 40

(Во печат)

Збирка едночинки

ИЗДАНИЈА НА ШИПТАРСКИ ЈАЗИК

V. Igrin — Sofër shtrohu 50

L. Tolstoi — Pralla 30

(Во печат)

L. Rusi — Vjersha

M. A. Hoxha — Nji tubëz lule

Избор на македонски раскази

Избор на југословенски раскази

ИЗДАНИЈА НА ТУРСКИ ЈАЗИК

Çocuk masallari 30

E. D. Amişes — Uç öğretmen 30

M. Kiratli — Küçük hikayeler 30

Türk masallari 30

Hind masallari 30

E. Tuzcu — Bahar ve çocuk 40

БИБЛИОТЕКА ЗА РОДИТЕЛИ И УЧИТЕЛИ

Н. Крупскаја — Народното об-

разование и демократија 70

Р. Михајловиќ — Страот кај

децата 20

Д-р Нада Мишиќ Паквор — За некои причини за нервозата кај децата	20	Г. Јањушевиќ — Сексуално воспитание на децата и мла- дината	20
Р. Михајловиќ — Лагата кај децата	20	(Во печат)	
Р. Миленковиќ — Детето мое е лено	20	Децата и училиштето	
С. Симиќ — Децата и домаш- ните	20	Како се прават играчки	
Р. Галевска Главички — Среќ- но детство	20	Аркин — Првите чекори во вос- питувањето на детската вол- ја и карактерот	
Р. Галевска Главички — Нави- ки кај децата	20	Предавање на родителите	
Р. Галевска Главички — Кни- гата и филмот во воспиту- вањето	20	Аркин — Развојот на детскиот го- вор	
М. Матиќ — Децата и возрас- ните	20	МЛАДИНСКА БИБЛИОТЕКА (Во печат)	
Г. Јањушевиќ — Семејството воспитач на децата	20	Арсенев — Ловецот Дерсу	
		Н. Гогол — Тарас Буљба	
		Б. Травен — Богатството на Сиера Мадре	
		М. Горки — Раскази (избор)	